

A Csillagbölcső Waldorf Óvoda Pedagógiai Programja

Kecskemét, 2020.április 30.

OM azonosító:203072

Tartalomjegyzék

ÓVODÁNK BEMUTATÁSA	5
AZ ÓVODA HELYI SAJÁTOSSÁGAI A WOP KERETEI KÖZÖTT:	5
ÓVODÁNK KÖRNYEZETE	5
SZEMÉLYI FELTÉTELEK (WOP VIII. fejezet)	6
TÁRGYI FELTÉTELEK (WOP VIII. fejezet)	6
FENNTARTÓ	6
ÓVODAKÉPÜNK.....	7
GYERMEKKÉPÜNK.....	7
AZ ÓVODAI NEVELÉSÜNK CÉLKITŰZÉSEI (WOP IV. és IX. fejezet)	8
FELADATAINK (WOP IV. és VII. fejezet).....	8
Az egészséges életmód alakítása	8
A helyes életritmus biztosítása	9
Egészséges és biztonságos környezet	9
Testápolás, egészségmegőrzés	9
Öltözködés, szokásalakítás	10
Táplálkozás.....	10
Alvás, pihenés	11
A mozgás jelentősége.....	11
Gyermekek egészségének védelme, betegségmegelőzés, egészségmegőrzés	13
Környezeti nevelés, környezettudatos magatartás kialakítása .	13
Érzelmi nevelés és szocializáció	14
Anyanyelvi és értelmi nevelés.....	16
RITMUSOK AZ ÓVODÁNKBAN (WOP V. fejezet)	23
Az évkör ritmusa-ünnepkörök	23
Születésnapok –a gyermekek saját ünnepei.....	25
Munka jellegű tevékenységben megvalósuló tanulás	25
A HÉT RITMUSA.....	27
Művészeti tevékenységek az óvodában.....	27
A NAP RITMUSA.....	29
NYITVATARTÁS, SZÜNETEK RENDJE (WOP V. fejezet)	30
DÉLUTÁNOSSÁG.....	30
ÓVODÁNK KÜLSŐ KAPCSOLATAI	31
Az óvoda és a szülők kapcsolatai	31

Az óvoda és az iskola kapcsolata	32
Szakszolgálatokkal történő kapcsolattartás:	33
Egyéb kapcsolataink:	33
GYERMEKVÉDELEM	33
GYERMEK ÉS IFJÚSÁGVÉDELEMMEL KAPCSOLATOS TEVÉKENYSÉGEK	34
A GYERMEKEK SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSÉNEK NYOMON KÖVETÉSE	34
KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ GYERMEKEK	35
Kiemelt figyelmet igénylő gyermekek	35
Tehetségígéretes gyermekek.....	35
Hátrányos helyzet	36
ÉRVÉNYESSÉGI RENDELKEZÉSEK.....	37
A Helyi Óvodai Nevelési Program érvényességi ideje:.....	37
A Helyi Óvodai Nevelési Program felülvizsgálata:.....	37
A Helyi Óvodai Nevelési Program módosításának lehetséges indokai:	37
FELHASZNÁLT IRODALOM, TÖRVÉNYI HÁTTÉR:	38
ZÁRADÉK	39
MELLÉKLETEK - ESZKÖZJEGYZÉK	40
I. Helyiségek	40
II. Helyiségek bútorzata és egyéb berendezési tárgyai	40
III. Tisztálkodási felszerelések	42
IV. A Felnőttek munkavégzéséhez szükséges eszközök	42
V. Melegítőkonyha eszközei.....	42
VI. A Nevelőmunkát segítő játékok és egyéb eszközök	43
MELLÉKLETEK – ÓVODAI GYERMEKFELVÉTELI ANAMNÉZIS	45
MELLÉKLETEK – ÓVODAI GYERMEKFEJLŐDÉSI LAP	50

WOP

WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGIAI PROGRAM.....	60
A kisgyerek mint a világra nyitott érzékszerv	68
Az óvodáskor sajátos képességei: Utánzás – játék – fantázia ^{®*}	69
Az utánzás és a játék fejlődési szakaszai kisgyerekkorban.....	72
Az iskolaérettség	73
A Waldorf-óvodai nevelés alap gondolatai	75

A Waldorf-óvoda, mint burok – érzelmi biztonság – áttekinthető világ* [☐]	76
Az ünnepek ritmusa	79
A hét ritmusa	82
A nap ritmusa.....	83
A napi ritmus egy példája	84
Nyitva tartás, szünidők	85
Háztartási, kerti munkák, kézművesség	87
Mese – bábozás – babázás	90
Zene – ének – vers	93
Szép mozgás – a ritmikus játékban és az euritmiában	96
Szabad játék	103
Az óvónő feladatai összefoglalva	105
Tervezés és visszatekintés ^{☐☐}	106
Gyermekmegfigyelés, gyermekmegbeszélés	106
Együttműködés a szülőkkel.....	107
A személyi feltételek	109
A tárgyi feltételek.....	110
A berendezés a következőknek feleljen meg:.....	111
A Waldorf-óvoda célkitűzései	112
Pedagógiai feltételek	118
1) Óvodai nyitva tartás.....	123
2) Kötelező alkalmazotti létszám, munkakörök, a munkakörök betöltéséhez szükséges szakképzettségek.....	123
3. Az óvodapedagógus munkakör sajátosságai	125
4. Gyermekekétkeztetés	126
5. Az óvodai jogviszony sajátosságai	126
7. Szülői szerepkör	127
8. A Magyar Waldorf Szövetség és a Waldorf Ház Pedagógiai Intézet szerepe	128

ÓVODÁNK BEMUTATÁSA

ADATAINK:

- neve: Csillagbölcső Gyermekközpontú Óvoda, Általános Iskola és AMI
- Óvodai intézményegység: Csillagbölcső Waldorf Óvoda
- Intézmény székhelye: 6000 Kecskemét, Napsugár u. 2.
- Óvodai telephely/feladatellátási hely: 6000 Kecskemét, Napsugár u. 2.
- alapító szerve: Csillagbölcső Waldorf Egyesület
- felügyeleti szerve: Csillagbölcső Waldorf Egyesület
- óvodai intézményegység-vezető, intézményvezető: Cseketa Mariann
- Az óvoda címe: 6000 Kecskemét, Napsugár utca 2.
- Az óvoda elérhetősége: 76/954-970
- Óvoda e-mail címe: ovoda@csillagbolcso.hu
- Honlapcím: www.csillagbolcso.hu

Óvodánk az EMMI által 2013. márc. 21.-én 12078-1/2013/KOIR határozatával alternatív óvodai programként jóváhagyott **Waldorf Óvodapedagógiai Program** alapján működik (ld. **MELLÉKLETEK WOP**).

AZ ÓVODA HELYI SAJÁTOSÁGAI A WOP KERETEI KÖZÖTT:

ÓVODÁNK KÖRNYEZETE

Óvodánk a városon belül kertvárosi részben, a Hunyadi városban található. Az épület az óvodát és az általános iskolát fenntartó Csillagbölcső Waldorf Egyesület tulajdona, nagy udvarral, fákkal, kerttel övezve, csendes környezetben. A családok Kecskemétről és környékéről érkeznek hozzánk. Az Alapító Okirat szerinti felvehető gyermeklétszámunk az óvodában 110 fő, négy vegyes életkorú csoportban. 2 és fél évestől 7 éves korig fogadunk gyermekeket. Hátrányos helyzetű gyermekeket óvodánk fogad.

SZEMÉLYI FELTÉTELEK (WOP VIII. fejezet)

A Waldorf Óvodák Nemzetközi Szövetsége által elismert elméleti és gyakorlati képesítéssel, valamint felsőfokú állami óvodapedagógusi végzettséggel rendelkező óvodapedagógusok látják el a nevelési- oktatási feladatokat. 2020 szeptembertől 6 óvónőnk rendelkezik akkreditált Waldorf óvodapedagógusi végzettséggel. 1 óvópedagógus közoktatásvezetői szakvizsgát tett 2015 júniusában, 1 óvónő mentorpedagógusi szakvizsgát szerzett 2016-ban.

Az óvoda vezetését a közoktatásvezetői végzettséget 2015-ben szerzett óvodapedagógusunk látja el.

Az óvodapedagógus munkáját szakirányú végzettséggel rendelkező 4 fő dajka alkalmazott segíti. 2017. szeptemberétől 1 fő óvópedagógusi végzettséggel is rendelkező pedagógiai asszisztens is segíti az óvodai nevelő munkát.

Az óvónő és az óvodai nevelőmunkát segítő alkalmazottak összhangban végzik feladataikat.

TÁRGYI FELTÉTELEK (WOP VIII. fejezet)

Óvodánk a következő tárgyi feltételekkel rendelkezik:

Négy óvodai csoportszobában tudjuk fogadni a gyermekeket, melyekhez megfelelő méretű és számú gyermekmosdó tartozik, öltözőszekrényekkel ellátott folyosórészsel. A tízórai és az uzsonna elkészítése külön melegítőkonyhában történik.

Az udvar 2000 m²-es, füvesített, több kertrésszel rendelkezik, melyek alkalmasak veteményeskertnek, virágoskertnek, gyümölcsösnek. Több udvari bokor jó lehetőséget kínál a gyermekeknek kuckó építésére, bújócskázásra. Az udvar egy tágas részén remek lehetőség nyílik családi összejövetelekre és ünnepeink megtartására.

A nagymozgások gyakorlására sokféle játéklehetőséget biztosítanak udvari játszóeszközeink (mászófa, hinták, csúszda, homokozók, kerti kiülő). A kerti csap kiépítettsége biztosítja a gyermekeknek a kertgondozás, valamint a víz elemmel való találkozás lehetőségét.

A csoportszobáinkat úgy rendeztük be, hogy megfelelő játékkeret biztosítsunk minden korosztály számára, életkori igényeket vevő játékkal és játéklehetőségekkel (babaszoba, babakonyha, „fiúsarok”, mozgáslehetőségek: mászás, deszkák, lécek, stb).

Játékeszközeink anyaga és minősége a WOP ajánlásait követi.

Játékeszközeink részletes leírását jelen program eszköztárában tartalmazza.

FENNTARTÓ

2015. februárjában a Waldorf pedagógia iránt elhivatott szülők és pedagógusok közössége megalapította a Csillagbölcső Waldorf Egyesületet, mely mint fenntartó működteti 2015 szept. 1-jétől a kecskeméti Csillagbölcső Waldorf Óvodát és 2016. szept. 1-jétől a Gyermekközpontú Általános Iskolát.

A fenntartó egyesület célja a Waldorf, ill. más alternatív pedagógián alapuló gyermeknevelés népszerűsítése és az ehhez kapcsolódó intézmények fenntartása Kecskemét vonzáskörzetében.

Feladata a Csillagbölcső Waldorf Óvoda és a Csillagbölcső Waldorf Általános Iskola és AMI jogi és gazdasági működésének biztosítása.

ÓVODAKÉPÜNK

Waldorf-óvodánk sajátossága,

- szülői akarat és összefogás által jött létre, a szülők tudatosan másként szeretnének fordulni gyermekeik felé,
- a gyermeki jogok figyelembevételével a gyerek mindenekfelett álló érdekét szem előtt tartva a gyerek kiegyensúlyozott fejlődése érdekében törekszünk arra, hogy a gyermeket a családban és az óvodában is az antropozófia emberképén alapuló nevelési hatások érijék,
- a szülőkkel egy olyan nyitott kapcsolat kialakítása, melyben egy őszinte, egymást segítő kommunikáció működik,
- minden családot igyekszünk aktívan bevonni az óvoda életébe: jelenti ez a pedagógiánkban való elmélyülésük megsegítését, hospitálási lehetőség biztosítását gyakorlati tapasztalatok szerzésére,
- biztosítjuk a gyermekközpontú, az egyenlő hozzáférést, az inkluzív, az integrált és az interkulturális nevelést támogató szemléletet és ezen alapuló légkör megvalósulását,
- az érzelmi biztonságot adó légkör, ezért pedagógusaink nyitottak, elfogadóak, pozitív kisugárzásúak, akik törekednek az önfejlődésre.

GYERMEKKÉPÜNK

A Waldorf-pedagógiából fakadóan így tekintünk a gyermekekre:

- Minden gyermek egyedi és megismételhetetlen személyiség: egyedi életfeladattal, lehetőségekkel, képességekkel rendelkezik. Az óvodai nevelés ezért személyre szabott kell legyen számára, maximálisan szem előtt tartva ezt a saját ritmusú, egyéni fejlődési útját,
- A gyermek utánzás útján tanul, szerzi ismereteit a világról: ezért a számára nyújtott nevelői minta pozitív emberi értékeket kell hogy közvetítsen számára.(Vonatkozik ez az egymástól történő társas tanulási helyzetekre is.)
- Érzelmileg biztonságot adó, meleg, szeretetteljes és őt elfogadó légkörre van szüksége ahhoz, hogy személyiségfejlődése a legjobb úton haladjon, és bizalommal éljen az őt körülvevő világban. Így tud önmagát és másokat is tiszteletben tartva a legharmonikusabban fejlődni.

AZ ÓVODAI NEVELÉSÜNK CÉLKITŰZÉSEI (WOP IV. és IX. fejezet)

A WOP IV. és IX. fejezetében megfogalmazott gondolatok alapján az óvodai nevelés során célunk:

- azt a mély meggyőződést elültetni a gyermek lelkében, hogy a „világ jó” és ezáltal megalapozni bennük az élethez való pozitív viszonyulást,
- a gyerekeket olyan tapasztalatokhoz juttatni, hogy a világ tetteikkel formálható, alakítható, ezáltal erősíteni kezdeményező készségüket, reális önértékelésüket, bizalmukat önmaguk és a világ felé,
- határok között nevelni a gyerekeket úgy, hogy mindenki a saját fejlődési útján a legteljesebben tudja megélni önmagát.

FELADATAINK (WOP IV. és VII. fejezet)

Az egészséges életmód alakítása

- Az állandóan visszatérő ritmusok a gyermek biztonságérzetét növelik, így biztosítjuk a párhuzamosan végezhető differenciált tevékenységek szervezését (napi, heti, éves ritmus). Ezt szolgálja napirendünk tudatos összeállítása, melyben a koncentráltabb tevékenység után mindig egy szabadabb következik. Ezáltal ritmusa lesz a napnak, melyben a ki és belégzés minősége váltakozik, s elég idejük van a világról szerzett tapasztalataink feldolgozására,
- Gabona alapú ételeket készítünk tízóraitra, mely megsegíti a gyermek testi fejlődését, s példát adunk egy egészségesebb táplálkozásra, ez által megalapozzuk az egészségmegőrzés szokásait,
- Olyan játéklehetőségeket, tevékenységeket biztosítunk a gyerekeknek, melynek során testi képességeikről, testsémájukról és nemi identitásukról szerezhetnek tapasztalatokat és kialakulhatnak kötődéseik szűkebb és tágabb környezetükhöz,
- Napirendünk során természetes rutinba ágyazva jelenik meg az egészséges életmód, a testápolás, az egészségmegőrzés szokásainak alakítása,
- Szükség esetén, megfelelő szakember bevonásával, a gyermeket testi-lelki prevenció, és korrekció segítségnyújtással segítjük fejlődésében,
- A hazájukat elhagyni kényszerülő családok gyermekeit segítjük önazonosságuk megőrzésében.

A helyes életritmus biztosítása

A kisgyerek saját testi ritmusai csak lassan válnak rendszeressé. A Waldorf-óvoda-pedagógia ezt a folyamatot úgy segíti elő, hogy a gyermek életét mindig ismétlődően rendszeresen visszatérő időbeosztással tagolja. A témakörök, tevékenységek, művészeti foglalkozások, munkák, ételek, mesék, verses-dalok ritmikus játékok visszatérnek évi, havi, heti és napi ritmusokban. A Waldorf-pedagógia a gyermek napját úgy tagolja, hogy a koncentráltabb tevékenységek után mindig egy szabadabb következik. Ezáltal ritmusa lesz a napnak, mint ahogy a lélegzésnél a ki- és belégzés váltakozik.

Egészséges és biztonságos környezet

Csoportszobánkat az az egyszerűség és a természetesség jellemzi. A falak halvány, nyugtató pasztell-színűek. A bútorok tömör fából készültek, szépen kimunkáltak, könnyedén variálhatók, gyermekek méreteinek megfelelőek, biztonságosak. Próbálunk figyelni, hogy gyermekeinket minél inkább természetes fények vegyék körül. Játékaink kézzel, természetes anyagból készültek. A csoportszobáinkat úgy rendeztük be, hogy megfelelő játékeretet biztosítsunk minden korosztály számára (babaszoba, babakonyha, „fiúsarok”, mozgáslehetőségek: mászás, deszkák, lécek, stb). A nagymozgások gyakorlására sokféle játéklehetőséget biztosítanak udvari játszóeszközeink (mászó fa, hinták, csúszda, homokozók, kerti kiülő). Több udvari bokor jó lehetőséget kínál a gyermekeknek kuckó építésére, bújócskázásra. A kerti csap biztosítja a gyermekeknek a kertgondozás, valamint a víz elemmel való találkozás lehetőségét. A gyermek számára olyan méretű mosdóink vannak, amelyek számukra megfelelően segítik a személyi higiénia ellátását. A ruhák tárolására és az időjárás viszonyoknak megfelelő ruházat cseréjére a gyermeköltöző szekrények adnak lehetőséget az óvoda folyosóján.

Testápolás, egészségmegőrzés

- A gyermekek óvodába lépésétől arra törekszünk, hogy fokozatosan önállóan lássák el önmagukat, és az óvodáskor végére kialakuljon bennük az igény a személyi higiénia, ápoltságra és szükségleteik kielégítésére.
- Csoportosan csak az étkezések előtt és után mennek a gyerekek a mosdóba. A gyermekek minden ebéd után megmossák a fogukat a saját fogkeféjükkel, amelyeket szükség szerint, de minimum 2 havonta cserélünk. A fogrémet az óvónő osztja. Használat után a fogmosó eszközöket kimosva, tisztán rakják vissza a helyére.
- A gyermekek megtanulják a WC papírt funkciójának megfelelően használni, és a WC-t használat után lehúzni. Minden WC használat után kézmosásra szoktatjuk a gyerekeket.
- A kézmosások során hosszú ujjú ruhákat mindig húzzák fel. Megtanítjuk nekik a folyékony szappan használatát. Kézmosás után a saját törülközőbe törölgéik kezüket, és utána a megfelelő helyre akasszák vissza azt.
- Minden gyerek saját fésűvel rendelkezik, amelyet megtanulnak használni. A hosszú hajú gyerekeknek az óvónők segítséget nyújtanak.

- Felhívjuk a gyermekek figyelmét a zsebkendő szükség szerinti használatára. A zsebkendő tárolására állandó helyet alakítunk ki. Az orrfújás helyes technikájának elsajátítására ösztönözzük őket.

Öltözködés, szokásalakítás

- Az időjárásnak, hőmérsékletnek megfelelő öltözködés elsajátításával a gyermekek megtanulják megőrizni egészségüket. Mivel esős, sáros időben is kimegyünk, ezért célszerű, ha esőkabátjuk és esőcsizmájuk is van a gyerekeknek.
- A gyermekek önállóan öltöznek fel-le, ha valamelyik ruhadarabbal problémájuk akad, kérhetik a felnőttek segítségét. A nagyobb gyermekeket biztatjuk cipőfűzőjük önálló bekötésére.
- A gyerekek megtanulják, hogy a hőérzetüknek megfelelően, önállóan fel, illetve le vegyék ruháikat.
- Az udvarra folyamatosan mehetnek ki, amennyiben óvónő már az udvaron tartózkodik.
- Az öltözködés gyakorlására megfelelő, elegendő időt biztosítunk, annak érdekében, hogy minden gyermek önállósági fokának megfelelően próbálkozhasson az önálló öltözködéssel.
- Kérjük a nagyobb gyermekeket, hogy segítségadással próbálják kisebb társaikat segíteni az öltözködés során.

Táplálkozás

- A gabona alapú ételek megsegítik a gyermek testi fejlődését, s példát adunk egy egészségesebb táplálkozásra, ez által is megalapozzuk az egészségmegőrzés szokásait. Havi változásban mindig az idényjellegű zöldségek, gyümölcsök szolgálnak táplálékkul, a hét napjait pedig a feldolgozott gabonafajták különböztetik meg.
- Hétfőn rizs, kedden árpa, szerdán köles, csütörtökön rozs, pénteken zab alkotja lehetőségeinkhez mérten tízóraink és uzsonnánk alapanyagát.
- Az étkezések együtt, közösen, nyugodt körülmények között történnek. Étkezések előtt és után is kézfogással közösen asztali áldást, fohászt éneklünk.
- Tízórai és ebéd alkalmával a gyermekek maguknak vesznek terítéket, ebédkor az aznapi „segítő” terítenek meg minden gyermeknek. Étkezések után mindenki maga viszi vissza tányérját, poharát. A segítő asztalt törölnék, felrakják a székeket.
- A folyadékpótlásról egész nap gondoskodunk, étkezésekkor víz- és tea kitöltése az „osztók” feladata (többnyire nagyobb gyermekek). A poharat csak félig töltjük, hogy út közben ne lötyögjön ki.
- Elfogadjuk, ha a gyermek étvágytalan, válogatós, de mindenképpen ösztönözzük őket az étel megkóstolására.
- Az ételt az óvónő szedi a gyermekek tányérjára, mindig ügyelve arra, hogy az ételmennyiséget a gyermek meg tudja majd enni.
- Fokozottan ügyelünk a táplálék érzékeny gyermekek diétájára.
- Figyelünk a helyes testtartásra étkezés közben is.

- Étkezés előtt mosdóhasználatra szoktatjuk a gyermekeket, hogy mindig tiszta kézzel, szükségleteiket elvégezve üljenek az asztalhoz.
- Étkezések közben figyelünk a kulturált étkezési szokások betartására (szalvéta használata, csendes beszéd, csukott szájjal rágás, evőeszközök megfelelő használata).

Alvás, pihenés

- A megfelelő minőségű és mennyiségű alvás, pihenés szintén az egészséges életmód kialakításának szerves része és nélkülözhetetlen a gyermekek fejlődéséhez. Az ágyazást csoportunk dajkája vagy óvónője végzi udvari játékidő alatt. Alvás előtt mindig alaposan kiszellőztetünk.
- Arra szoktatjuk a gyerekeket, hogy alvás előtt végezzék el azokat a szükségleteiket, amelyek zavarnák a többiek nyugodt pihenését (WC használat, orrfújás, hajából vegye ki a gumit, csatot, stb.).
Alvás előtt minden gyermek leveszi magáról a zavaró, szorító, piszkosabb ruhadarabokat, melyeket összehajtva az ágy végébe tesznek. Gyermekeink igény szerint öltöznak át pizsamába.
- Megengedjük, hogy a gyermekek pihenéshez hozhassanak olyan, számukra kedves "alvóscimborát", amelyek segítik őket az elalvásban.
- A gyermekeket elalvás előtt kis kialakult „rítussal” hangoljuk a pihenésre. Besötétítünk, gyertyát gyújtunk, illóolajat párologtatunk, halkán dúdolva finom illóolajat cseppentünk a tenyerükbe, mesélünk, majd mese után selyemkendővel simogatjuk végig őket. A nehezen alvó, vagy nyugtalan gyerekeket simogatással, cirógatással segítjük elaludni.
- A kevesebb alvási igényű gyermekeket nem kényszerítjük alvásra, ők csendben pihennek ágyukban, esetleg csendes tevékenységgel foglalják le magukat az alvásidő alatt (a csoport szokásrendszerétől függően)
- Az ébresztés kedves simogatással, halk beszéddel, énekszóval történik. Ébredés után a gyermekek önállóan öltöznak, és felnőtt jelenlétében használják a mosdót.

A mozgás jelentősége

Az óvoda mozgásigénye és cselekvési vágya nagy, ezt a felnőttek ki kell elégítenie, lehetőséget kell biztosítani a gyermek számára - életkori adottságainak megfelelően és a biztonságot teljes mértékben szem előtt tartva -, változatos, főleg nagymozgásformák gyakorlására.

- A gyermekeknek rosszabb idő esetén is (szemerkélő eső) minden nap lehetőségük van az udvaron futkározásra, mászókázásra, hintázásra a délelőtti folyamán és a délutáni játékidőben is.
- A csoportszobában kisebb mozgásokat végeznek, bútorokból építkeznek, felmásznak, asztalról ugrálnak, egyensúlyoznak, a testi épségüket nem veszélyeztető módon.

- Nagy szerepet kap a kisgyerek saját test-és térérzékelésének elmélyítésében, a ritmikus mozgások átélésében, a mozgásformák harmonizálásában a mindennapos **ritmikus játék, reigen**. A reigen finommozgásai, szép mozgásai a kisgyerek közvetlen utánozóképeségére épülnek.

A ritmikus játék a Waldorf óvodákban az óvónő-gyermekek együttes játékának egy olyan formája, mely az óvónő vezetésével történik. Tartalmában az aktuális ünnepkörhöz igazodva, az óvónő olyan, gondosan kiválasztott verseket, dalokat fűz össze, melyeket tudatosan kiválasztott mozgásformákkal ötvözve játszik el a gyerekekkel együtt (általában nagymozgásokra épülve).

A játék célja:

- a nagymozgás formáinak harmonikus és teljes kivitelezése,
- a gyerekek sajáttest-és térérzékelésének, egyensúlyérzékének fejlesztése,
- testképük fejlesztése, eligazodás a testükön (testtájak, testoldalok, testrészek),
- mozgás együttes örömeinek megtapasztalása.

A reigen összeállítás során az óvónő figyelembe veszi a csoport életkori összetételét, fontos, hogy a mozgások minden kisgyerek számára kivitelezhetőek, utánozhatóak legyenek:

- Az utánozhatóság érdekében az óvónő mozgása, mozdulatai mindig kissé megelőzik a szavait.
- Nem használunk közvetlen utasításokat, építünk a gyermekekben természetes módon meglévő utánozási igényükre.
- Inkább tervezünk rövidebben, figyelembe véve a gyermekcsoport terhelhetőségét. A versek-dalok fűzését pár nap elteltével még lehet bővíteni.
- A mozdulatok egyértelműek, könnyen követhetőek.

Heti egy alkalommal **euritmián** is részt vesznek a gyermekek.

Az euritmia olyan mozgásművészeti ág, mely Rudolf Steiner nevéhez fűződik. Pedagógiai szándékkal lehetőség szerint minden Waldorf óvodában és iskolában használják, ahol erre lehetőség van. Maga a kifejezés jó, szép, harmonikus ritmust jelent.

Óvodánkban heti egy alkalommal, euritmista vezetésével végzik a gyerekek ezt a mozgásformát.

Míg a ritmikus játékban az óvónő természetes mozdulatokkal utánozza a megjelenített vers, dalocskák tartalmát, addig az euritmista speciális mozdulatokkal és testtartással jelenít meg egy-egy jellegzetes hangot, verstartalmat. Az óvodai euritmiában gyakran itt is egy rövid történet jelenítődik meg a mozgás által (pl. macska-egér játéka).

A mozgásformák összeállítása itt is a korcsoport jellemző összetételéhez igazodik mennyiségileg és kivitelezhetőség tekintetében.

Igény szerint lehetőséget biztosít még óvodánk gyermekjógára és TSMT- tornára.

Gyermekek egészségének védelme, betegségmegelőzés, egészségmegőrzés

- Az óvodában beteg gyermekek nem tartózkodhat, a megbetegedett gyermek szüleit telefonon azonnal értesítjük.
- Betegség után csak egészséges gyermek jöhet újra az óvodába, orvosi igazolás ellenében.
- A betegségek megelőzésének érdekében, amikor csak tehetjük, friss levegőn tartózkodunk (hóesésben, szemerkélő esőben egyaránt)
- A gyermekeket arra szoktatjuk, hogy mindig az időjárásnak megfelelően öltözködjének. Ehhez a szülőknek biztosítaniuk kell a megfelelő váltóruhát.

Környezeti nevelés, környezettudatos magatartás kialakítása

- A Waldorf-pedagógia együtt él, és természetes módon használja a kisgyermekkori nevelést a környezet védelméhez és megóvásához kapcsolódó szokások alakítására, és a környezettudatos magatartás megalapozására.
- Az évkör folyamán minden ünnepkörben lehetőségük nyílik a gyermekeknek olyan tapasztalati úton történő ismeretsajátításra, amellyel tudatosan igyekszünk felhívni figyelmüket a természet jelenségeinek tiszteletére, azokkal való takarékos bánásmódra.
- A természet, az élő és élettelen világ tisztelete, óvása és gondozása mindennapjainkban mindenütt jelen van (pl. madáretetés, udvari játék során az élővilág megóvása és védelme).
- „Ami kint, az bent” jelenti számunkra, hogy a külső környezetben jelen lévő természeti folyamatokat igyekszünk a gyerekek számára a csoportszobában is érzékelteiknek elérhetővé tenni (csíráztatás tavasszal, rügyező ágak virágoztatása vázában, stb.) a könnyebb megfigyelhetőség kedvéért.
- A természetes anyagok használata az óvodai életünkben spontán módon neveli a gyermekeket a természet tiszteletére.

- Az anyagokkal való bánásmódban igyekszünk a gyerekeknek kézzelfoghatóvá tenni tapasztalati úton, hogy egy adott dolog minden része felhasználható valamilyen módon (pl. búzapelyva-párna, búzaszár szívószálként, stb.).
- A csoportszobában, óvodai mindennapjaink során a gyerekeket szelektív hulladékgyűjtésre szoktatjuk, gyakorlati módon megmutatjuk számukra a felhasználhatóság lehetőségeit (pl. udvari komposztálás).
- Személyes példamutatással szoktatjuk a gyermekeinket a természeti értékekkel, alapanyagokkal történő takarékos gazdálkodásra, felhasználásukra.

Érzelmi nevelés és szocializáció

- A Waldorf-óvopedagógia fő alapelve, hogy az óvodai életben a gyermekek et meleg, biztonságos, és személyiségüket elfogadó, pozitív légkör vegye körül. Minden esetben és minden helyzetben érezze a gyermek, hogy érzelmi biztonság, kiszámíthatóság veszi őt körül.
- Ezt az érzelmi biztonságot elsődlegesen, már az óvodát megelőzően, a kisgyermeknek a családban kell megkapnia élete első éveiben. Az óvoda ezt a szűk családi érzelmi burkot kiterjeszti a kisgyermeket fogadó óvodai közösségre. Ezáltal a gyermek korai pozitív tapasztalatai megerősödnek, a mintaadás pedig beépül tapasztalatai közé. Annál is inkább lényegesek számára a pozitív érzelmi tapasztalatok, mert mintakövetés nyomán ezek észrevétlenül személyiségének építőköveivé válnak.
- Az óvodába lépéskor a kisgyermek egy lépéssel megint távolabb kerül az édesanyjától, ezért óvodánknak kell nyújtania számára azt az érzelmileg meleg, befogadó környezetet, amelyet eddig egy személyben édesanyja jelentett számára.
- Megfelelő fizikai és pszichés környezet biztosításával segítjük "dolgozni" azokat a fejlődésformáló természetes erőket, amelyek az óvodáskor éve alatt spontán módon munkálnak a gyermekben.
- Hisszük, hogy az óvodai években megalapozzuk és megteremtjük az érzelmi intelligencia kialakulását segítő alapvető szociális, érzelmi attitűdöket (pl. segítőkézség, empátia).
- A Waldorf-pedagógia vallja, hogy a gyermekek bontakozó szociális képességeinek megfelelő mintákat a vegyes életkorú csoportok természetes módon nyújthatják a gyermek számára: utánozva ezzel egy nagycsalád közegét, melyben a gyermek észrevétlenül is követi, utánozza nagyobb, idősebb „testvéreit”, társait. Az óvónő által közvetített minták és értékek így közvetett módon jutnak el a legkisebbek felé is.
- Az óvodai csoportok kialakítása során természetesen figyelemmel vagyunk arra, hogy az egyes életkori csoportú gyermekek megközelítőleg egyforma arányban legyenek

jelen a csoportban. Így biztosított számukra az a közeg, ahol hasonló játékformákban, érettségüknek megfelelő érdeklődési körben, barátságokat köthetnek.

- Elsősorban a szabad játék során nyílik lehetősége az óvónőnek arra, hogy személyes példamutatásával közvetítse a gyermekek számára a játékeszközök védelmének, megóvásuknak fontosságát (pl. felvesszük a földre kerülő babákat, filcállatokat, selyemkendőket, stb.).
- Az érzelmi nevelés egyik fő, természetes közege a délelőtti folyamán a szabad játék.
- A szabad játék „szabadsága” természetesen keretek, csoportnormák között lehetséges: nem lehet ön-, és mások számára testi-lelki épséget veszélyeztető, vagy agresszív, uralkodó hangvételű megnyilvánulás. Az óvónő felelőssége, hogy a szabad játék során háttérbe húzódó, de folyamatos figyelme minden gyermek játékára kiterjedjen, és időben elejét vegye mindenfajta nemkívánatos verbális és tettleges megnyilvánulásnak.

Feladataink:

- az egyes gyermekek életkorának megfelelő, számukra utánozható mintákat nyújtani mindenfajta tevékenység során,
- olyan helyzeteket teremteni a gyermekek számára, amelyben „kívülről” nem érzik irányítottnak magukat, mégis megtalálják a számukra vonzó tevékenységben annak örömét,
- ösztönözzük arra (pl. kérdések feltevésével), hogy egy adott helyzetben önállóan találjon rá egy probléma megoldására, megsegítve ezzel azt a távlati nevelési célt, hogy kreatív módon gondolkodó, rugalmas szemléletű felnőtt váljék belőle,
- erősítsük önbizalmát minden esetben pozitív megerősítések formájában, növelve ezzel önállóságukat,
- vegyük figyelembe a közösségben zajló szociális folyamatokat, és gyengéden segítsük, bátorítsuk a nehezen barátkozó, befelé forduló gyermekeket társas kapcsolataik kialakításában,
- rugalmas napirenddel biztosítsuk számukra a koncentráltabb figyelmet igénylő, és a szabadabb, „kilégzést engedő” tevékenységek váltakozását,
- biztosítsunk barátságos, derűs légkört, melyben a zárkózottabb gyermek is bátrabban megnyilvánul,
- közösségi érzelmi életünknek nyugalmát megteremtve, adjunk lehetőséget morális tapasztalataik megfogalmazására,
- a csoport normáinak, szokásrendszerének következetes kialakításával biztosítsuk számukra ezek közösségformáló hatását.

Gyermekek beszoktatása a csoportba

- Az új kisgyermek csoportba szoktatását a családdal történő találkozás(ok), beszélgetések készítik elő.
- Óvodánkban a beszoktatás a férőhelyek és a csoportösszetétel függvényében év közben is lehetséges. Ezért az új kisgyermeknek a már kialakult, dinamikus működő csoportélet szokásaihoz igazodva, nagyon sokszor nehéz folyamaton kell átesnie, mire a csoport tagjává válik.
- Az óvónők, dajka nénik feladata, hogy ez a folyamat fokozatos, gyengéd, ugyanakkor következetes lépésekkel történjen, amelyben a beszoktató szülőnek is fontos szerepe van. Az ő hozzáállása, óvónőknek adott bizalma megkönnyíti és lerövidíti ezt a folyamatot.
- A kisgyermek számára az új helyzetben a biztonságérzet nyugalmat ad, ezért elengedhetetlen az óvónők részéről a kiszámíthatóság, következetesség.
- A gyermek érzelmi biztonsága ebben a folyamatban is elsődleges, ezért mindig tudnia kell, minnek lesz aznap részese, és meddig marad aznap az óvodában.
- A beszoktatást megkönnyítendő, megkérjük a szülőket, hogy ne lépjenek a csoportszobába gyermekükkel, hanem azon kívül tartózkodjanak. Pedagógiailag indokolt esetben az óvónő kérheti a szülőt, hogy lépjen be ő is a szobába. A kisgyermeknek lehetősége van őt megkeresni, ha érzelmileg erre még szüksége van.
- Amikor a kisgyermek már többet tartózkodik a csoportszobában, mint azon kívül, akkor ez fontos jelzés a pedagógusok számára: a kisgyermekben már kialakult a bizalomnak az a foka az óvónők felé, amellyel a szülőt (kezdetben rövidebb időre) elengedhetjük.
- Az elengedés idejét napról-napra növelve a kisgyermek fokozatosan, érzelmi traumától mentesen lesz része közösségünknek.
- A beszoktatás –befogadás mindig fokozatosan, a gyermekek egyéni igényeit figyelembe véve történik, ezért folyamata gyermekeként igen nagy eltéréseket mutathat.

Anyanyelvi és értelmi nevelés

Az anyanyelvi nevelés a mindennapokban spontán, természetes módon hatja át az életünket. A mindennapos mesehallgatás és ritmikus körjáték (reigen) mellett, az óvónő minden megnyilvánulásával követendő példát mutat, ugyanakkor erősíti az anyanyelvhez való

kötődést. A gyermek számára természetes módon kíséri tevékenységeit mondókával, verssel, dallal, a nap bármely szakaszában. Ezek tartalmukban legtöbbször igazodnak az adott ünnepkör tevékenységeihez, a külső természeti környezetünk változásairól szólnak,(évszakok, természeti jelenségek) vagy kapcsolatosak egy aktuális napirendi tevékenységgel (pl. mosdózás, öltözködés).

A nap folyamán a mindennapos **beszélgető kör** biztosít a gyermekeknek lehetőséget arra, hogy spontán módon megfogalmazzák az óvodában, vagy otthon átélt élményeiket, és elmondhassák azt társaiknak. Ez a lehetőség szociális és érzelmi szempontból is fontos számukra: ilyenkor megbeszélhetjük azokat a pozitív (esetleg negatív) élményeiket, melyek például a délelőtti játékidőben érték őket. Jó lehetőség ez arra is, hogy közösen megfogalmazzuk, mi lett volna egy szerencsésebb megoldás pl. konfliktus esetén, a gyerekek ötleteket adhatnak egymásnak a megoldásra. Közben tanuljuk, hogy értő figyelemmel, türelmesen hallgassuk egymást, esetleg a gyerekek segíthetik egymást a nyelvi megfogalmazásban is.

Ennek igen erős közösségformáló hatását látjuk.

A Waldorf –óvópedagógia alapjául tekinti a magyar gyermekköltészet népi hagyományaként fennmaradt mondókákat, népmeséket, rigmusait a mindennapos verselés-mesélés során, illetve az óvónő-gyermek kétszemélyes, ún. „ölbéli” játéka során.

Mindennapos mesehallgatás, dramatizálás

A Waldorf pedagógia a gyermekek korai éveiben igen nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy a kisgyermek minden nap halljon mesét. A gyermek szókincsfejlődésére tudományosan igazolt pozitív hatását kiemelve, még számos más érv szól a mindennapos mesehallgatás mellett. Az érzelmi nevelésre gyakorolt hatása kiemelkedő. A mese nyelvén spontán módon tanulja meg a gyermek az erkölcsi kategóriákat (jó-rossz), éli végig azt a benső, intenzív folyamatot, amelynek során feldolgozza a hallottakat, azáltal, hogy belső képeket alkot meg hozzá, saját érettségének megfelelő módon. A belső képalkotás gyakorlása hatással van későbbi tanulási képességeire.

Óvodánkban a délutáni pihenés kezdetét jelenti a mesehallgatás.

Feladataink:

- A meseválasztás igazodjék az adott ünnepkörhöz.
- A magyar népmesék (és más népek meséi, pl. Grimm) elsőbbséget élveznek a meseválasztás során. Anyanyelvünk gazdag formavilága, kifejezésmódja tükröződik bennük, ugyanakkor elsődleges eszköze a nemzeti hagyományápolásnak is.
- Óvodánkban egy-egy mesét hosszabb időn keresztül hallanak a gyerekek, ennek biztonságot adó, én-erősítő hatása van a Waldorf-pedagógia szerint.

- A mesehallgatás a nap folyamán mindig ugyanakkor, és ugyanolyan módon, "rítusokkal" kísérve zajlik, melyek megteremtik a gyermek számára a mesehallgatáshoz és az azt követő pihenéshez szükséges nyugodt, ellazult állapotot. Az „ismerősség” biztonságot adó érzését a gyermek mindennap hasonló módon éli át: ez nyugtatólag hat rá, jó érzéssel tölti el.
- Az óvónő biztonságot adó jelenlétével kísérve az évkör során sor kerülhet egy-egy mese dramatizált előadására. Ez mindig nagyon egyszerű, stilizált eszközökkel történik (pl. selyemkendők), hogy a gyermek figyelve inkább a történésekre, és ne a külsőségekre irányuljon.
- A dramatizálást segítő jelmezek természetes anyagokból készülnek.
- A mesék megjelenítése során kerüljük az olyan helyzeteket, melyekben a gyermek azt érezheti, hogy szerepelnie kell. Az óvónő nyelvi megfogalmazását a gyerekek általában mozdulatokkal kísérik. Gyakran előfordul, hogy ismételt dramatizálás után, a gyermek már annyira magáénak érzi a mesét, hogy saját maga mondja is a történetet.
- Nem javítjuk a gyermeket, ha a mese folyamát más szavakkal kísérve adja elő a megszokotthoz képest. Ez lehetőséget ad számára önálló nyelvi kifejezőmódra. (Megakadását tapintatos, rövid segítségadással korrigálhatjuk, amennyiben ő nem boldogul vele.).

Bábozás az óvodában

Óvodánkban a mesehallgatás történhet bábok által megjelenített mesével. Gyakran bábozunk ünnepek idején, egy-egy ünnepkör zárásaként, mikor a gyerekek már többször hallották a megjelenített mesét. A bábozás által bonyolultabb népmesét hosszabban tudnak követni a kisebbek, míg a nagyobbak számára ilyen módon egy-egy rövidebb mese többszöri hallás után is figyelemmegtartó lehet.

Fontosnak tartjuk, hogy a bábok megjelenítsék azt a minőséget, amit a mese magában hordoz. A tündérmesék képi világát a selyemkendőből készült marionett-bábok jobban megjelenítik, egyszerűbb meséknél inkább gyapjúfilcből készült állóbábot használunk.

- A bábokat az óvónők és a szülők saját maguk készítik, az óvodában használt természetes anyagokból (gyapjúfilc, selyem, pamut babatest-anyag, szalaggyapjú, stb.)
- A bábok arca csak annyira kidolgozott, hogy helyet kapjon mellette a gyermek fantáziája. Így a gyermek maga teremti meg azt a minőséget, amely számára az adott karaktert jellemezni fogja.

- A bábozó óvónő személye mindig teljes alakjában jól látható a gyermek számára, kezével folyamatosan kíséri a bábok mozgását, nem hagyja őket magukra. Ez a gesztus a gyermeket biztonsággal tölti el a bábbal való azonosulás során.
- A bábozás kezdetét megelőzően, az asztalt selyemkendőkkel takarjuk le, a mese végén ugyanígy. Illúzióromboló lenne a gyermek számára, ha a bábasztalt a szemé láttára bontanánk le, ezért erre mindig nagy figyelemmel vagyunk. A bábok mozgatása is mindig tisztelet-és méltóságteljesen történik.
- Gyakori a gyerekek spontán bábjátéka a délelőtti szabad játék során. Ilyenkor társaiknak, esetleg a babáknak játszanak el egy-egy mesét, sokszor az eredeti mesétől eltérő tartalommal is. Az óvónő feladata, hogy a segítségadással és figyelemmel kísérelje ezt a fontos folyamatot, támogassa a gyerekek önkifejezését.

Versek, mondókák, ölbéli játékok

- A Waldorf-pedagógia fontos szerepet szán a gyerekek anyanyelvi fejlesztésében a verseknek, mondókáknak, népi rigmusoknak. Utóbbiak kiemelkedőek a népi hagyományápolásban betöltött szerepüket tekintve.
- Nem célunk, hogy a gyermekek mennyiségileg sok verset megtanuljanak. Fontosabb, hogy irodalmi-művészi érték szempontjából igényesen válasszunk olyan verseket, melyek valódi értéket képviselnek (pl. Weöres Sándor, Kányádi Sándor versei).
- A gyermeknek valódi örömet okoz, ha ritmusában, dinamikájában játékos nyelvi módon ismerhet meg egy-egy verset.
- Az önálló „szavalástól”, szerepléstől megkíméljük a gyermekeket, fontos hogy ne érezzék kényszernek a versmondást. Ugyanakkor az önként történő versmondásnak pedig lehetőséget biztosítunk..

Feladataink:

- A versek, mondókák kiválasztásakor igazodunk az adott ünnepkör témájához.
- Jeles napokon, nagyobb ünnepek idején (Karácsonyt megelőző adventi időben, Húsvétkor), hangsúlyozandó annak jelentőségét, mondunk a gyerekeknek a magyar népi hagyományból eredeztethető rigmusokat, asztali áldást, stb.
- Gyakran énekelt versekkel, mondókákkal jelezzük a gyerekeknek a napirendben szereplő tevékenységeink kezdetét vagy végét.

Az ún, „ölbéli játékok”-kal a nap folyamán minden kisgyerekeknek lehetőséget adunk arra, hogy az óvónő ölében ülve, őt dajkálva egyszemélyes figyelemmel kísérve elmélyíthesse vele bizalmát, személyes kapcsolatát. Fontos része az ölbéli játék ezért az érzelmi nevelésnek is. Közben az óvónő képet alkothat a gyermek aktuális érzelmi állapotáról, kettejük kapcsolatának minőségéről, stb.

Zene az óvodában

A Waldorf óvodában az éneklés a nap folyamán többször, szinte minden tevékenységben spontán módon helyet kap.

Minden tevékenységhez, napirendi mozzanathoz tartozhat egy-egy dalocska, melyet jelzésszerűen nem csak az óvónők, de a gyerekek is énekelnek (pl. mosdóba menéskor, asztalterítés során, öltözködéshez, stb.) Az óvónő magas hangon énekel ilyenkor, csakúgy, mint a gyerekek. Egyes helyzetekben az óvónő (illetve a gyerekek) énekét hangszer használata is kíséri.

A dalválasztásnál előnyben részesítjük a kvint hangterjedelmű, és pentaton dallamokat, melyek a gyermekek hangterjedelmének ebben az életkorban leginkább megfelelnek.

A Waldorf-óvópedagógia zenehallgatási alkalmakkor tudatosan kerüli a gépről, egyéb multimédiás eszközökről hallgatható zenét. A gyermeket így kívánjuk megvédeni minőségében nem megfelelő hanghatásoktól.

Zenehallgatásban leggyakrabban az óvónő által előadott, és/vagy hangszerrel kísért dalok, énekek előadásakor részesülnek a gyerekek az ünnepkörök folyamán bármikor, az óvónők választása szerint.

Feladataink:

- Általában minden tevékenységet, napi ritmusunk elemeit kísérfje éneklés, dúdolás.
- Bizonyos alkalmakkor a gyerekek maguk is használhassanak életkoruknak megfelelő hangszereket (pl.farsangi ünnepkör idején).
- Biztosítsuk, hogy a játékeszközök között is elérhető legyen számukra egyszerű hanghatásokat létrehozó hangszer (pl. botok, kis harangok, csörgők, stb.)

A kisgyermek szabad játéka

Az óvodáskor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége a játék. A Waldorf-pedagógia szintén komoly szerepet tulajdonít a gyermek játéknak, kiemelten és elsősorban a szabad játéknak, melyet a nevelő háttérbe húzódo, de folyamatos, állandó figyelme mellett végez a gyermek. Nem csak a csoportszobai, de az udvari szabad játék lehetőségét is biztosítjuk óvodánkban a nap folyamán két alkalommal, másfél-másfél órában.

A szabad játék kiemelt jelentőségét azzal indokolja pedagógiánk, hogy a gyermek csak akkor képes az őt foglalkoztató témák, kérdések, feszültségei játékban történő meg,-és átélésére, ha játékát semmilyen külső irányítás vagy kényszer nem befolyásolja.

- Mivel a szabad játék során a gyermek saját fantáziájából „dolgozik”, ezért legmegfelelőbbek számára azok a játékeszközök, amelyek még kidolgozatlanok, nem „kész” játékok. Így a gyermeki fantázia mindenből mindent megteremthet, amelyre a „feldolgozás”-hoz szüksége van. A Waldorf pedagógia a játékeszközök anyagának minőségére is nagy hangsúlyt fektet, és a természetes minőséget használja, ami a természetben is fellelhető (selyem, fa, gyapjú, len, stb.), és a gyermeket nem vezeti félre az érzékelésben (a műanyag tévesen érzékelteti a gyermeknek pl. a fajsúlyt).
- Jellegzetes játék a Waldorf óvodákban az ún. „Waldorf-baba”. Ezek a „Waldorf-babák” körültekintő, pontos és szeretetteljes munkával készülnek az óvónők, esetleg a szülők keze által. A babák elkészítésére fordított sok idő, figyelem és aprólékos munka különösen értékesé teszi őket a gyerekek számára (még inkább, ha személyre szólóan, ajándékba kapják őket). Ezért a gyerekeket is arra szoktatjuk, hogy gyengéden és tisztelettel bánjanak velük a játék során (pl. nem feketet a földön, betakarjuk, felöltöztetjük).
- A baba arcának kidolgozottsága szintén azért minimális, hogy szabad teret engedjen a gyermekek fantáziájának, a gyermek olyan külső tulajdonságokkal ruházhassa fel, amely bensőjéből fakad.
- Egyéb játékeszközök is gyakran készülnek a z óvónők keze által, a gyerekek szeme előtt (pl. filcállatok, horgolt kötelek, gyümölcsök, stb.), így még inkább szívükhöz közel állóként játszhatnak majd velük.
- Az óvónők gyakran javítják is a játékokat, példát mutatva ezzel az értékeink megóvására.
- A természetben fellelhető termések, kövek, csigaházak is gyakran megtalálhatóak a játékeszközök között, csakúgy, mint tuskók, deszkák, szép formájú ágak, stb.
- Az udvari játék során engedjük a gyerekeknek, hogy az időjárási viszonyoknak megfelelően sokféle tapintási ingerrel találkozhassanak (pl. nyáron mezítláb járás fűn, homokban, játék tócsában, stb.) Szemerkélő esőben is udvaron játszunk megfelelő ruházatban (gumicsizma, sárna drág).

Feladataink:

- Biztosítani kell a szabad játékhoz szükséges nyugodt légkört, melyet az óvónő állandó, indirekt figyelme folyamatosan kísér.
- Fontos, hogy az óvónők saját kezűleg is készítsenek játékokat a gyerekek számára (pl. bot-paripák, festett kendők)
- A játékszerek készüljenek természetes anyagból.

- Legyenek a játékok között különböző, természetből származó tárgyak (pl. csigaház, tobozok, kövek, ásványok)
- Törekednünk kell olyan jelek észrevételére, amelyek egy lehetséges konfliktus közeledtét jelzik. Ilyenkor az óvónő segítséget ad, elsősorban rövid kérdéseivel az együtt játszóknak felé. Akkor lép ki ismét a helyzetből, ha meggyőződött a játék békés mederben történő folytatásáról.

A gyermek iskolaéretté válásának megtámogatása

A gyermek általában a hetedik életév folyamán válik iskolaéretté. Ez az érettség megnyilvánul mozgásában, játékában, a szociális életében és az ehhez kapcsolódó kommunikációban, az anyanyelv használatában, a környezet ismeretében, a számok világában, valamint a mesék, mondókák és versek birodalmában való jártasságban. A gyermekek megnyilvánulásaiból egyértelműen látszik, hogy ki hol tart ezen az úton, s biztonsággal elküldhető-e iskolába.

Óvodapedagógusaink iskolánk tanítóival és a szülőkkel való szoros együttműködésben minden év októberétől elkezdik a **beiskolázási folyamat** első lépéseit. Ennek kapcsán egyrészt rendszeresen konzultálunk a szülőkkel gyermekük beiskolázási szándékát illetően, másrészt az iskolai tanítókkal, akik rendszeres időközönként iskolanyitogató foglalkozásokra invitálják a 6-7 éves gyermekeket.

A folyamat egészen kora tavaszig tart, miközben az óvodánk csoportjaiban hospitáló és a gyerekekkel rendszeresen találkozó tanító egyre pontosabb képet kap a gyerekek fejlettségéről, érettségéről.

A Waldorf óvodákban speciális munka jellegű tevékenység az iskolába készülő gyerekek számára az ún. „**csemetemunkák**”, amelyeket az óvodát elhagyni készülő nagyjaink végeznek egy hosszabb folyamaton keresztül, kora tavasztól egészen az óvodai ballagás napjáig. Ezek a tevékenységek döntően a finommotorika fejlesztését célozzák, és fonalmunkákkal kezdjük a folyamatot.

Az egyes tevékenységek egymásra épülően kívánnak egyre kitartóbb figyelmet és feladattudatot a nagyobbaktól, általában a következő sorrendben: fonalgombolyítás, sodrás, háromágú fonás, körmöcskézéssel vagy körmön fonással (hét szál) tarisznyaszíjj készítése, tarisznyaszövés téglalap alakú szövőkerettel, szövés körszövésével (ritmus, térirányok tartása), babaház készítése fűrészeléssel, csiszolással, kézfűró használatával, varrással (fércöltés).

RITMUSOK AZ ÓVODÁNKBAN (WOP V. fejezet)

Az évkör ritmusa-ünnepkörök

Állandó ismétlődéssel térnek vissza az évkör ünnepei, a természet évszakonkénti változásai és az ezzel összefüggő emberi munkák. A csoportszobában és az évszakasztalon is tükröződik az adott évszak hangulata és az évkörön belüli ünnep jellegzetessége.

A színek, díszek, továbbá a mesék, versek, dalok tartalma és a tevékenységek, munkák jellege mind a gyermek számára érzékelhető szinten arról beszél, hogy milyen időszakban él ő éppen. A természet szüntelen körforgásban éli ritmusát. Mindez megszabja az ember életét, munkáját. A Waldorf-óvodában ünneptől ünnepig ezekkel a ritmusokkal összhangban él az óvónő és a gyermek.

A természet változásaihoz igazodva **ünnepkörökben** élünk az óvodai mindennapokban. Egy-egy ünnepkör általában 3-4 hetes időszakot ölel fel, melynek tetőpontját a csoporttal együtt töltött ünnepeink jelentik. Az ünnepnapok szokásrendszerét, megélésének milyenségét a csoport maga alakítja ki. Néhány ünnepünkön a szülők is részt vesznek.

Az év ünnepei:

- Betakarítás (terményünnep)-szeptember
- Szent Mihály időszaka-október
- Szent Márton időszaka-november
- Szent Miklós – Advent-december
- Vízkereszt – Három királyok időszaka-január
- Farsang-február,
- Húsvét-április
- Mennybemenetel, pünkösd-május
- Szt. János-időszak,nyár kezdete-június

Szeptember: a nyár érlelte termések, gyümölcsök ekkorra érnek be, a természet gazdagon megajándékoz velük. A hála érzésének megélését az ünnepkör folyamán többször is átélhetjük, mikor egy-egy munkafolyamat eredményeképpen kezünk munkája nyomán finomságok kerülnek az asztalra. Tisztelet és hála érzését szeretnénk a gyermekekben is kialakítani, miközben a sajátmagunk örölt lisztből cipót sütünk. Magunk készítette finomságokkal, csemegékkal (aszalványok, lekvárok, must) készülünk az ünnepkör végén a Betakarítás ünnepre, mely közös lakomával veszi kezdetét.

Október :a hónap folyamán az igazi őszi időszakát élhetjük meg a gyerekekkel, mely sok színes tevékenységet kínál. Terméseket színes leveleket gyűjtünk, rácsodálkozunk az őszi természet gazdag színvilágára. A Mérleg hava minket is arra készítet, hogy megpróbáljuk egyensúlyba hozni pozitív és kevésbé pozitív tulajdonságainkat, hiszen az őszi napforduló után a nap fénye egyre fogyatkozik. Szükségünk lesz bátor erényekre, melyeket a gyerekek számára a népmesék sárkányos meséi érthetően szimbolizálnak. Ennek kifejeződése az

ünnepkör végi Bátorságpróba, ahol a gyerekek átélhetik, hogy az akadályok lelki bátorságuk birtokában legyőzhetők.

November: A kinti világban a fény már nagyon érzékelhetően fogy. A természet éltető erői visszahúzódnak a föld alá, hiszen már csak a gyökerekben van az az életerő, amely tavasszal ismét újra szemmel láthatóvá válik. A föld alá húzódó életerőket szimbolikusan a manók, törpék jelenítik meg a gyerekeknek, akik a gyermekmesei világképéhez nagyon közel állnak. az évszakasztalunkon kedves formában jelennek meg. A lámpások, mécsesek fényére egyre nagyobb szükségünk van, nemcsak fizikai szinten. Jelentik számunkra azt is, hogy a sötétség növekedtével benső, lelki értékeinkre is egyre inkább szükség van. A hónap végén a Lámpásünnep méltó, meghitt megélése szimbolizálja mindezt számunkra.

December: Az adventi időszakban, ahogyan a természetben is, az elcsendesedés veszi kezdetét. A gyermekeket is erre ösztönözzük. A hónap elején Szent Miklós látogat el az óvodába, és nemcsak finom csemegéket hoz nekünk, de az örömhírt is: hamarosan érkezik a karácsony. Az évkör egyik legfontosabb ünnepére várakozva igyekszünk megérezéltetni a gyerekekkel az elcsendesedés, várakozni tudás, az együttlét örömét, ugyanakkor apró ajándékok készítésével, mézeskalács sütésével készülődünk az otthoniakat megajándékozni. Az óvodában nem állítunk karácsonyfát, az ünnep valódi csodáját a gyerekek otthon, családi körben kell, hogy megéljék. A karácsonyt megelőző időszakban a gyerekek számára az óvodai spiráljárás nyújtja a meghittség közös megélését.

Január: A karácsonyi időszak folytatását éljük meg a gyerekekkel a három királyok érkezésével. Ennek történetét dramatikus játék keretében éljük meg a gyerekekkel. Az igazi tél időszaka ez: havas játékokat játszunk az udvaron, megtöltjük a madáretetőket, miközben jólesik a szoba melegében együtt lenni. Az időszaknak nincs közösen megélt ünnepnapja.

Február: Vidám, bohókás hangulatban töltjük a farsangi időszakot, melynek végén óvodánk minden csoportja közösen ünnepli a téli időszak búcsúztatását. Közös táncházat rendezünk, fánkot sütünk, vidám játékokat játszunk az ünnepkört lezáró Farsang napján. Jelmezekbe öltözni nemcsak ezen a napon lehet, hanem az egész ünnepkör folyamán lehetőséget biztosítunk a gyerekeknek arra, hogy egymás jelmezeibe is belebújva sokféle szerepet megélhessenek.

Március: A tavasz ébredésének időszaka. A benti környezetünkben igyekszünk közel hozni a gyermekek számára azokat a természetben zajló ébredő folyamatokat, amelyek az új élet ébredését jelzik odakinn: gyümölcsfaágakat rügyeztetünk, magokat csíráztatunk, virághagymákat figyelünk napról-napra... Az időszaknak nincs külön megjelölt ünnepnapja, de a tavasz „születésnapját” (márc.21.) gyakran megünnepeljük színes szalagokkal feldíszített virágzó, rügyező faág feldíszítésével az évszakasztalon.

Április: Az egyre inkább megmutatkozó tavasz a természet „feltámadását” jelenti számunkra, mely a Húsvétra való várakozási időben teljesedik ki. Ezt az ünnepet is a családban élük át teljes egészében a gyerekek. Az óvodában húsvéti kalács sütésével, tojásdíszítéssel, és az ébredező óvodai kertben elrejtett piros tojások keresésével hangolódunk rá az otthoni ünneplésre.

Május: A húsvét utáni időszakban igen erőteljesen teljesedik ki a természet: megfigyelhető, hogy a földtől felfelé emelkedve (madarak, pillangók) egyre színesebben mutatkoznak meg, melyet a gyerekek is csodálkozva, szívesen fedeznek fel: katicabogarak, lepkék, stb. Ennek örömét éljük meg a Mennybemenetel, majd az azt követő Pünkösöd ünnepére készülődve, szélforgókkal, szappanbuborék fújásával, felhők-szél játékát megfigyelve.

Június: A nap az égbolt legmagasabb pontján egyre többet tartózkodik, a természet teljes kiteljesedésében pompázik. A közelgő nyári időszakra készülődve élünk a gyerekekkel, a szabadban egyre többet tartózkodva. Ugyanakkor készülődünk az iskolába készülő társak elbúcsúztatására, az óvodai ballagásra is. Évbúcsúztató Nyárünnepünk forgatagára, melyre minden családot, testvéreket, szülőket várunk. Ezen a délutánon az óvoda udvarán vidám játékokat játszunk, bábozunk a gyerekeknek, finomságokkal emeljük az együttlét örömét.

Születésnapok –a gyermekek saját ünnepei

Az óvodánk életében jeles alkalomnak számít a gyerekek születésnapjának megünneplése. Fontos, hogy minden gyermek megtapasztalhassa azt a kitüntetett figyelmet és szeretetet, amely ezen a napon a csoportban körbe veszi őt (amennyiben a gyermek kifejezetten nem szeretné az ünneplést, akkor arra a szokásos rend szerint nem kerül sor).

Minden csoportban kialakul egy szokásos kedves rítus a születésnap ünneplésére, a köszöntésre nagyrészt délelőtt, a beszélgető körben kerül sor. Az édesanyák az óvónénik segítségére vannak abban, hogy rövid élettörténet írásával emlékeznek vissza a kisgyermek korai éveinek kedves emlékeire. Ezt felhasználva, azt beleszövik az óvónénik egy megható történetbe, a Születésnapi mesébe, mely nagyon személyre szólóvá válik ilyen módon.

Külsőségekkel is kifejezzük a nap jelentőségét a gyermek számára. : koronát, palástot kap (hat), az óvónénik saját készítésű ajándékkal, a csoporttársak neki szóló rajzokkal kedveskednek ezen a napon.

Munka jellegű tevékenységben megvalósuló tanulás

A Waldorf-pedagógia vallja, hogy az óvodás korú gyermek természetszerűen, ösztönösen motivált arra, hogy utánozza a felnőttek által végzett munkamozdulatokat, általában mindenfajta felnőtt tevékenységet. Pedagógiánk erre alapozza azt a módszert, hogy az utánzásban rejlő tanulási lehetőséget a gyermekek személyiségének, képességeinek fejlesztésére használja, mintegy indirekt módon. Így a gyermekek számára a „tanulás” ebben az életkorban örömmel végzett tevékenységbe ágyazott.

Amíg a szabad játék folyik, az óvónő (általában az aktuális ünnepkörhöz kapcsolható) munkafolyamatot végez, melybe a gyerekek szabadon, saját lelkesedésükből bekapcsolódhatnak. Életkori sajátosságaik határozzák meg munkavégzésük időtartamát, kitartásuk, figyelmük mélységét, a munkavégzés pontosságát, ezért az egyes tevékenységek alkalmasak lehetnek egyéni differenciálásra is.

A munkatevékenység folyamán nem a produktum a cél, hanem maga a munkafolyamat, amelyet a kisgyermek végzett. és közben tapasztalatokat gyűjtött.

Célunk, hogy a gyermek érzékelje meg, hogy keze munkája által „hatni tud”, produktumot hozhat létre, ügyes, tud eszközöket használni, s mindezt a közösségben végzett munka örömeivel tudja végezni.

Az óvónő jókedvűen, örömmel végzett tevékenységébe a gyermek is szívesen fog kapcsolódni.

A gyermeknek legyen lehetősége, hogy a munkavégzés közben bármikor visszatérhessen legfontosabb tevékenységébe, a szabad játékba. Munka jellegű tevékenységek lehetnek: a mindennapi munkák: (sütés, főzés, asztalterítés, ételosztás, mosogatás, rendrakás, takarítás)

heti visszatérő munkák: (mosás, vasalás, varrás, játékszerek javítása)

havi, ünnepkörhöz kapcsolható aktuális és évszakokhoz köthető munkák: (veteményezés, levélgereblyezés, betakarítás, befőzés)

Lehetséges munka jellegű tevékenységeink az egyes ünnepkörökben:

Szeptember, Betakarítási időszak: gyümölcsök darabolása, aszalása, befőzése, lekvár készítés, fűszernövények szárítása, gyógynövénytea-levelek gyűjtése, szárítása, morzsolása, kukoricamorzsolás, csutkababa-készítés, napraforgó-tányér kiszemezése, szőlőből must készítése, búza csépelése, őrlése kézimalomban, lisztjéből cipó sütése, búzacsákók varrása filcből (a kicsépelte búza számára), stb.

Október, Szt. Mihály időszak: töklámpás készítése, tökmagok gyűjtésével pirítás, dió-mogyoró-mandula törése, őrlése, vadgesztenyéből barkácsolás, csipkebogyó-nyaklánc fűzése, ágak gyűjtése, darabolása és csiszolása, kötözéssel kard-készítés a bátorság-próbára, alma fényesítése gyapjúval, botparipák-készítése.

November, Szt. Márton időszak: kövek, kavicsok csiszolása, fényesítése, „manóházak” barkácsolása, lámpások festése, hajtogatása, olajozása.

December, Advent: betlehemhez való szalma,-és búzaszárak aprítása darabolással, gyapjúangyalka csomózással, gyertyadíszítés méhviaszgyurmával, gyertya sodrással, méhviasz lapból, adventi ablakdekoráció készítése szárazvirágból, termésekből, adventi koszorúkészítés, mézeskalács-készítés ajándékba a családtagok számára.

Január, Három királyok érkezése: koronák, palástok varrása gyapjúfilcből, selyemből, papírhópelyhek-ablakdekoráció készítése hajtogatással, nyírással, madárkalács-készítés a téli madáretetőbe, gyöngyfűzés, fémtárgyaink (pl. mozsár, koppantó) fényesítése.

Február, Farsang: csörögefánk formázása, nyírással konfettikészítés, jelmezvarrás, farsangi maskara varrása filcből. Szobadekoráció „macskalépcső”-hajtogatással. Egyszerű hangszerek készítése dióhéjból, faágakból csiszolással.

Március, tavaszébredés: virághagymák hajtatása, ehető magok csíráztatása, virággyermekbábok gyapjúfilcből, varrással, „kertézbresztő” kinti munkák, kertrendezés, gereblyezés.

Április, Húsvét: veteményezés, palántázás zöldségeskertben, gyomlálás, metszés, kalácsütés-fonás húsvétra, tojásfestés hagyományos népi technikával "berzselés", írókázás), virágpalánták ültetése, kertgondozás.

Május, Mennybemenetel, Pünkösöd: májusfa vesszőfonással, díszítése színes szalagok csomózásával, szappanbuborék-fújó készítése szalmaszálból, pillangókészítés gyapjúból, csomózással, szélforgó készítése hajtogatással, galambok készítése gyapjúból.

Június, Szt.János: nyári-labda készítése, gyümölcsöspite-sütés, papírhajó hajtogatása, homokvár-építés.

A HÉT RITMUSA

A hét minden napjához kötődik egy-egy művészeti tevékenység, ezen túlmenően az ünnepkörből fakadóan is sok lehetőség adódik művészeti-, és gyakorlati (tevékenységbe ágyazott) teendők végzésére. Ezek segítségével a Waldorf-pedagógia őrzi a hagyományos tárgyi kultúra,- és szokások, régi kézműves tevékenységeink ápolását, megismertetését. (pl. gyapjúmunkák, búzafeldolgozás lépései, stb.). Az óvodai csoportok saját rend szerint alakíthatják ezeket a heti tevékenységeket.

Művészeti tevékenységek az óvodában

Az egyes művészeti tevékenységeknek óvodánkban meghatározott ritmusa van a hét egyes napjain, amely csoportonként részben eltérő lehet. Ezeket a tevékenységeket a gyerekek a szabad játék ideje alatt végzik, spontán bekapcsolódva, általában az óvónénik hívó dalocskája jelzi számukra a tevékenység kezdetét.

Az egyes tevékenységek végzése közben az óvónő és a gyermekek spontán énekelnek, dúdolnak az aktuális ünnepkörhöz köthető dalocskákat.

Rajzolás méhviasz téglá- és rúdkrétával-hétfő

A gyermek ebben a tevékenységben a szabad játékhoz hasonlóan, önmaga választja meg, mit szeretne rajzolni. A gyermekrajzok szín,-és formavilága, a színválasztás, a dinamika és nyomaték mind-mind fontos információt hordoz az óvónő számára a gyermek aktuális érzelmi állapotát illetően.

A gyermekek alkotásait az év során összegyűjtjük, és az évbúcsúztató Nyárünnepen hazavihetik azokat.

Amikor születésnapot ünneplünk, a gyerekek rajzokkal kedveskednek az ünnepeltnek, amit az óvónő könyvecskévé köt össze egy szép szalaggal.

Feladataink:

A hétfői nap az ismételt „megérkezést” jelenti az óvodába a hétvége után. Ez a tevékenységünk kimondottan alkalmas arra, hogy a gyermek könnyebben felvegye ismét az óvoda ritmusát.

Az óvónő maga is bekapcsolódik ebbe a tevékenységbe, pl.szülőknél szülő információs plakát dekorálásával.

Festés vizes alapra-kedd

A technika sajátossága, hogy a vizes alapra történő festéssel a gyermek a színek keveredésével megjeleníti aktuális érzelmi állapotát számunkra. A tevékenység nagyon alkalmas érzelmeik kivetítésére. Megtörténhet, hogy a zaklatottabb állapotban óvodába érkező gyermek a festés folyamán egészen megnyugszik, harmonikusabb állapotba kerül. Feladataink:

Körültekintő előkészületek során az óvónő három alapszínt ad a gyerekek tálkáiba (piros, sárga, kék), a színek vizes keveredése hozza létre a kevert színeket (lila, zöld, narancs), a gyerekek így nagyon hamar megtanulják a színkeverést.

A festés folyamata mindig ugyanúgy, átgondoltan kialakított sorrendben történik, amit a gyerekek is hamar megtanulnak.

Az elkészült munkák száradás után a csoportszoba erre kijelölt helyén kiállításra kerülnek, a gyerekek a festőtálat, ecsetet maguk mossák tisztára, részt vesznek a rendrakásban.

Bizonyos ünnepkörök idején az óvónő elhelyezhet az évszakasztal közelében festmény-reprodukciókat, igényes művészi kivitelezésben, annak mindenfajta magyarázó értelmezése nélkül. Ilyenkor is hagyjuk „működni” a gyermek belső világát, melyeket a saját maga megfogalmazott információi közvetítenek számunkra.

Gyapjúkép készítés-szerda

A gyerekek kemény táblára ragasztott gyapjúfilc alapra, rétegenként dolgozzák rá a leheletvékony, kifésült gyapjúsálakat, simogatással. Ez a tevékenység nagyon kellemes, „simogató” tapintási érzetet ad a gyerekek kezének.

A nagyobb gyerekek technikai jártassággal már egészen művészi, forma, -és színgazdag képeket készítenek. a kisebb gyerekek munkája még elnagyolt, kitartásuk is rövidebb ehhez a technikához.

Minden gyermek munkája kiállításra kerül az öltözőszekrényük felett, ahol egymás alkotásait megcsodálhatják, szüleiknek is megmutathatják azokat.

Ennek a művészeti tevékenységnek a technikája igényli a felnőtt példaadását, utánzását, ezért az óvónénik is készítenek képeket, amelyeket elhelyezhetünk a csoportszobában dekorációként (nem kerül a gyerekek kiállított munkái közé).

A sütés, mint formázási tevékenység -csütörtök

Minden csütörtök óvodánkban cipógyúró nap. Az óvónénik kora reggel, a gyerekek segédletével összeállítják, összedolgozzák a cipótésztát. A beszélgető kört követően, hívó dalocskával, kézmosással veszi kezdetét a cipógyúrás.

Feladataink:

Fontos, hogy a cipógyúrás folyamata az óvónő által tudatosan átgondolt, megfelelően szervezett, előkészített folyamat része legyen. Ezáltal tud a gyermek mindvégig nyugodtan, elmélyülten dolgozni.

A gyerekek ugyan szabadon formáznak, mégis biztatjuk őket, hogy olyan formákat készítsenek, amiket a pékségben is lehet látni. Így neveljük őket a kenyér”tiszteletére”, a tésztával való megfelelő bánásmódra.

Cipógyúrás közben sütéssel kapcsolatos dalokat énekelünk a gyerekekkel együtt.

Ünnepekre való készülődéskor az óvónők gyakran formáznak az ünnepkörhöz köthető formákat (pl. galamb Pünkösdkor), ilyenkor lehetőséget adva a gyerekeknek a formázás lehetőségére.

Formázás méhviasz gyurmával -péntek A méhviasz gyurma speciális tulajdonsága, hogy nem von el hőt a gyermekek kezétől, hanem miközben a tenyerükben formázva melegítik, a kezüket is melegíteni képes. A gyerekek nagyon kedvelik ezt a tevékenységet.

Feladataink:

Az óvónő előkészíti az asztalokra a méhviasz gyurmát tartalmazó tálkákat, amelyeken a gyurmák szín szerint, apróra darabolva sorakoznak. A gyermekek kezének éppen ez a nagyság a legmegfelelőbb a könnyű formázhatóság szempontjából.

A gyerekek tetszőlegesen szabadon alkothatnak, az elkészült munkák egy külön tányérokán a következő formázásig kiállításra kerülnek. A figurák az óvodában maradnak, nem viszik haza a gyerekek.

Nemcsak a gyurmát használjuk formázásra: a tavaszi időszaktól ősziig a gyerekek az udvari homokozóban is formáznak mindenfélét, képzeletük szerint. A vizes és száraz homok különleges tapintási-és hőérzethez élményekhez, az anyagtulajdonság új tapasztalatokhoz juttatja őket.

Télen a hóból is formáznak az óvodások az udvari játék során.

A **ritmusok az étrendben** is megjelennek. Havi változásban mindig az idényjellegű zöldségek, gyümölcsök szolgálnak táplálékul, a hét napjait pedig a feldolgozott gabonafajták különböztetik meg. Hétfőn rizs, kedden árpa, szerdán köles, csütörtökön rozs, pénteken zab alkotja lehetőségeinkhez mérten tízóraink és uzsonnánk alapanyagát.

A NAP RITMUSA

A csoportvezető óvónő a következő szempontok figyelembe vételével maga állítja össze a csoportja napirendjét, az Óvónői Konferencia egyetértésével.

A napirend készítés elvei:

- az érzelmi biztonság megteremtése a gyermekben a rendszeresen visszatérő ismétlődésekkel,
- a játékidő és szabad játék védelme,
- a csoport életkor szerinti összetételének figyelembe vétele,
- a gyermeki szükségletek és életkori sajátosságok figyelembevétele,
- „mindenre legyen idő”- megvalósítása a folyamatossággal,
- a szabad és kötöttebb tevékenységi formák ritmikus váltakoztatása,
- rugalmasság is jellemezze, de változtatni a napirend folyamatosságán csak nagyon indokolt esetben lehet (pl. esős nap, ünnep, kirándulás)

Lehetséges napirendi minta:

- Gyermekek fogadása, csemegézés gyümölcsökből, zöldségekből,
- Szabad játék,

- Közben művészeti tevékenység vagy az ünnepkörre jellemző aktuális kézműves tevékenység zajlik (adott csoportban a napra jellemző művészeti tevékenység),
- Játékok közös elrakodása,
- Tízórai (csoportszokás szerint közös vagy egyéni és folyamatos is lehet),
- Székkör: beszélgetés például az időjárásról, öltözködésről, aktuális eseményekről, gyerekek élményeiről. A gyerekek számba veszik egymást, a hiányzó társaikat, versek, énekek hangzanak el az időszerű ünnepre készülve, helyhez kötött mozgással kísérve.

Ritmikus körjáték: nagymozgások, versek, dalok, mesék nagymozgásokkal kísérve, körjátékok, utánzó játékok (mindezeket esetleg történetbe ágyazva, egymással tartalmilag, hangulatilag összefüggésben),

- Szabad udvari játék
- Ebédelés
- Mesehallgatás, délutáni pihenés
- Uzsonnázás
- Szabad játék, udvari játék
- Gyermek hazabocsájtása.

NYITVATARTÁS, SZÜNETEK RENDJE (WOP V. fejezet)

Óvodánk a szülők munkaidejéhez alkalmazkodva nyit, s a kora délelőtti játékidő alatt minden gyermek megérkezik. Ennek a betartását az óvónőink kéri a szülőktől, hogy a megfelelő idejű benti szabad játékra lehetősége legyen minden gyereknek.

Óvodánk pedagógusai tájékoztatják a felvételi beszélgetésen a szülőket arról, hogy a gyermek érdeke megkívánná, hogy délben hazamehessen, mert maga a csoportban tartózkodás is fárasztó számára. Szociális okokból az óvodánkba járó családok nem tudják ezt gyermekeik számára biztosítani, így óvodánk vállalta a délutáni nyitva tartást, 8 órás napi nyitvatartást meghaladóan. A WOP ajánlása alapján negyedévente szüksége van a gyermeknek hosszabb évközi szünetekre, amikor az óvodában szerzett tapasztalatait beleviszi saját életébe és feldolgozza azokat. Ezek rendszerint: őszi, téli, tavaszi, nyári szünet, általában hat-nyolc hetenként.

DÉLUTÁNOSSÁG

Óvodánk egész napos óvodaként működik. Az ebédet követő pihenőidőt és az azt követő délutáni étkezést minden kisgyermek saját csoportjában, a délutános óvónővel tölti.

A déli pihenőidő a mesehallgatás, gyertyagyújtás meghitt hangulatával veszi kezdetét, megkönnyítve így az álomba merülést a gyermekek számára. Minden gyermek az ágyban tölti a nap ezen részét, ám a nagyobb gyermekek életkorukból kifolyólag esetleg nem alszanak, hanem pl. valamilyen kézműves tevékenységgel (körmöcskészás, fonás, varrás) foglalják el magukat, a csoport szokásrendszerétől függően.

Az óvónők ez idő alatt hasonló foglalatosságokat, pl. játékjavítást, játékkészítést végeznek. Halk énekkel ébresztjük a gyerekeket, az ágyakat együtt rakodjuk el. A nagyobb gyerekek segítenek ilyenkor a kisebbeknek az öltözködésben, ébresztésben is.

Ezt követően közös uzsonnázásra kerül sor.

A nap hátralévő részét lehetőség szerint az udvaron töltjük, szabad udvari játék, esetleg kertészkedés keretében.

Innen veszünk búcsút a gyerekektől, és adjuk át őket az érkező szülőknek.

ÓVODÁNK KÜLSŐ KAPCSOLATAI

Az óvoda és a szülők kapcsolatai

Pedagógiánk hangsúlyozza, hogy az óvoda pedagógusai és a szülők kölcsönösen ajánljanak fel és fogadjanak el egymástól folyamatos együttműködést. Ez a gyermekre irányul és a gyermek javát szolgálja.

Formái:

- Óvodánkba való felvételkor beszélgetés a szülőkkel (fontos, hogy apa, anya is jelen legyen). Alapvető kérdés, hogy mi hozta őket az intézményünkbe, mennyire ismerik a Waldorf-pedagógiát. Majd külön tájékoztatást kapnak a gazdasági, jogi működésünkről és a szülő-intézmény kapcsolatáról.
- Lehetőséget biztosítunk a jelentkező szülőknek egy előzetes hospitálásra minden csoportunkba, hogy betekintést nyerhessenek napirendünkbe, a gyerekekkel való bánásmódunkba.
- Baba-mama csoportunk működik, ahol heti egy alkalommal a délelőtti életünk egy részéből kapnak ízelítőt az érdeklődő családok, és két óvónőnkkel beszélgethetnek pedagógiánkról, nevelési helyzetekről.
- Havonta egyszer szülői estet tartunk, ahol ismerkedünk a Waldorf-pedagógiával, nevelési helyzetekről beszélgetünk, művészeti tevékenységet folytatunk.
- Év közben fogadóórákat biztosítanak az óvónők a szülőknek, hogy aktuális kérdéseiket meg tudják beszélni.
- Az óvónő beszélgetést kezdeményez a szülőkkel, ha a gyermek állapota, viselkedése indokoltá teszi.
- A szülők aktívan részt vesznek az ünnepek megszervezésében, nyitott ünnepek lebonyolításában.
- Az óvoda rendszeres takarításában, mosásban, varrásban, stb. igény szerint és lehetőségeikhez mértén aktív szerepet vállalhatnak a szülők.
- Közös, családi programok szervezése, óvodán kívül a családok egymás közti kapcsolatának erősítésére is teremthetünk lehetőséget (kirándulás, főzés, iskolalátogatás stb.).

Az óvoda és az iskola kapcsolata

Óvodánk pedagógusai, igény szerinti közös pedagógiai munkát vállalnak iskolánk tanítóival, velük pedagógiai kérdésekben együttműködve. Különös tekintettel a beiskolázási időszakra, illetve az ehhez kapcsolódó tevékenységekben (pl. Iskolanyitogató programjai). A mindenkori első osztálytanítónak egész évben lehetőséget biztosítunk a hospitálásra, hogy az osztályába kerülő gyermekeket óvodai környezetükben is megismerhesse.

A nevelési év folyamán, előre megtervezett rendben közös konferenciákat tartunk az iskolai tanítókkal.

Szakszolgálattal történő kapcsolattartás:

Speciális, gondozó, prevenciós és korrekciós testi, lelki nevelési feladatok ellátása.

- Logopédiai Intézet:

Képviselője félévenként személyes látogatást tesz óvodánkba. Egyéb esetekben személyes megbeszélés alapján történik a segítségnyújtás.

- Nevelési tanácsadó:

Folyamatos a kapcsolattartás, szükség szerint szaksegítség nyújtása (pl. fejlesztő, pszichológus)

- Védőnő, területileg illetékes orvosi ellátás:

Folyamatos kapcsolatartás, szükség szerint bármikor rendelkezésre áll.

Egyéb kapcsolataink:

Óvodánk a következő intézményekkel, szervezetekkel tart fent szakmai kapcsolatot:

- Kecskemét Város Önkormányzata,
- Magyar Waldorf Szövetség,
- Waldorf Ház,
- Kiskunfélegyházi Waldorf Óvoda,
 - Hospitálók fogadása,
- Szegedi Waldorf Óvoda,
 - Hospitálók fogadása,
- Dunaújvárosi Waldorf Óvoda, Sarkadi óvoda
 - Hospitálók fogadása,
- Egyéb Waldorf óvodakezdeményezések mentorálása, kapcsolattartás

GYERMEKVÉDELEM

A gyermekvédelem elsősorban az óvoda képviselőjének és a gyermekvédelmi felelősnek a feladata. BKMÖ Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatának munkatársa tanácsadóként segíti óvodánk családait. Munkáját pedagógusaink együttműködésével végzi. Fenntartó Egyesületünk lehetőséget nyújt az óvodába járó családoknak arra, hogy kedvezménykérelemmel éljenek, így segítve őket abban, hogy gyermekeik részesülhessenek a Waldorf Pedagógiai nevelésben.

GYERMEK ÉS IFJÚSÁGVÉDELEMSEL KAPCSOLATOS TEVÉKENYSÉGEK

A jelenleg hatályos törvényi és tartalmi szabályozókban rögzített gyermeki jogok, nevelési alapelvek, célok és feladatok egymásra épülve megerősítik, hogy:

- az alapvető gyermeki jogok, szabadság tisztelete, az életkori, és az egyénileg eltérő, sajátos szükségletek kielégítése a gyermek legelemibb érdeke, fejlődésének, fejlesztésének alapja,
- a gyermek jogai, szükségletei, igényei érvényesülésének feltétele, hogy a pedagógus kötelességének érezze azok biztosítását a nevelés teljes folyamatában, a nevelés teljes eszköztárával, amelyben domináns az egyéni bánásmód, differenciált fejlesztés átfogó tervezése, és a szülővel való együttműködés a teljes személyiségfejlődés-fejlesztés, az iskolai alkalmassághoz szükséges testi-lelki-értelmi fejlettség elérése érdekében.

Indokolt esetben, a gyermek érdekében az óvoda kapcsolatot vesz fel az illetékes családsegítő,- és gyermekvédelmi szervezettel, megfelelő szakemberekkel, fejlesztőpedagógusokkal.

(Gyermekvédelmi tevékenységünket a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1993.évi LXXIX. törvény a közoktatásról és ennek 2003. évi LXI. módosítása és a végrehajtáshoz kapcsolódó jogszabályok határozzák meg).

A GYERMEKEK SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSÉNEK NYOMON KÖVETÉSE

Pedagógiánk gyermekképéből fakadóan minden egyes kisgyermek személyiségfejlődésére egyéni módon tekintünk, kísérjük azt figyelemmel. Fejlődését önmagához képest értékeljük, figyelembe véve egyéni lehetőségeit, képességeit.

Erre az óvodai évek alatt több alkalommal is rátekintünk és nyomon követjük, dokumentáljuk a fejlődés lépcsőfokait.

Fogadóórák alkalmával a szülőknek ezeket az írásos megfigyeléseket megismerhetővé tesszük, és az együttes nevelés alapjául szolgálunk.

A gyermekfelvétel folyamatával egy időben a szülők írásos formában **gyermekfelvételi anamnézist** (ld. melléklet) töltönek ki gyermekükről, melyben kérdések segítségével foglalják össze az óvónők számára gyermekük fejlődésének meghatározó lépcsőfokait. Ezek az anyagok könnyebbé teszik az óvónők számára a megismerés folyamatát, ugyanakkor magyarázatul szolgálunk a gyermek viselkedési jegyeire is.

Az óvodai évek alatt az óvónők egy nevelési év során három alkalommal tekintenek rá a gyermekek fejlődésére: a beszoktatási időszakot követően (október vége), félévkor (január vége), illetve év végén (május vége). Megfigyeléseiket nevelési területekre vonatkozóan, adott szempontokat figyelembe véve dokumentálják a **gyermekfejlődési lapon** (ld. melléklet), jegyzik a

változásokat. A fogadóórák alkalmain a szülőknek lehetőségük nyílik ezek megtekintésére a hatékonyabb együttnevelés érdekében.

Konferenciáinkon egy-egy kisgyermekkel, az őt érintő nevelési helyzettel részleteiben is foglalkozunk, rátekintünk arra, milyen is ő valójában. Ennek az objektív képnek a kialakítását **gyermekmegfigyelési szempontok** (ld. melléklet) segítik számunkra.

KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ GYERMEKEK

Óvodánk alapfeladatai között nem szerepel speciális nevelési igényű gyermekek ellátása, ezért a kiemelt pedagógiai figyelmet igénylő gyermekek nevelését- a szülő döntését tiszteletben tartva- akkor tudjuk vállalni, ha a szülő saját maga biztosítja a gyermeke számára szükséges fejlesztés lehetőségét.

Inkluzív pedagógiai szemléletünk befogadó akkor tud lenni, ha a kisgyermek és az óvodai gyermekcsoport jogai sem sérülnek egy-egy speciális nevelési igényű kisgyermek befogadásakor.

Kiemelt figyelmet igénylő gyermekek

Elsődleges feladatunk, hogy kiemelt együttműködést alakítsunk ki a szülővel, amelynek során a fejlődés nyomon követését, eredményeit is rendszeresen és kölcsönösen kommunikáljuk a szülőkkel.

A kompenzációs, korrekciós lehetőségekről megfelelően információt adunk a szülőnek, szakember segítségét ajánljuk fel számára.

Elsődlegesen Szakértői Bizottság vizsgálatát kezdeményezzük a szülő egyetértésével, ezt követően segítünk megtalálni a megfelelő fejlesztést számára. Pedagógiánk alapvetően épít a **mozgásfejlesztés** lehetőségeire (TSMT-torna, alapozó mozgásterápia, stb.).

Az óvodai nevelés keretei között segítjük ezeket a gyerekeket az **egyéni differenciálás** eszközeivel, több egyéni időt biztosítunk számukra pl. ölbéli játék során, keressük azokat a helyzeteket, amelyek megnyugtatólag hatnak rájuk (pl. ringatás-éneklés, hintázás).

Megfelelő képzettséggel rendelkező óvónőink a mindennapos reigen mozgásainak tervezése során, élnek az alapozó mozgásterápia fejlesztő mozgásformáinak közös játékba történő beépítésével.

Tehetségígéretes gyermekek

Óvodánkban nem működik direkt tehetséggondozás, de fontosnak tartjuk, hogy adott területen tehetségesnek mutatózó gyermekeknek lehetőséget biztosítsunk képességeik

kibontakoztatására. Erre leginkább a művészeti tevékenységekben rejlő differenciálás lehetőségei megkeresve nyílik leginkább lehetőség.

Az óvónők felhívják a szülő figyelmét a tehetség gondozásának , fejlesztésének lehetőségeire.

Hátrányos helyzet

Az óvodába lépéskor, a gyermekek anamnéziszfelvétele során, az óvónők képet alkotnak a család szociális, szociokulturális hátteréről. Fokozott figyelemmel kísérjük a hiányzások igazolását, és az óvodai évek alatt fokozottabb együttműködést alakítunk ki a szociálisan veszélyeztetett családokkal. Szükség esetén szakemberek bevonásával (védőnő, gyermekjóléti szolgálat) segítjük a hátrányos helyzetű gyermekeket.

Mindennek felelőse az óvodavezető.

(Óvodánkban ritkán fordul elő hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű család.)

Sikerkritériumok:

A kiemelt figyelmet érdemlő gyermekek óvoda nevelését, fejlődésüket önmagukhoz képest sikeresnek ítéljük, amennyiben a gyermek:

- önfeledten, önállóan is képes játszani,
- alkalmazkodva társaihoz, önmaga és mások igényeit tiszteletben tartja,
- társai kapcsolatokban megjelennek az óvodánk által képviselt és preferált viselkedési normák és konfliktuskezelési módok,
- képeségei önmagához képest fejlődést mutatnak.

Óvodánkban kiemelten tekintünk a mozgás fejlesztő szerepére, s ezt elsősorban a szabad levegőn végzett nagymozgások spontán, irányítatlan gyakorlásával látjuk leginkább fejlesztő hatásúnak.

Óvodai udvarunk és játékeszközeink lehetőséget teremtenek a gyermekek számára mozgástapasztalataik bővítésére, az egyensúlyérzék, téri koordináció területén szerzett minél szélesebb körű tapasztalataik megszerzésére.

ÉRVÉNYESSÉGI RENDELKEZÉSEK

A Helyi Óvodai Nevelési Program érvényességi ideje:

2020. szept. 01. – visszavonásig

A Helyi Óvodai Nevelési Program felülvizsgálata:

- Ha a törvény másképpen nem rendelkezik, legfeljebb 5 évenként szükséges programunk felülvizsgálata.

A Helyi Óvodai Nevelési Program módosításának lehetséges indokai:

- ha a vonatkozó jogszabályokban változás áll be,
- szervezeti átalakítás,(pl.bővülés)
- A partnerközpontúság jegyében az óvodai szülői képviselő kezdeményezésére,
- ha a nevelőtestület legalább 1/3-a módosítási javaslatot nyújt be az Óvónői Konferenciának.

Előírás a programmódosítás előterjesztésére:

- írásbeli előterjesztés az Óvónői Konferenciának,
- részletes szóbeli előterjesztés nevelőtestületi értekezleten(óvónői konferencián).

A Helyi Óvodai Nevelési Program elérhetősége és nyilvánosságra hozatala:

- A megismerhetőség folyamatos biztosításának érdekében a Helyi Óvodai Nevelési Program az intézmény épületében a nevelői szobában az egész nevelési év során megtekinthető, hozzáférhető a szülők, érdeklődők számára
- Nyilvános dokumentum, mely az óvoda honlapján szerepel.

A Helyi Óvodai Nevelési Program hatályba lépése:

- A Helyi Óvodai Nevelési Program a kihirdetés napján lép hatályba.
- A hatályba lépést követően az intézmény valamennyi dolgozója óvodai nevelő munkáját a Helyi Óvodai Nevelési Program alapján végzi.

FELHASZNÁLT IRODALOM, TÖRVÉNYI HÁTTÉR:

363/2012.(XII.17.) Korm.rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról

137./2018.(VII.25.) Kormányrendelet
20./2012. EMMI rendelet

Rudolf Steiner: Általános Embertan
Budapest, 2008.

Vekerdy Tamás: Kicsikről- nagyoknak
Budapest, 2008.

Waldorf Óvodapedagógiai Program, Magyar Waldorf Szövetség
Budapest, 2012.

ZÁRADÉK

A Pedagógiai Kollégium a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet 12. § (2) bekezdésének kötelező rendelkezése folytán a Nemzeti alaptanterv módosítása és az oktatásért felelős miniszter által kiadott új kerettantervek alapján felülvizsgálta az intézmény pedagógiai programját.

Megállapította, hogy a pedagógiai program alapját képező, 2013-ban alternatív kerettantervként jóváhagyott Waldorf-kerettanterv a NAT 2020-nak és a miniszteri kerettanterveknek nem felel meg. A Magyar Waldorf Szövetség, mint a Waldorf-kerettanterv jogosultjának tájékoztatása szerint a Szövetség elvégezte a Waldorf-kerettanterv felülvizsgálatát, és a módosított Nemzeti alaptantervnek, valamint a miniszteri kerettanterveknek megfelelően átdolgozott „A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020” dokumentumot az oktatásért felelős minisztériummal egyeztetette – az alternatív kerettantervek helyébe léptetett egyedi megoldásokra vonatkozó új jogszabályi rendelkezéseknek való megfelelésre is kiterjedően. A Minisztérium az átdolgozott Waldorf-kerettantervet a jogszabályi előírásoknak megfelelőnek találta.

A fentiekre tekintettel a Pedagógiai Kollégium a pedagógiai programot módosította. Az iskolai helyi tantervet az átdolgozott Waldorf-kerettanterv 2020 alapján, azzal egyezően készítette el – a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendeletben elvárt, a Waldorf-kerettantervben nem érintett pedagógiai program tartalmak kiegészítő szabályozásával. Az óvodai pedagógiai program tartalmazza a Waldorf Óvodapedagógiai Programot és azokat a jogszabályban előírt tartalmakat, amelyeket a Waldorf Óvodapedagógiai Program nem szabályoz.

A módosítások átvezetése megtörtént, a Pedagógiai Kollégium 2020. április 29-én 17 órakor megtartott ülésén az intézmény egységes szerkezetbe foglalt pedagógiai programját elfogadta.

Határozat száma: 01/2020.04.29.

A pedagógiai program módosítására jogszabályváltozás, a Nemzeti alaptanterv változása, és erre tekintettel a Waldorf-kerettanterv átdolgozása adott okot. A módosított pedagógiai program nem tartalmaz olyan rendelkezést, amelyből a fenntartóra többletkötelezettség hárul, ezért a pedagógiai program módosításához a fenntartó egyetértésének beszerzése az Nkt. 26. § (1) bek. alapján nem volt szükséges.

A módosított pedagógiai program alapján egyedi megoldás engedélyezése iránti kérelem benyújtása szükséges az emberi erőforrások miniszteréhez 2020. április 30-ig, tekintettel arra, hogy a pedagógiai program módosítására jogszabály kötelezése alapján került sor, amely esetben az Nkt. 99. § (1) bek. értelmében kezdeményezni kell az egyedi megoldások engedélyztetésére irányuló eljárást.

MELLÉKLETEK - ESZKÖZJEGYZÉK

I. Helyiségek

Eszközök, felszerelés	Mennyiség
1. Csoportszoba	6
2. Tároló	2
3. Óvónői szoba (iroda)	1
4. Óvónői öltöző:	1
5. Gyermekek öltöző	4
6. Gyerme mosdó, WC	14 mosdó, 14 WC
7. Felnőtt mosdó, WC	2
8. Bejáratok, közlekedők, előtér	2
9. Játszóudvar, kertekkel	1 (2000nm)

II. Helyiségek bútorzata és egyéb berendezési tárgyai

Csoportszoba

Eszközök, felszerelés	Mennyiség
Óvodai összecsukható fektető (fém-textil)	110 db
Gyermekszék fenyőből	110 db
Gyermeasztal fenyőből	40 db
Fényvédő függöny	14 db
Szőnyeg (gyapjú, pamut)	15 db
Játéktartó szekrény, polc (tömör fából állvány, paraván, térelválasztó funkcióval, nádból, vesszőből)	15
Fektető tároló (épített)	4
Gyerme méretű párnák, takarók, huzatok (halvány, kis mintás, pamut), (egész napos óvodában)	Gyerme létszám szerint, szülő biztosítja
Évszakasztal	4
Hőmérő	6
Felnőtt szék	12
Textiltároló (vesszőkosár vagy tömör fából készült	8

polc)	
Edény és evőeszköz-tároló (komód v. polc)	4
Szeméttartó	8

Óvónői szoba

Eszközök	Mennyiség
Íróasztal és szék	8-8
Könyvszekrény	2
Iratszekrény (zárható)	1
Telefon	1
Számítógép	1
Nyomtató	1

Gyermeköltöző

Eszközök	Mennyiség
Öltözőszekrény cipőtartóval, ülőpaddal fenyőből, ruhatárolóval és fogassal (dupla rekeszes)	55
Cipőtároló (öltözőszekrényvel egyben)	110
Öltözőpad (öltözőszekrényvel egyben)	110

Gyermekmosdó, WC

Eszközök, felszerelés	Mennyiség
Gyermekmosdó, WC	14 db
Törölközőtartó	110

Játsszóudvar

Eszközök	Mennyiség
Virágágyások, konyhakert, fák, bokrok, kerti szerszámok, kerti csap, farönkök, kerti asztalok, padok	1 kerti csap slaggal, 1 felnőtt ásó, 1 felnőtt lapát, 1 lombseprű, 3 talicska, 3 vödör, 4 seprű lapáttal, 4 locsolókanna, 1 fedett kerti kiülő, 40 gyermek kerti szerszám

Homokozó és tartozékai	2
Takaróháló (a homokozó használaton kívüli lefedéséhez)	1
Mozgásigényt kielégítő eszközök (hinták, mászóakák, rönkök, kötelek)	2x3 hinta, 3 függőhinta, 1 csúszda, 2 mászófa, 6 rönk, 2 mászóka, 1 mászódeszka, 1 kötélletra

III. Tisztálkodási felszerelések

Eszközök	Mennyiség
Egyéni tisztálkodószerek (fogkefe, fogmosópohár)	Minden gyermeknek
Fogmosópohár-tartó polc	4
Törülköző	110
Abrosz vagy textil alátét	60

IV. A Felnőttek munkavégzéséhez szükséges eszközök

Eszközök	Mennyiség
Vasaló	4
Vasaló állvány	4
Takarító eszközök (partvis-lapát, mop vödörrel)	helyiségenként
Hűtőgép	3
Porszívó	2

V. Melegítőkonyha eszközei

Eszközök, felszerelés	Mennyiség
Tányérok, poharak, bögrék, evőeszközök	130
Konyharuhák	20
Melegítő lábasok, fazekak	30
Tálaló tálak, jénai és porcelán tálak	30
Kenyeres kosarak, tálcák, kancsók	2-2 mindenből,

Szeletelő kések, merőkanalak, vágódeszkák	csoportonként 3-3 mindenből, csoportonként
---	--

VI. A Nevelőmunkát segítő játékok és egyéb eszközök

Nevelőmunkát segítő játékok

Eszközök, felszerelés	Mennyiség
Különbféle játékformák (mozgásos játékok, szerepjátékok, építő-konstruáló játékok, dramatizálás és bábozás, barkácsolás) eszközei: textíliák, gyapjú len, vászon, pamut, bársony selyem, színes-gyapjú, kosarak, üvegek, kuckók, koronák, palástok, bábuk, babák, filc állatok. (Minden játék természetes anyagból készült.)	Csoportonként mindegyikből min. 5 db 25 db filcállat, 12 filc állóbáb, 25 vesszőkosár
Mozgáskultúrát, mozgásfejlődést segítő, mozgásigényt kielégítő eszközök: botparipák, lókantárok, labdák, kötelek.	csoportonként 5 db, 3 egyensúlyozó deszka
Ének, zene, énekes játékok eszközei: rézharangok, xilofonok, hárfa, csörgők, bot, fúvós, pengetős hangszerek.	50 db
Értelmi képességeket (érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, gondolkodás) és a kreativitást fejlesztő anyagok, eszközök: kagylók, fenyőtoboz, kövek, kavicsok, gyökerek, fakéreg, ásványok.	csoportonként 5-5 db mindenből
Ábrázoló tevékenységet fejlesztő anyagok, eszközök: méhviasz gyurma és kréta; színes gyapjú, filc gyapjútáblák; méhviasz lapok; rajztábla tartó, akvarellfesték, vastag ecset, szivacs, rajztábla; természetes alapanyagú fonalak.	csoportonként, gyermeklétszámnak megfelelő mennyiségben
A természeti – emberi – tárgyi környezet megismerését elősegítő	

eszközök, anyagok: kristályok, ásványok, kövek különféle méretben és mennyiségben; rongybabák, kötött vagy nemezelt; babaház, babakocsi, bababútorok, babakonyhai eszközök.	A gyermeklétszám figyelembevételével, csoportonként 3 babakocsi, 3-4 Waldorf-baba, babaruhák.+ gyermekkonyha mosogatóval,3 babaszoba 6 széssel, 6 polccal.
--	--

Munkajellegű tevékenységek eszközei: kézimunka kellékek, satupad, szerszámok; a sütés eszközei: kötények, formák, sodrófák: gyúródeszka, teknő, malom; takarítóeszközök, felnőtt és gyermek méretben.	110 db kötény, 15 sodrófa,3 fateknő, 1 malom
---	--

Nevelőmunkát segítő egyéb eszközök

Eszközök, felszerelés	Mennyiség
Hangszer pedagógusoknak	10 db
Hangszer gyermekeknek	25 db- csoportonként

VII. Egészség és munkavédelmi eszközök

Eszközök, felszerelés	Mennyiség
Étel – mintavétel (üvegtartály) készlet	30db
Mentőláda	1
Gyógyszerszekrény (zárható)	
Munkaruha	10
Tűzoltó készülék	4

MELLÉKLETEK – ÓVODAI GYERMEKFELVÉTELI ANAMNÉZIS

- A gyermek neve, születési helye és ideje (év, hó, nap), lakhelye.
- Szüleinek neve, születési ideje, foglalkozása, telefonszáma (otthon, munkahelyen ill. mobil), napi munkaidő-beosztása.
- Testvéreinek neme, születési éve.

2. Gyermekvárás, szülés, csecsemőévek

- Milyen volt a gyermekjövételének híre (tervezett vagy „váratlan” volt-e a fogantatás; egyéb körülmények)?
- Hogyan fogadta családja érkezésének hírét (férj, nagyszülők, testvérek)?
- Hány hónapig hordta őt édesanyja?
- Milyen volt az áldott állapot, voltak-e rendellenességek?
- Milyenek voltak születési körülményei (az édesapa jelen volt-e, otthoni vagy hagyományos kórházi szülés volt-e; milyen kapcsolat volt a szülésben segédkezőkkel, kórházi személyzettel)?
- Voltak-e rendellenességek születésének folyamatában (elhúzódó szülés, fogó, vákuum, császármetszés, koraszülés, más események)
- Édesanyjával maradt-e vagy újszülött-osztályra került?

— Meddig táplálta édesanyja anyatejjel, kapott-e tápszert; mikor tértek át a szokásos étkezésre?

— Hogyan telt első időszaka (sírós vagy nyugodt stb. volt-e a baba; átaludta-e nyugodtan az éj szakát)?

— Fejlődésének melyek voltak a főbb szakaszai (mikor bújt ki az első foga; hány hónaposan állt fel először; mikor mondta ki az első szót)?

— Első 12 hónapjára visszagondolva, milyen kép jut róla eszükbe szüleinek?

A kisgyermekkor

— Kivel töltötte a gyermek első 3 évét és miért (édesanyja, nagyszülő, nem családtag)?

— Mikor lett szobatiszta, hogyan zajlott le az átszokás?

— Milyen kisgyermekkori betegségeket esett át (azok ideje, lefolyása)?

— Milyen jelenlegi egészségi állapota?

— Járt-e bölcsődébe (ha igen, miért, hány éves kortól, milyen volt a beszoktatás, hogy érezte magát)?

— Mikor mondta ki az „én” ill. az „enyém” szót?

— Milyen lakásban élt ebben az időszakban (lakótelep, kertés ház stb.)?

— Hányan és kik laktak egy fedél alatt (milyen volt a kapcsolatok minősége)?

— Ha vannak testvérei, hogyan illeszkedett be közéjük?

- Ha körülötte voltak — a testvéreken kívül — más kisgyermek is, szívesen kapcsolódott-e hozzájuk vagy inkább elmélyedni szeretett?

- Járt-e már korábban óvodába (ha igen, hány éves kortól, milyen volt a beszoktatás, hogy érezte magát: szívesen járt, közömbös volt vagy muszájként élte meg; milyen volt kapcsolata a társakkal és az óvónővel)?

- Milyen a közösséghez való viszonya (visszahúzó, átlagos, vezéregyéniség stb.)?

- Vannak-e állandó játszótársai (ha igen, milyen velük a viszonya)?

- Mit játszik legszívesebben, mivel szeret otthon játszani (építőköcska, baba, autó; rajzolni, festeni, barkácsolni szeret stb.)?

- Mik a kedves/kedvenc játéktárgyai?

- A nyugodtabb vagy a mozgalmasabb játékokat részesíti-e előnyben?

- Mik az alapvető jellemvonásai (szeret-e középpontban lenni; könnyen vagy nehezen teremt-e kapcsolatot; szeret-e beszélni vagy szívesebben hallgat)?

- Milyenek az alvási szokásai (alszik-e délután, mikor alszik el este; milyen álma van; kivel alszik közös szobában)?

- Mely szülői tevékenységekbe kapcsolódik be szívesen, melyektől húzódozik?

- Néz-e tévét (ha igen, szereti-e, mik a kedvenc műsorai, mennyi időt tölt a tévé/video előtt)?

- Vannak-e számítógépes játécai (ha igen, mennyit játszik velük)?

- Mik a kedvenc ételei (milyen ételeket részesít előnyben)?

- Hogyan telik egy átlagos napja (ébredéstől lefekvésig)?

- Hogyan zajlik esti lefekvése (szoktak-e mesélni neki este/napközben, könyvből/emlékezetből/kitalált történeteket)?

- Változtak-e lakás- és életkörülményei ezen időszak alatt?

- Hogyan jellemezhető családjá (otthonülő, kirándulós, nagy baráti társasággal rendelkező, programokra nyitott, sportos stb.)

- *Milyen a kapcsolata a természettel (vannak-e körülötte növények, állatok; szeret-e kertészkedni, virágápolásban segédkezni)?*

- *Milyen a kapcsolata a környezeti tárgyakkal (vigyáz rájuk, félti őket stb.)*

- *Milyen tilalmakat fogalmaztak meg számára ebben az időszakban, hogyan reagált azokra?*

4. A gyermek alkata

- *Hogyan viselkedik a gyermek kisebb, nagyobb gyerekekkel, felnőttekkel?*

— *Hogyan viseli, ha szülei hosszabb időre magára hagyják?*

— *Milyen az alaptermészete? (lobbanékony, hevesen reagál, dühössé válik, elszánt, szívesen birkózik nehézségekkel, vezérkedésre hajlamos; csendes, visszahúzódozó, félénk, együtt érző, segítőkész, alkalmazkodó, idegenkedő, szomorkodásra hajló; vidám, nyüzsgő, nyughatatlan, minden lében kanál; rövid ideig van türelme a dolgokhoz, igényli a változatosságot; sok barátja van, társasági ember; nyugodt, kiegyensúlyozott; nehéz kihozni a sodrából, ragaszkodik a megszokott dolgokhoz, lassú mozgású; szereti a hasát, szívesen csipeget az étkezések között is stb.)*

— *Milyen a haja, szeme színe?*

— *Milyen testalkatú (vékony, gömbölyded, átlagos felépítésű; alacsony, közepes vagy nyúlánk stb.)?*

— *Milyenek érzékszervei, testi egészsége (szemüveges, liszt-érzékeny stb.)?*

5. A jelentkezés indoklása

— *Honnan ismerik a szülők Waldorf-pedagógiát, milyen szempontok alapján döntöttek a jelentkezésről; közös elhatározás volt-e ez?*

— *Milyen elképzeléseik, elvárásaik vannak az óvodával kapcsolatban?*

— *Mit szeretnének még a gyermekükről elmondani; milyen, a jelenlegi időszakra vonatkozó megjegyzéseket; kiegészítéseket, tájékoztatást kívánnak hozzáfűzni?*

MELLÉKLETEK – ÓVODAI GYERMEKFEJLŐDÉSI LAP

Név:		Szül:	Felv:		
Anamnézis					
Időszak		1. év	2. év	3. év	Iskolaérettség
	Vizsgált képesség				
1.	ÉLETFOLYAMATOK				
1a	Táplálkozás, étvágy, emésztés, allergia				
1b	Alvási szokások				
1c	Hőháztartás				
1d	Formáló erők				
2.	FIZIKAI FEJLŐDÉS				Alakváltás
2a	Jellemző formák				fogváltás
2b	Testmag, súly				lateralitás
2c	Testarányok				
3.	MOTOROS KÉPSSÉGEK				
3a	Nagymotoros				
	-szabad játék				Gerenda, fél lábon ugrálás, körtartás, térirányok
	-udvar				
	-kör, reigen				
3b	Finommotoros				Csomó, masni, gombolás, tűbe fűz, öltés
	-válogatás				
	-varrás				
4.	AKARAT FEJLŐDÉSE				
4a	Kitartás				Feladattudat, irányított figyelem:20- ig tartja

4b	Célszerűség, céltudatosság				
4c	Utánzás pontossága				
5.	BESZÉD, NYELVI KÉSZSÉGEK				
5a	Hangmagasság, hangerő				Árnyalja
5b	Tisztaság, megformáltság, folyamatosság, artikuláció				Tiszta hangzók, szívesen mesél
5c	Beszéd kedv, kommunikatív ás				Megosztja élményeit
5d	Kifejezőkészség, szókincs				Költ, szójátékokat talál ki
5e	Énekhang				
5f	Éneklési kedv, dúdolgatás, költés				
5g	Ritmus tartása				Ritmust visszaad
5h	Lélegzés				Lélegzése nyugodt egyenletes
6.	ÉRZELMEK				
6a	Jellemző hangulata				Uralja érzelmeit
6b	Érzelmei intenzitása				Önálló véleménye van
6c	Érzelmei kifejezése				független
6d	Önállóság				
7.	SZOCIÁLIS KÉPESSÉGEK				
7a	Viszonya -társaihoz				Empatikus; kívánja és elfogadja a tekintélyt, társai felnéznek rá
7b	-felnőttekhez				

7c	-szüleihez				
7d	A csoport viszonya a				
8.	ÉRTELMI KÉPESSÉGEK				
8a	Érzékszervek: éberség, különlegesség				Érzékletei pontosak, nem ragadják el, uralja őket
8b	Fogalomalkotás				
8c	Fogalmak használata; Hely, idő, hasonlítások ...				Fogalmak; helyes tér, idő
8d	Tárgyi tudás				
8e	Összefüggések felismerése				
8f	Matematikai kéességek				
8g	Figyelem erői				Összefüggések érdeklük, 20- as számkörben biztosan mozog
9.	KREATIVITÁS, FANTÁZIA				
9a	Szabad játékban				Tud irányítani
9b	Művészeti tevékenységbe n				alkotó
9c	Mesélés, bábozás				Mesél, báboz
10.	MŰVÉSZETI TEVÉKENYSÉGE K				
10a	Rajz: vonalerősség, formák, színek, kidolgozottság				Kidolgozott, változatos téma; ég, föld, ember
10b	Formázás: gyurma, cipó, homokozó				

10c	Festés, gyapjúkép: - elmélyültség, - elengedettség, kitartás				
10d	Ünnepekre való készülés				Emlékezve, szívesen felelősséggel

A gyermek alkata (testi jellegzetességek)

GYERMEKMEGFIGYELÉS

a. Fej (összbenyomás)

A KONFERENCIÁN

Fejforma:

nagy, kicsi, ovális, kerek, hosszúkás...

Fejboltozat:

kiemelkedő, lapos, könnyen kerekített

Haj:

kevés, sok, ritkás, dús, egyenes szálú, hullámos, göndör, száraz, filces, fénylő, fénytelen, vékonyszálú, vastag szálú

Hajszín:

világos, sötét, szőke, barna, fekete, vörös

Hajformája:

hosszú, rövid, félhosszú, forgó (k) helye, választéka

b. Arc (összbenyomás)

Homlok:

lapos, széles, magas, vékony, domború

Szem:

színe, formája, állása, fénye

Pupilla:

színe, formája

Tekintet:

tiszta, nyugtalan, fürkésző, mély

Orr:

formája (píse...)

Orrgyök:

vékony, finom, széles

Orcimpa:

vékony, széles, felfelé álló-orrlukát lehet látni

Ajak:

széles, vékony, íves, egyenes vonalú, felső-vagy alsó ajak vastagabb, felsőajak az alsót eltakarja

Fogak:

épsége, színe, állása, megkezdődött-e a fogváltás

Ál:

kerek, szögletes, előreálló...

Fül:

elálló, fejhez tapadó, nagy, kicsi, felső része hegyes vagy kerek

Fülcimpa:

vastag, vékony, odanőtt.

Arc színe:

erős, lebarnult, halovány, pirosposzsgás, szürke, sápadt, szeplős

Arcbőre:

száraz, nedves, seélymes, ráncos, allergia, ekcéma

Mimikája (lelki, emocionális folyamatok kifejeződése):

tudattalan, tudatosan irányított, aktív, passzív, kifejező

c. Törzs (összbenyomás)

Nyak:

rövid, hosszú, ráncos...

Váll:

kiemelkedő, kerek, szögletes, lefelé hajló...

Hát-gerincoszlop íve:

görbe, egyenes tartású, S-görbület

Mellkas:

beesett, domború, bordák láthatóak...

Has:

kerek, lapos, domborodó...

Köldök:

kidomborodó, köldöklyukba belesimuló

Fenék:

kerek, lapos

Bőre:

vastag, vékony, lebarnult, fehér, selymes, érdes, ráncos, allergia, ekcéma

d. Végtagok (összbenyomás)

Karok:

hosszú, rövid, vékony, vastag, megnyúlt, erős, sovány, „hurkás” még

Csukló:

csuklósont megjelent-e már, húsos, „hurkás” még

Kéz:

lapos, hosszú, keskeny, rövid, vastag, finoman tagolt, arányos,

Tenyér:

kicsi, nagy széles,

Tenyér tapintása:

nedves, száraz, meleg, hideg

Kezek mozgásképe:

koordinált, koordinálatlan...

Ujjak:

hosszú, dundi, rövid...

Körmök:

széles, redős, foltos, tépett, beszakadt, fényes, fénytelen...

Körömágy formája:

Lábak:

vékony, hosszú, vastag, rövid, „cövek-oszlopszerű”...

Térd:

kerek, szögletes, lapos, előreálló...

Lábfej:

széles, keskeny, lábujjak ferdék, egyenesek, lúdtalp, lábboltozat kialakult

Lábtartása:

Befelé álló, kifelé álló

Lábkörmei:

széles, redős, foltos, repedezett, ívelt, lapos, fényes, fénytelen...

Lábak mozgásképe:

koordinált, csámpás, ikszlábú, rendezetlen

Alak jellegzetességei (összbenyomás)

Testsúlya:

Magassága:

Testarányok:

Formája:

melyik alkotó fő forma jellemző alakjára?

A gyermek mozgása (jellegzetességek)

Mozgásformák különlegességei

Járása:

lábfejek állása, könnyed, gördülékeny, biztos, bizonytalan, tétova, lábujjhegycen jár, telitalppal lép, sarokra lép, elesésre hajlamos...

Futása:

ügyes, gyors, könnyed, koordinálatlan, bizonytalan...

Ugrás:

nehézkés, bizonytalan, bátortalan, könnyed, ruganyos...

Egyensúlyozás:

biztos, bizonytalan, nehézkes, könnyed...

Forgás:

Mozgásigény:

nagy kedvvel, szívesen, aktívan, kevés, kedvetlenül, közös játékokban, ritmikus körjátékban részt vesz, - nem vesz részt.

Ülés-állás:

testtartása, aktivitása

„Arc-mozgása”, mimikája:

aktív, passzív, kifejező

Szemmozgása:

követi-e szemével környezete mozgásait, nyugodt, nyugtalan, fürkésző...

Kézügyessége:

kialakult-e az oldalúság (jobb-bal), aprómozgások koordinációja (fogás, dobás, elkapás, csippenés, tapsolás, kézfogás, ujj-játékok, masni kötés

A gyermek beszéde (jellegzetességek)

Beszéd hangzása:

hangos, halk, hang színe erős vagy gyenge, préselt, orrhangzós, szaggatott, lágy, kemény, világos hangszínű, sötét, rekedtes, krákogós, érthető, jól artikulált, nehezen érthető, melyik mássalhangzót, magánhangzót ejti nehezen, nyeli el

Beszéd és mesélési készség:

Beszéd folyamatossága:

egyenletes, folyékony, nyugodt, kapkodó, szakadozott...

Beszédhibák:

pösze, hadar, dadog, akadozik, nem találja a szavakat, szóvégeket ismételi...

Szóbeli kifejezőkészség:

szókincs, szó kifejezések, mondatformálás, a gondolatokat ki tudja-e fejezni, meg tudja-e fogalmazni érthetően, világosan

Kommunikativitás:

inkább nem szólal meg, a metakommunikációt használja szívesebben, szívesen, szüntelenül beszél

Kommunikációs képessége gyermekkel:

nyílt, bátor, tartózkodó, visszahúzó, könnyen kifejezi magát, inkább megfigyelő, szemlélődő, a metakommunikációt használja...

Kommunikációs képessége felnőttel:

nyílt, bátor, tartózkodó, visszahúzó, könnyen kifejezi magát, inkább szemlélődő, a metakommunikációt használja...

Énekhangja:

tiszta, érdes, örömmel énekel, csengő, mély, morgós, gyenge, erőteljes...

Éneklési kedve:

magában, játék közben, közös játékok alkalmával, reigen alatt, szertartások közben...

Lélegzés:

van-e elég levegője az énekléshez, beszédhez?

Ritmus:

tud-e ritmikusan énekelni, beszélni?

2. A gyermek szellemi képességei, lelki reakciói, viselkedése

a. Intellektuális képességek (gondolkodás)

Érzékek által tükrözött képe a világról:

érzékleiteiben éber, nagyon jól és sokat figyel, érzékleiteiben még álmodik,
álomvilágban érzékeli környezetét

Az érzékszervek különlegességei:

szemüveg, oldalúság kialakulása, hallása rendben van-e

Fogalomalkotási képesség:

egyszerű, elvont fogalmak...

Fantázia-ereje:

beleélő-képesség

Emlékezet:

helyhez kötött, szabad, korának megfelelő, időérzék

Következetesség:

Tapasztalati tudás:

Tárgyi tudás:

Értelem:

Figyelem:

Koncentrációs képesség:

Kitartás:

Céltudatosság:

Motiválás:

b. Általános hangulat (érzés)

Érzelmei kifejezésére használt eszközök:

mosoly, nevetés, sírás, dac, kérés, elutasítás, düh, érzékeny az érintésre, felháborítható,
morgolódó, kifelé orientált, befelé orientált

Szeretetvágy:

tisztában van önmagával, az érzéseivel, szükségleteivel ezeket ki tudja fejezni vagy
nem, milyen a viszonya saját magával

Önállóság:

éberen figyel a mindennapi szokásokat, szeretné egyedül megcsinálni a dolgokat,
önállóan, segítségre szorul, felnőttől való elválás

c. Szociális viselkedés

Milyen a viszonya másokkal, a csoporttal szemben?:

be tud illeszkedni, domináns, zavaró, agresszív, segítőkész, kompromisszum kész...

Kapcsolatai más gyerekekkel:

magányos, van barátja, egy kisebb csoport tagja, átjárja az egész közösséget
(hídszerepű), tud „csoport-játékot” indítani, vezetni

Hogyan él a közösségben?:

A csoport viszonya a gyermekhez:

A gyermek viselkedése felnőttekkel szemben:

erősen kötődik, nem megy a közelébe, mindig az ölében vagy mellette akar ülni...

A gyermek viselkedése szülőivel, nevelőivel szemben:

függ tőlük, szabad, öntudatos

d. *Életfolyamatok kifejeződése*

Alaphangulata:

vidám, szomorú, félős, óvatos, szégyenlős, dacos, öntudatos, bizonytalan..

Vágyai:

mit szeret, mit nem?

Hajlamai:

hogyan reagál fájdalmakra, váratlan lelki jelenségekre, váratlan helyzetekre?

Táplálkozás:

vegetáriánusok-e a szülők

Étvágya:

állandóan szomjas, éhes, sokat eszik, keveset eszik, folyamatosan, rendszertelenül, válogatós, „mindenevő”

„Íz hajlama”:

sós, savanyú, édes, keserű, kedvencit, amit nem szívesen eszik, egyáltalán nem eszik

Emésztési, anyagcserezavarok:

ételallergiák, érzékenységek

Alvás:

alvási szokások (hogyan, mennyit, mikor alszik?) fektetési szertartás, egyedül alszik-e el, végig alussza-e az éjszakát, álmodik-e, elmeséli-e az álmait, sötétben alszik-e, ébredés (hogyan, mikor?)

Hőháztartása:

keze-lába hideg vagy meleg, fázós vagy melege van, alul öltöztetett ill. túlöltöztetett

e. *Odaadási képesség*

Utánzás:

szabad játéokban, munkatevékenységben, reigenben, curitmián, a szabadban...

Játék:

fantáziadús, cleven, agresszióra hajlamos, harcos, szüksége van segítségre, indíttatásra, játékirányító (esetleg egész csoportot megmozgató), magányosan játszik vagy társakkal

Kedvenc játécai:

játékszerek, szerepjátékok, ehhez való kellékek...

Fantázia:

élénk, gyenge, korának megfelelő...

Viselkedési szokások:

berögzült szerepek, szokások sajátosságai (utánoz valakit)

f. *Praktikus-cselekvő viselkedés (akarat)*

Utánzási képesség:

Játékkedv:

Alkotó ereje:

Kitartása:

Koncentrációs képessége:

Céltudatosság: cselekvés, játéka tervezett

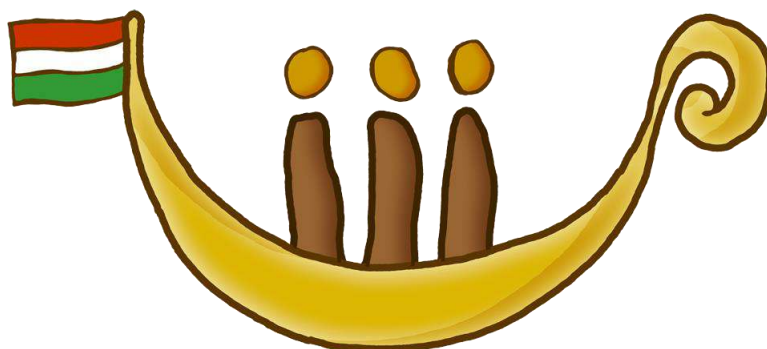
Testi ügyesség:

Kézügyesség:

Segítőkészség:

Magyar Waldorf Szövetség

WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGIAI PROGRAM

A program szerzői:

Annette Stroteich
dr. Takácsné Ivaskó Ilona
Strazicky Ágnes

Budapest, 2012

***Az 1997-es WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGIAI PROGRAM
megírásában közreműködtek:***

dr. Jakab Tibor *belgyógyász*

Mesterházi Zsuzsa *tanszékvezető főiskolai tanár*

dr. Vekerdy Tamás *pszichológus*

A magyar Waldorf-óvónők munkacsoportja

A Solymári Waldorf-Óvoda szülői közössége

A 2012-es kiegészítéseket végezték:

Tankovicsné Elek Valéria *szakértő*

Kaszás Katalin *szakértő*

Dr. Németh Ágnes *jogász*

valamint

***Kiss Jolánka, Justh Anita, Szedresi Gáborné,
Gfellner Csilla, Somodi Tamásné, Baráth Ilona***

Waldorf-óvónők

Lektorok:

Fábián Katalin, 1997

Stöcker Károlyné, 1997

© Magyar Waldorf Szövetség

*„Az ifjúságot nevelni azt jelenti,
a holnapot a mában,
a szellemet az anyagban,
a szellemi létet a földi életben ápolni . . . ”*

(Rudolf Steiner)

TARTALOMJEGYZÉK

I.	BEVEZETŐ	5
II.	A WALDORF-PEDAGÓGIA EMBERKÉPE	7
III.	A KISGYEREK	8
	<i>A kisgyerek mint a világra nyitott érzékszerv</i>	8
	<i>Az óvodáskor sajátos képességei: Utánzás – játék – fantázia</i>	9
	<i>Az utánzás és a játék fejlődési szakaszai kisgyerekkorban</i>	12
	<i>Az iskolaérettség</i>	13
IV.	A WALDORF-ÓVODA CÉLJA ÉS FELADATAI	15
	<i>A Waldorf-óvodai nevelés alapgondolatai</i>	15
	<i>A Waldorf-óvoda, mint burok – érzelmi biztonság – áttekinthető világ</i>	16
V.	RITMUSOK A WALDORF-ÓVODÁBAN	18
	<i>Az ünnepek ritmusa</i>	18
	<i>A hét ritmusa</i>	21
	<i>A nap ritmusa</i>	22
	<i>A napi ritmus egy példája</i>	23
	<i>Nyitva tartás, szünidők</i>	24
VI.	A WALDORF-ÓVODAI ÉLET TEVÉKENYSÉGI FORMÁI	25
	<i>Háztartási, kerti munkák, kézművesség</i>	25
	<i>Mese – bábozás – babázás</i>	28
	<i>Zene – ének – vers</i>	31
	<i>Szép mozgás – a ritmikus játékban, euritmiában</i>	34
	<i>Képkalkotás és formázás</i>	37
	<i>Szabad játék</i>	41
VII.	A WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGUS FELADATAI	43
	<i>Az óvónő feladatai összefoglalva</i>	43

<i>Tervezés és visszatekintés</i>	44
<i>Gyermekmegfigyelés, gyermekmegbeszélés</i>	44
<i>A konferencia</i>	45
<i>Együttműködés a szülőkkel</i>	45
VIII. <i>A WALDORF-ÓVODA MŰKÖDÉSI FELTÉTELEI</i>	47
<i>A személyi feltételek</i>	47
<i>A tárgyi feltételek</i>	48
IX. <i>ÖSSZEFOGLALÁS</i>	50
<i>IRODALOMJEGYZÉK</i>	52
<i>MELLÉKLETEK</i>	53
<i>1. Mi a Waldorf-óvoda?</i>	53
<i>2. A délutánosság</i>	55
<i>3. Gyermekvédelem a Waldorf-óvodában</i>	58
<i>4. A Waldorf-óvodák szervezete, működése</i>	60
<i>5. A Waldorf-óvodák nevelő munkájához szükséges helyiségek, berendezések és eszközök jegyzéke</i>	66

I. BEVEZETŐ

A Waldorf-óvoda a gyerek ismeretéből – életkoronként változó testi, lelki és szellemi szükségleteinek felismeréséből – kiindulva biztosítja a kisgyerek számára az egészséges fejlődést, az egészséges életmódot.

A Waldorf-pedagógia egészségét megalapozó élettani, orvosi, pszichológiai és antropológiai ismeretek mellett a Waldorf-óvodapedagógiában a több évtizedes gyakorlati tapasztalatok mélységeiből nyert felismerések is igen nagy súllyal jelen vannak. Mindezzel az ember belső lényét és fejlődését helyezi központba.

*A Waldorf-pedagógia filozófiai háttere a Rudolf Steiner által a századelőn kidolgozott emberismeret, az úgynevezett **ANTROPOZÓFIA** (Antroposz-szófia <görögül> = az emberre vonatkozó bölcsesség). Az antropozófia hatással volt a gyógypedagógiára, az orvostudományra, a művészetekre, a mezőgazdaságra és más életterületekre is. (Sok esetben az antropozófia megismerési módszerei által nyert – az egyéb szakterületekre vonatkozó – alapvető megállapítások csak évtizedekkel a koncepciók kimunkálása és sikeres alkalmazása után nyerték el az egyértelmű tudományos bizonyítást.)*

*Az első Waldorf-óvodák megnyitására a Waldorf-iskola 1919-es megalapozását követően mintegy hét-nyolc évvel került sor. Ma már több ezer Waldorf-óvodai csoport működik világszerte. Szakmai és hivatalos központjuk a Stockholmban székelő **Waldorf Óvodák Nemzetközi Szövetsége a Waldorf Steiner Kisgyermekkorai Nevelésért (IASWECE)**, mely részt vesz a Waldorf-óvodapedagógiát érintő kutatásokban, rendezvényekben, valamint képzési és kiadói tevékenységekben is.*

Helyi, regionális, országos és nemzetközi szinten rendszeresen együttműködnek a Waldorf-óvónők. Céljuk, hogy a Waldorf-óvoda ideáját a maguk számára minél életszerűbbé, elevenebbé, magukat egyre inkább képessé tegyék arra, hogy e pedagógia sajátos, de egyetemes koncepcióját egyre elmélyültebben tudják megvalósítani a mindenkori helyi adottságok és körülmények között: „itt és most”.

*1988-ban Solymáron jött létre az **első magyar Waldorf-óvoda**, amelynek munkája igen nagy érdeklődést váltott ki a szülők és az óvónők körében.*

*1990. szeptemberében kezdte meg munkáját Solymáron a posztgraduális Waldorf-óvónőképzés – pontos nevén **Waldorf Óvodapedagógiai Szeminárium**. Azóta több száz hallgató vett részt ezen a 900 órás kurzuson.*

Magyarországon ma közel 60 Waldorf-óvodai csoport működik, több mint 1500 kisgyerekekkel. A hazai Waldorf-mozgalom hivatalos képviselője a Magyar Waldorf Szövetség (MWSZ), melynek központja Budapesten található.

A WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGIAI PROGRAM képet kíván adni a Waldorf-óvoda nevelésének alapjairól, lehetőségeiről, feltételeiről.

A magyarországi óvodákban folyó pedagógiai munka alapelvei, melyet az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja dolgozott ki, teljes mértékben és tervszerűen jelennek meg a Waldorf-óvodapedagógia valóságában.

II. A WALDORF-PEDAGÓGIA EMBERKÉPE

*A Waldorf-pedagógiának az európai hagyományokban gyökerező antropológiai felfogása az embert – az emberi lény legbensőbb magját – **transzcendens eredetű individualitásnak** tekinti.*

Minden individualitás egyetlen és egyszeri. Nemcsak minden ember ujjlenyomata különbözik, hanem én-struktúrája is. Ebben az értelemben az individuum rejtélyes, megközelíthetetlen mások számára, de saját maga számára is sokáig ismeretlen. Öntudatra kell ébrednie a világ és a többi ember megismeréséhez, fel kell fognia az individualitás szabadságát, amely egyben felelősségvállalás is. E felfogás szerint az emberi lét célja az egyén erőinek mind teljesebb kifejtése a világ, s a többi ember javára is.

*A megtestesült és magát testiekben és lelkiekben kinyilvánítani törekvő individualitásnak vannak az életkorral változó megismerhető, regisztrálható törvényszerűségei. Mind **testi**, mind **lelki**, mind **szellemi** értelemben leírhatóak és nyomon követhetőek ezek a változások, amelyek meglehetősen határozottsággal különítik el az egyes életkori szakaszokat egymástól. Más-más szükségletek és képességek lépnek fel az egyes életkorokban, ezen túlmenően jellegzetes alkati, temperamentumbeli sajátosságok is felismerhetőek.*

A nevelés, majd az önnevelés célja és feladata: segítséget nyújtani ahhoz, hogy az ember a fejlődési útján egészségesen haladva, a lehetőségek széles körével úgy kerüljön kapcsolatba, hogy képes legyen nemzetiségétől függetlenül kiválasztani a személyiségének megfelelőt.

*Így váljon **testileg egészséges, lelkileg szabad és szellemileg kreatív emberré**. Képes legyen arra, hogy saját akaratát, érzelmeit és gondolkodását önálló és felelős életvitelre fordítsa, **környezetét** ne visszautasítsa, hanem **emberségesebbé tegye**.*

III. A KISGYEREK

Rudolf Steiner szerint az élet valósága nemcsak azt foglalja magában, ami szemmel látható, hanem rejtett mélységeiben egy eljövendő állapotot is hordoz. Így minden gyereket mint a „**jövő csíráját**” lehet szemlélni, aki az őt nevelő egyént arra indítja, hogy új képességeket fejlesszen ki magában: tanulja meg a jövő jeleit minden jelenségében, minden gyermekben felfedezni, megismerni, ápolni.

Ilyen értelemben a Waldorf-pedagógia, alapítója Rudolf Steiner szerint, az emberben élő szellemi individualitást a világban élő szellemiséghez akarja vezetni.

A kisgyerek mint a világra nyitott érzékszerv

A kisgyerek érzékleteiben él. Minden, ami a környezetében történik, akarva-akaratlanul hatást fejt ki rá. A látás, hallás, tapintás, ízlelés, szaglás benyomásai töltik ki belső világát, ezek irányítják és vezetik tapasztaló, megismerő tevékenységében. (S ezen túlmenően természetesen a „többi” érzéklet, mint például a nagy fontosságú egyensúlyérzékelés, vagy a saját mozgásokat visszajelző kinezetikus érzékelés.)

*A gyerek azonban nem csak a fizikai világot érzékeli, hanem a pszichikus világot is. Ezen belül elsősorban a számára fontos **másik embert** – az anyát, apát, testvéreket, majd az óvónőt.*

*A Waldorf-pedagógia felfogása szerint a gyerek nem csak kommunikatív és metakommunikatív jelzésekben fogja fel a másik ember pszichikus állapotát, realitását, hanem mintegy közvetlenül is. **Átél – ha nem is tudatosan – olyan gondolatokat és érzelmeket, melyeket a környezetében élő, számára fontos személyek gondolnak és éreznek.***

*Az első években még nagyon közel áll egymáshoz a testi és a lelki fejlődés, és így számos kölcsönhatás figyelhető meg: **ha szeretettel, figyelemmel, örömmel, pozitív érzéssel és gondolattal veszik körül a kisgyereket, akkor az kedvezően hat az ő érdeklődésére, az érzékelés intenzitására.** Egy ingergazdag, sok érzékszervet igénybe vevő környezet előhívja a gyerek belső aktivitását, erősíti a tevékenységekben, mozgásban is megnyilvánuló „testi intelligenciáját”.*

*Nagyon fontos, hogy a gyerekeknek elég ideje legyen arra, hogy a **saját tempója szerint tudja felfedezni a világot**, feldolgozni a tapasztalataiból származó élményeket, és elsajátítani a sokféle minőséget, különbözőséget **mindegyik érzékszerv területén.** A kisgyereket környező felnőt világ felelőssége és egyben feladata, hogy **biztosítsa az ingergazdag fizikális, pszichés környezetet** és, hogy **ne „csapják be” érzékleteiben:***

– ezért javasolt a természetes anyagok használata, a fajsúly és a felületi viszonyokat „tévesen” reprezentáló műanyagjátékokkal szemben (az állat szőrös, a fém fémes tapintású és nehéz, stb.)

– mindezen felül: a nevelőnek **megfelelő belső tartalmakkal** – érzelmekkel és gondolatokkal – kell a gyerekek közé lépnie.

Az óvodáskor sajátos képességei: Utánzás – játék – fantázia ^{□*}

Az utánzás

Az kisgyerekkor tanulásának legfőbb formája az önkéntelen figyelem által vezérelt spontán utánzás.

Az utánzás első feltétele az érzékszervek megfelelő működése, a már születéskor elkezdődő érése és tagolódása. A kisgyerek nem tudja nem utánozni azt, amit érzel, átél, megtapasztal. Ilyen értelemben a kisgyerek „kiszolgáltatott” érzékelő és „kiszolgáltatott utánzó” – testi és lelki értelemben egyaránt.

Spontán utánzással tanulja meg a gyerek **anyanyelvét**. Ez olyan rendkívüli teljesítmény, melyhez hasonlóra a későbbiekben nem igen lesz képes. (Ha ezt a tanulási folyamatot direkt tanítással és korrigálással akarják serkenteni, az eredmény rossz is lehet: a gyerek később kezd el és esetleg rosszabbul fog beszélni.) Hasonló a helyzet **a járás** tanításával is: siettetés, erőltetés, iskolás értelemben vett tanítás mind ortopédiaiilag, mind az egyensúly érzékelést illetően, mind pszichikusan káros. (A gyerek bizonytalanabban fog járni, nehezebben korrigál, így veszélyesebben esik.)

Az utánzásban a gyerek nemcsak a test mozgását és ügyességét utánozza, hanem – mivel a test és a lélek kisgyerekkorban még nagyon szoros összefüggésben áll – **lelki folyamatokat is**. A gyerek például az öregkor érzelmeiről is tapasztalhat valamit, ha egy öreg ember járását, mozgását, fejtartását utánozza. A felnőtt számára döbbenetes mélységben tudja beleélni magát a másik ember helyzetébe, mivoltába, lényébe.

A gyerek a cselekvést éli át, és ebből kiindulva kötődik érzelmileg a tapasztaltakhoz. Majd utólag fogja felfedezni a folyamatban megjelenő képzeteket és fogalmakat. A felnőtt a gondolkodással kialakított fogalmak és információk alapján mérlegeli cselekvésének lehetőségeit. A lelki képességek sora **a gondolkodást, az érzést és a cselekvésben megnyilvánuló akaratot, motivációt** illetően **ellenkező irányulást mutat a felnőtt és az óvodás viselkedésében.**

□ Megjegyzés: Utánzás – játék – fantázia = Tevékenységekben megvalósuló tanulás

A kisgyerek nem a szóból tanul, hanem a szemlélődésből, tapasztalatból, cselekvésből.

A Waldorf-pedagógia egy olyan érzéket is elismer, amellyel a gyerek csak a szemlélt mozgásokat, cselekvéseket érzékeli és követi úgy, mintha ő maga is végrehajtotta volna ezeket. (Összefüggést lát ebben az értelemben a test mozgékonyága és a később kifejlődött belső érzelmek és gondolkodás mozgékonyága között.)

A kisgyerek tehát elsősorban **utánzással tanul** és ehhez megfelelő **követendő mintákat** kell látnia és átélnie maga körül. Látható, hogy a gyerekek mélységesen élvezik a cselekvésekben megnyilvánuló emberi munkát, a munkáját szerető és az azzal azonosuló ember látványát. A megfigyelt, átélt és megtapasztalt cselekvések sorrendjéből a gyerek leolvassa azok tartalmát és nagyon fontos, hogy **ő maga fogalmazhassa meg** az ily módon megszerzett tapasztalatainak értelmeit és magyarázatait.

Az utánzásos tanulásnak és a spontán érlelődésnek ezen sajátosságai az egész kisgyerekkort jellemzik, mintegy a hetedik életév fordulójáig, amikor az önkéntelen, igen intenzív, de **könnyen elterelhető figyelem helyébe** a sokkal kisebb hatékonyságú, de a tárgynál már megtartható **szándékos figyelem lép**, a gyerek képessé válik a szóbeli, verbális tanítás befogadására.

A játék

A Waldorf-pedagógia nagyon komoly szerepet tulajdonít a gyerek játéknak. A játszó gyermekben megjelenő természetes erőket és képességeket óvni, ápolni és erősíteni kívánja.

A játék a kisgyerekkor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége.

Mint a pszichológiai kutatások eredményeiből tudjuk, a kisgyerek a külvilágból és saját belső világából nyert **tagolatlan benyomásait játékában vetíti ki** s ott újra szemügyre véve **tagolja**.

A játék szabad kell, hogy legyen, csakis így vezet céljához, az egyéni benyomások feldolgozásához.

A játszó gyerek örömmel és meglepedettséggel követi a belső világából fakadó indíttatásokat, melyek így egész szervezetét erősítik.

Ezt fizikai külsejében friss arcszíne, meleg keze, lába, csillogó szeme jelzi. A szabad játékban megjelenő, sokszor nagyon erős lelki és egyben testi aktivitás a keringési rendszer egészséges kialakulását is elősegíti. A gyerek belső indíttatása, akarata úgy jelenik meg szabad játékában, mint a tanulási és megértési vágy, a mozgás- és tettvágy, az érzelmi kötődés vágya, s alkotó erejének kifejeződése.

A gyerek nem kis felnőtt! A gyerekkor sajátos létforma, saját szükségletekkel és lehetőségekkel.

A Waldorf-pedagógia azt állítja, hogy a természetben található lehetőségek változásai és sokszínűsége adják a **legjobb teret** a gyerek különböző játékmódjaihoz. **Komplex élményt** adnak, amelyre a gyerek számára éppen szükséges játékkal reagál (érzékszervi, funkcionális, explorációs, konstruktív játékok egészítik ki a szimbolikus és szerepjátékot).

A fejlődés folyamán változó játékmódok megfelelő játékeszközöket igényelnek.

Fontos, hogy a benti játékszerek is tartalmazzák a szabadban található, érzékszervek számára kínált változatosságot, hívják elő a **gyereki fantázia** minél gazdagabb érvényesülését. A gyerek szabad játéka közben megismerheti a tárgyak tulajdonságait és saját akaratának és szabadságának határait is.

Eközben kipróbálhatja és megtapasztalhatja a megfelelő viselkedési formákat játszótársaival, és így fejlesztheti **szociális képességeit**.

A Waldorf-pedagógia összefüggést lát a gyerek játék közben megjelenő magatartása s majdan a felnőttkori munkához kapcsolódó magatartása és életvitele között. Célja, hogy ebből az „**átfűtő melegből**”, amely erőként lép fel a gyerek játékában és jelzi valódi belső aktivitásának teljes kielégését, minél többet mentsen át a későbbi életszakaszokra is.

A fantázia

A gyerekekben természetesen megjelenő erőket (teljes figyelem az érzékelésben, utánzásos tanulás, fantáziadús játék) úgy kell segíteni, hogy a gyerek szabadon tudja azokat felhasználni s ezzel fejleszteni.

Mindezekhez megfelelő környezet, tér és idő szükséges.

A modern élet szokásai és hatásai sokszor nem kedvezőek a gyermeki játék számára és a szabad tapasztalat megszerzésére. Nagyon szűk és **kevés a szabad mozgástér** – főleg a városi gyerekek életében –, miközben **túl sok az élmény és az információ**, amit feldolgozni „időhiány” miatt nem tudnak. Felgyorsult, rohanó világunkban **kevés az idő** arra, hogy a tárgyakkal, az emberekkel **tartós** kapcsolatot teremtsen a gyerek és **érzelmi kötődést** alakítson ki.

A technikai fejlődés folyamán **áttekinthetlenné vált az emberi munka érzékelhető folyamata**. (Évtizedeken át a gyerek közvetlen környezetében, szeme láttára folytak a mindennapi életfenntartó tevékenységek, a tehénfejéstől a kenyérsütésig; a fonalak fonásától a szövéséig.) Ma már az óvodáskorú gyerek is a megfelelő tapasztalatok hiányában a televízióra, könyvekre, magyarázatokra, tanításokra szorul, miközben az életkorának megfelelő tanulási módszer (utánzásos tanulás, szabad játék) nem érvényesülhet. A felnőttek világából származó **divatáramlatok** kényszerítően irányítják, **torzítják el a gyerek fantáziáját**: élményekhez csak a megvásárolható holmik által juthat.

*A mese a fantázia táplálója, a maga törvényeivel erkölcsi útmutató. Ha a mesének nincs valóságos viszonya az örök emberi lelki tartalmakkal, akkor a fantázia öncélúvá válik, nem ad lelki táplálékot, **fantasztikum** lesz s ezzel **károsítja a gyerek belső világát.***

A fantázia mint elemi gyerekkori képesség, mint a játékot megváltoztató „elvarázsoló” erő eleveníti és mozditja meg a gyerek belső világát. Ennek tisztaságát – kapcsolatát a valódi pszichikus világgal – biztosítani és őrizni a felnőtt feladata.

Az utánzás és a játék fejlődési szakaszai kisgyerekkorban

A Waldorf-pedagógia nagy hatású fejlesztő erőnek tekinti ebben a korban a gyerek spontán aktivitását (akarátát), amely külső és belső cselekvésre indítja őt, s arra vezeti, hogy felépítse testi és lelki erőit. A fizikai, az érzelmi, a szociális és az értelmi fejlődés számos tényező együtthatásaként jelenik meg az utánzás és a játék fejlődésében.

0 – 2 1/2 éves kor

A gyerek öntudatlanul teszi amit tesz. Nem gondolja meg, hogy mit tanul éppen, hanem elsősorban testi ügyességét gyakorolja teljes odaadással, fáradhatatlanul. Utánzással mindent úgy vesz át, ahogy az a környezetében él.

3 éves kor körül

Az öntudat ébredése: a gyerek felfedezi a saját lénye és az őt körülvevő világ közötti különbséget. Még úgy gondolkodik, ahogy a környezete. A játéokban még nem együttműködő, mindent szeretne birtokába venni és kipróbálni. Érzelmeiben a környezetétől függ, mindent átvesz és mindenre reagál.

A 3. és az 5. életév között

Két új képesség jelenik meg: a gyerek fantáziája (belső képteremtő képessége) és az emlékezet gyerekkori formája. A totális utánzás gyengül és a fantázia segítségével változtatni kezd azon, amit megél. A sajátját – ami rá jellemző, ami belülről fakad – már bele tudja vinni a dolgokba. Bizonyos távolságtartás lép be a környezete és ő közé, kialakul a függetlenség elemi formája. A gyerek reagál a környezetéből jövő ingerekre, fantáziadús játékával építi belső világát. Külső dolgok és tárgyak adják a játékötleteit.

Céltól független tevékenységeket is végez, vagy nagyon gyorsan terv nélkül változtatja célját; három-négy évesen kezdi el felfedezni a másik embert, de még mindig saját magát figyeli, kezd adni-venni, elosztani, ehhez a szükséges tapasztalat öt éves kor körül fejlődik ki.

Az 5. és a 7. életév között

A gyerek végtagjai egyre ügyesebbé válnak. Aki eddig fantáziadúsán és kreatívan játszott, krízist él meg, mert hiányozni kezdenek – fogyóban vannak – az ötletei. Külső dolgok közvetlen indítása helyett fokozatosan mutatkoznak meg a jelei annak, hogy maga tervezi a játékát. A belső képben kidolgozott előzetes elképzelés szerint keresi ki a gyerek a megfelelő anyagot és tárgyat a játékához, amely még mindig szoros kapcsolatban áll élményeivel és tapasztalataival. Érzéket fejleszt ki a többiek szükségletei iránt, másokért, másoknak is csinál dolgokat.

Az iskolaérettség

A Waldorf-óvodából kilépő gyerek erre irányuló külön erőfeszítés nélkül iskolaérett, ez általában a hetedik életév folyamán következik be. Ez az érettség megnyilvánul mozgásában, játékában – annak sokféle fent felsorolt formájában – a szociális életében és az ehhez kapcsolódó kommunikációban, az anyanyelv használatában, a környezet ismeretében, a számok világában, valamint a mesék, mondókák és versek birodalmában való jártasságában.

*A **fizikai, testi változások** a legszembetűnőbb jelei az iskolaérettségnek, melyek ebben az életkorban radikálisan jelentkeznek a gyerekeknél:*

A test arányai megváltoznak, s ennek következtében a gyerek fizikai képességei is. Nem csupán a nagy, aktív mozgásokban jelennek meg új elemek, mint például az, hogy tud szökdecselni, fél lábon ugrálni, labdát dobni és elkapni, masírozni, hanem a legaprólékosabb mozgásokban is finomodik az ügyessége, tud már csomót és masnit kötni, gombolni, varrni.

*A **szociális viselkedésben is** fejlődés tapasztalható:*

A gyerek belső világa erősebb lesz a külsőhöz képest. A játéka céltudatos és tervezett, a tárgyakhoz való kapcsolódása megváltozik, konkrét célokra inkább a speciálisan erre készített eszközök megfelelőek számára. A barátságai már hosszabb ideig tartanak, elfogadott tagja az egész csoportnak. Arra is van már érzéke, önuralma, hogy a másoknak szót fogadjon, ajánlott tevékenységbe is be tud kapcsolódni. A gyerek belső egyensúlya engedi, hogy a különböző

helyzetekhez alkalmazkodjon. Képes arra, hogy utasításokat hajtson végre, kötelességeket vállaljon, melyeknek teljesítése örömet szerez neki és önbizalmát növeli.

Alkotó tevékenységeiben is megfigyelhetjük az érettség jeleit:

Rajzaiban törekszik a tudatos komponálásra, figyelme a vonalról a felületre, a színekre helyeződik át, részletesebben kidolgozott emberformát rajzol, rajzaiban megtalálható a szimmetria.

Érzelmi élete is sokkal összetettebbé válik:

Szereti elmesélni álmait, szeret sugdolózni, titkot tartani; mindez azt mutatja, hogy kezd különbséget tenni a külső és a belső világ között, a kívánság és a valóság között. Érzelmeit jobban kezeli, kevésbé adja át magát viharos érzéseknek, nyugodtabbá, kiegyensúlyozottabbá válik. Vágyik arra, hogy a felnőttben követendő és követhető tekintélyt lásson, akit szeretetből megajándékozhat bizalmával.

Gondolkodásában is új tartalmak jelennek meg:

Az iskolaérett gyerek képes igazi kérdéseket feltenni, 10-15 percig koncentrálni szabadon vállalt munkájára, valamilyen feladatra, tárgyra, összefüggésekben gondolkodni, valamit pontosan megmagyarázni, folyamatosan tisztán beszélni. A gyerekben kialakul az ok-okozati gondolkodás, helyesen használja a múlt időt, emlékezete tudatossá válik. Mindezek képessé teszik őt arra, hogy a későbbiekben új gondolati struktúrákat fogadjon be.

Most már várja az iskoláskor tanulási formáit.

IV. A WALDORF-ÓVODA CÉLJA ÉS FELADATAI

A Waldorf-óvodai nevelés alap gondolatai

A Waldorf-óvodapedagógia a későbbi egészséges életvitelt akarja megalapozni munkájával; e tevékenység eredményei ennek megfelelően csak a későbbi életszakaszokban mutatkoznak majd meg teljes mértékben.

*Minden egyes gyerekben megnyilvánul a sokrétű emberi természet, melyet az óvónő tisztelettel tanulmányoz. A pedagógus a gyerek megnyilatkozásaiból „tudja meg”, hogy **mire van szüksége** a gyerekeknek, s ezek nemcsak szóbeliek, hanem ugyancsak sokrétűek: ezek közé soroljuk például a test-meleget, az egészség-betegség jeleit, a lelki állapotok megnyilvánulásait s a tudati fejlődés megtapasztalható mozzanatait is.*

*Ez speciálisan kimunkált megfigyelést igényel, amely ítélet- s előítélet-mentes. Nem engedi a szabadon feltörő kritikát; sőt **nehézségeket leküzdő szeretetteljes együttélést vállal a gyerekekkel**, amelyben a gyerek emberi méltóságát megőrizheti.*

A Waldorf-óvodai nevelés a gyerekekben működő természetes erőket támogatja, úgy hogy a gyerek szabadon tudja azokat alkalmazni, fejleszteni. Ez szeretetteljes, meleg légkört kíván, amely biztosítja a megfelelő fizikai és pszichés környezetet, s kizárja a zavaró és erőszakos befolyásokat.

*A **cselekvés, az érzés és a gondolkodás fejlődésében** figyelmes, tapintatos vezetéssel segíti az óvónő, amely nem **engedi a túlterhelést**, hanem védi a gyerek **sajátérésének** és kibontakozásának tempóját. Lehetőséget nyújt arra, hogy a gyerek saját útját a megfelelő módon találja meg, s ezen egyre önállóbban járjon.*

*Óvni kívánja a **gyerek fejlődő belső világát**, fokozatos érlelődését segíti elő: ott ajánl segítséget, ahol a gyerek éppen tart, és megvárja, hogy a gyerek önállóan találja meg a következő lépését.*

Elvárások helyett érzelmi biztonságot, védettséget nyújt: A nevelő törekszik megérteni a gyerek világát, s tiszteli alakuló világképét.

Az óvónő tudatában van annak, hogy minden érzékelés kihív a gyerekből válaszként egy belső gesztust, megmozdulást, amit majd annak átélése után, képszerű, álomhoz hasonló szemléletben dolgoz fel. Ha ezt a folyamatot nem sürgetik, akkor a természetes érési folyamatok biztosítják a sajátos gyerekkori erők (teljes figyelem és nyitottság, fantázia, kezdeményezés – mint akarati erő,

eredetiség és szociális érzés) átmentését a későbbi életszakaszokra is. A külső, a nevelő által gyakorolt vezetést a gyereki személyiség belső vezéreltsége helyettesíti, amely vezetés alapot képez a szabad önismeret által meghatározott közösségi élethez.

Az óvónő kívárja azt az időpontot, amikor a gyerek maga kezd cselekedni.

A Waldorf-óvodapedagógia ebben az életkorban mellőzni szeretné:

- * A példakép és tapasztalati tartalmak hiányát.*
- * Az idő előtti, túl korai fejlesztést.*
- * A tevékenységekben vagy más módon megnyilvánuló egyoldalúságot.*
- * A gyereket körülvevő s rá ható idegességet, hajszoltságot, – ebből fakadóan – a kezdeményezési kedv hiányát.*
- * A rossz (beteg) példák követését, s ez által a nem egészséges testi-lelki diszpozíciók megtanulását.*
- * Az elidegenedést (például a természeti és az emberi világ, az ember és ember közötti kapcsolatok átláthatatlanságát; az emberi munka és a mindennapi szükségletek közötti összefüggés megtapasztalhatatlanságát).*
- * A magányosságot (ha a gyerek nem oszthatja meg belső élményeit mással).*

A Waldorf-óvoda, mint burok – érzelmi biztonság – áttekinthető világ**

A tárgyi, a szokásbeli, az érzelmi és a tartalmi környezet bölcsője kell, hogy legyen a gyerek fejlődésének, játékának és tanulásának.

A Waldorf-óvoda minden apró mozzanatával a kisgyerek életformáját szolgálja. Igyekszik jó minőségű táplálékot adni a gyerek testének, lelkének, egész személyiségének.

A gondozás szeretetteljes tevékenységei: a testápolás, a táplálkozás, a melegen tartás, az öltöztetés-öltözködés nemcsak a gyerek fizikai szükségleteit elégítik ki, hanem egyben a lelkét is ápolják, növelik biztonságérzetét.

Ezt az „anyai” gondoskodást a Waldorf-óvodában az óvónő tudatosan magára vállalja, mivel ez nevelői tevékenységének, a gyerekekkel való kapcsolatának, meghatározó része: e tevékenység közben folyamatosan tájékozódhat a gyerek állapotáról, testi és lelki közérzetéről. Kis rítusok alakulhatnak ki e szokásos teendők körül. Fejlődése során a gyerek egyre önállóbban látja el testi

* Megjegyzés: Burok – érzelmi nevelés – áttekinthető világ = Érzelmi nevelés biztosítása

szükségeit, majd az óvónő mintáját követve, ő is felajánlja segítségét a kicsiknek. A családi kapcsolat az egész csoportot átöleli.

A Waldorf-pedagógia az **érzelmi biztonság** fontosságát hangsúlyozza a kisgyerek pszichikus és mentális fejlődésében.

Ezt az érzelmi biztonságot elsősorban természetesen a családnak kell megadnia, de meg kell, hogy adja a gyereket fogadó első intézmény, az óvoda is, mely az anyát követve egyfajta **szociális anyaöl** szeretne lenni a kisgyerek számára.

A Waldorf-óvoda **áttekinthetővé teszi a mindennapi cselekvések világát a gyerek körül**. A gyerek látja a felnőtt tevékenységében, hogy mi miből lesz (kenyér a búzából, baba a fadarabból, stb.), így a későbbi életkorokban is otthonosan mozog az őt körülvevő világban, s nem lép fel az áthatolhatatlan elidegenítő érzés.

A Waldorf-óvoda az **életünket és világunkat átszövő összefüggéseket megkísérli érzékelhetővé és tapasztalhatóvá tenni a gyerek számára**.

Óvni szeretné a gyerekkort, hogy a gyerek csak lassan ébredjen fel a kreatív erőket felszabadító, képdús gyermeki álmvilágból. Ennek az a célja, hogy az „ébredés” után viszont valóban önállóan, biztosan, erőteljesen, éberrel tudjon élni a világban.

A Waldorf-nevelés a gyerek individuális fejlődését differenciált módon segíti, és módot nyújt lényének a közösségben való kibontakoztatására is. Lehetőséget ad valódi közösség létrehozására, melyben minden gyermeki személyiségre szükség van. Ezáltal, hogy „mindenkinek” van szerepe, a „mindenkire szükség van” élmény és a szolidaritás érzése végigkíséri őket kibontakozó életük során.

A Waldorf-óvodák csoportjai **életkorilag** szándékosan mintegy **egyharmad-egyharmad-egyharmad** arányban foglalják magukban a három óvodai „évjáratot” (ezek az úgynevezett **vegyes életkori csoportok**). Ezzel egyrészt nem törik meg a család természetes közegét (testvérek), másrészt a felnőtt és kisgyerek között a nagyobb gyerekekben kitűnő **közvetítőket** találnak, akik a csoport szokásait, ritmusait, napirendjét is teljesen természetes módon hagyományozzák át – az utánpótlás által – az utánuk következőkre. Az óvónő által gyakorolt nevelési stílus, módszer is a gyerek utánpótlási képességére épül. Követendő mintát nyújt a mindennapokban a maga tevékenységével, cselekvés-soraival, érzelmeivel, gondolataival.

A csoportvezető óvónő megteremti azokat a **valós helyzeteket**, amelyekben a gyerekek saját igényeik szerint megtalálják magukat. Ha kívülről nem zavarják a gyerek önbizalmát, egyre növekvő önállósággal maga jelzi fejlődését: egyre több belső és külső aktivitást mutat, egyre jobban ő is **követendő mintává** válhat a többi gyerek számára. Mindez csírája egy későbbi, kreatív, **az életben természetesen eligazodó** személyiség kialakulásának.

Az óvónő saját személyiségét állandóan fejleszti, ezáltal eleven példával szolgál a fejlődésben lévő gyerekek számára.

V. RITMUSOK A WALDORF-ÓVODÁBAN

A kisgyerek saját testi ritmusai csak lassan válnak rendszeressé. A Waldorf-óvodapedagógia ezt a folyamatot úgy segíti elő, hogy a gyermek életét mindig ismétlődő, rendszeresen visszatérő időbeosztással tagolja. Általában három év telik el az óvoda kezdete és az óvodáskor vége között. Elfogadott tény a vegyes életkorú csoportban, hogy minden gyermek máshol tart a fejlődésben, ezért tudásuk és képességeik nem lehetnek egyformák. Az óvónőből sugárzó felfogásból biztatást érezhet mindenki a maga számára arra, hogy mindenhez van elég idő, és mindennek eljön az ideje.

A Waldorf-óvoda tudatosan él a ritmikus ismétlés én-erősítő, szorongásoldó hatásával.

A témakörök, tevékenységek, művészeti foglalkozások, munkák, ételek, mesék, verses-dalok ritmikus játékok visszatérnek évi, havi, heti és napi ritmusokban. Egészséges változásban élhetik át a gyerekek az elfeledésből lassan felmerülő felismerést, az örömteljes várakozás szakaszainak végén a beteljesülést.

Az ünnepek ritmusa

Állandó ismétlődéssel térnek vissza az évkör ünnepei*,* a természet évszakonkénti változásai és az ezzel összefüggő emberi munkák.

(Megtapasztalják, hogy a tél után újra kibújnak a virágok, visszajönnek a fecskék, gólyák és ősszel mindez újra eltűnik. Mindenben átélik elemi és jelképes szinten a vallásos ünnepek érzelmi sorrendjét is, megjelennek az élet nagy állomásai: születés, halál, feltámadás – mindez kimondatlanul.)

Egy-egy ünnepen a mindennapi élmények tudatosan kiválasztva töltenek be egy kijelölt helyet és formát s ezzel majd újra visszahatnak a hétköznapokra.

Rudolf Steiner szerint az ünnepek az év és az élet forduló- és csomópontjai, amelyek a világmindenség szellemiségével kapcsolhatják össze az embert.

* Megjegyzés: Évkör ünnepei = Külső világ tevékeny megismerése

A természet szüntelen körforgásban, az évszakok váltakozásában – tavaszi újulásban, nyári fényben, őszi érettségben, téli álomban – éli ritmusát. Mindez a ki- és belégzés ritmusát követi és megszabja az ember életét, munkáját. A Waldorf-pedagógia felfogása szerint alvás és ébrenlét, nyár és tél, a ki- és belégzés hasonló, egymást imitáló ritmusok, melyeknek az ember lényére gyakorolt hatását nem hagyhatjuk figyelmen kívül a nevelés folyamatában sem.

– A tavasz és a nyár: kitágulás – kilélegzés, a megnyilvánulás és keletkező élet évszaka. A Föld ereje megmutatkozik: a rügyfakadás, növekedés, virágzás időszakát éljük.

– Az ősz – tél ellenkező előjelű: befelé fordulás, koncentráció, a Föld ereje is, így a növények is visszahúzódnak.

A Waldorf-óvodában ünneptől-ünnepig ezekkel a ritmusokkal összhangban próbál élni óvónő és gyerek. Születésnapokon és az év ünnepein nemcsak személyes élményt élhet meg a gyerek, hanem sokkal többet: a „közös emberit”.

Az ünnepek megformálását, bizonyos tradíciók segítik, melyek részben ősi, népi hagyományokhoz kapcsolódó „természetvallásos” megértésből, részben – a mi kultúránkban – keresztény szokásokból, részben pedig átélhető „kép”-ekből állnak.

*Mivel a gyerek koránál fogva még nem értheti meg közvetlenül az ünnepek belső tartalmát, ezért az óvónő felelőssége ezeket a tartalmakat **érzékkel felfogható, átélhető formába** önteni számára.*

Az ünnepek megjelenítése minden évben új személyes viszonyt kíván az óvónőtől az ünnepek időt álló tartalmával és a jelképekkel. Ezekkel a jelképekkel, (melyeket közvetlenül él át és ért a gyerek) akarja körülvenni őt a hétköznapi életben. Ezen a módon tudja az ünnepek mindenkori jelen idejűségét a maga számára élővé, a gyerek számára átélhetővé tenni, az évszakokhoz, a természethez, a hagyományokhoz új kapcsolatot teremteni.

Ezenkívül a csoportszobában tükröződnie kell az adott évszak hangulatának és az évkörön belüli ünnep jellegzetességének. Ez megjelenhet:

- * a képválasztásban, a szimbólumokban (egy-egy képzőművészeti alkotás reprodukciója, általában képeslapnyi nagyságban)*
- * a virág vagy a termés díszekben*
- * a használatban lévő anyagok, terítők színeiben.*

*Mindezek helye lehet az úgynevezett **évszakasztal** vagy **szépsarok**, amely egyben a gyertya helye is. Az óvónőtől függően ez nagyon élő és élményt keltő sarok lehet a gyerekek számára, ahol nap mint nap találkoznak a mesevilággal is, az ünnep tartalmával, a szertartások áhítatával, közös*

együttlétek élményeivel, emlékeivel. (Például: karácsonykor itt van a betlehemes figurák és a jászol helye; ősszel itt bujkálhatnak a törpék, majd tavasszal a tündérek jelenhetnek meg itt.)

A természet átélésében nem elég „visszafordulni” a természethez. Pontosán meg kell figyelni jelenségeit, elmélyülni bennük, azaz **el** kellene **sajátítani** egy bizonyos „**természet-érzék**”.**

A gyerekkel való eleven kapcsolatában az óvónőnek lehetősége van **a gyerektől tanulni**: felfedezni a már ismert világot is, úgy mintha sose látta volna, átadva magát a megismerésnek, mely erőként segíti őt.

Az ünnepeknek akkor van értelmük, ha azok nem üressé vált formák – csak kikapcsolódások – hanem megszületik az emberben az ünnepet teremtő erő. Ez az erő él a hétköznapiok fáradhatatlan készülődésében, munkájában.

Ez a folyamat tevékeny, mégis türelmes várakozással teli. Van remény arra, hogy az ünnep eljön és ragyogó fényével bevilágítja a környezetét és megszólít minket.

Minél hosszabb a ritmus, minél tovább kell várni míg visszatér egy olyan jeles nap, mint például a gyerek születésnapja, névnapja, amit az óvodástársaival együtt ünnepelhet, annál nagyobb érzelmi töltéssel éli meg a várakozást, a beteljesülést, majd a rá való emlékezést is.

Havonta egy illetve két ünnep tartalmával találkoznak a gyerekek:

- * A gyerekek születésnapja
- * Aratás – betakarítás – hálaadás
- * Szent Mihály időszaka
- * Szent Márton időszaka
- * Advent – Szent Miklós
- * Vízkereszt – Három király időszaka
- * Farsang
- * A tavasz kezdő napja
- * Húsvét
- * Mennybemenetel
- * Püünkösöd
- * Szent János időszak – a nyár ünnepe.

* Megjegyzés: Környezettudatos magatartás kialakítása

A hét ritmusa

Egy-egy időszak ünneppel fejeződik be a Waldorf-óvodában, amelyre azt megelőzően hosszabb ideig „készülnek” a csoportok. A heti és mindennapi tevékenységekben bekövetkező egyre gyakoribb enyhe változásokból lehet érzékelni azt, hogy az ünnep közeledik már.

*Az óvoda berendezése, színei, virág és növény díszei az évszakasztalon, a választott mesék, versek és dalok tartalma, a tevékenységek és munkák jellege – mindez **együtt** egyértelmű nyelven beszél a **kisgyerek számára érzékelhető szinten** arról, hogy milyen időszakban él ő éppen. A hét napjaihoz kötődő, mindig vissza-visszatérő azonosságok tagolják a hetet érzékletesen. Az óvónő mindezt nagyon tudatosan alakítja ki, úgy, hogy a változásokat a művészeti tevékenységek heti ritmusában is fel lehessen fedezni: **a rajzolás, festés, sütés, gyapjúkép készítés és a viaszozás is** tükrözi az adott időszakot, és egyben alapanyagul is szolgál az ünneplés eszközeihez.*

Ezek így kapcsolódhatnak például a heti művészeti foglalkozásokhoz:

- * lámpás a gyerek saját festményéből*
- * papírsárkány, pillangó a gyerek rajzából*
- * különböző formájú és fajtájú sütemények az ünnepekhez*
- * a betlehemes tál figurái viaszgyurmából*
- * angyalok, nyuszik, madarak gyapjúból.*

Évi, havi, heti ritmusok a Waldorf-óvoda étvendjében is megjelennek.

***Havi** változásban mindig az idényjellegű zöldségek, gyümölcsök szolgálnak táplálékul, a **hét napjait** pedig a feldolgozott gabonafajták különböztetik meg.*

Példa az étkezésben kialakult heti rendre:

Hétfő – rizs; kedd – árpa; szerda – köles; csütörtök – rozs; péntek – zab;

(szombat – kukorica; vasárnap – búza).

A nap ritmusa

A kisgyerek igényli az ismert és áttekinthető ismétlődésekkel tagolt időrendet. A családban is fontos a kisgyerek számára az étkezések, a lefekvések és felkelések, a séták és más tevékenységek tagolt rendje, ugyanúgy igényli ezt az óvoda rendjében is. A Waldorf-pedagógia a gyerek napját úgy tagolja, hogy a koncentráltabb tevékenységek után mindig egy szabadabb következik. Ez által ritmusa lesz a napnak, mint ahogy a lélegzésnél a ki- és belégzés váltakozik. Így lesz képes a gyerek egészségesebben élni, mélyebben aludni, sőt egészségesebben lélegezni fizikailag is. Ezek a folyamatok ugyanis jelentős mértékben függenek a lelki feltételektől:

Ha túl sok az élmény, és túl kevés a szabad játék, amiben fel tudná dolgozni az élményeket, akkor egészségtelenül elfárad a gyerek; ha viszont túl kevés az élmény, akkor unalom és érdektelenség lép fel, ilyenkor nem alszik elég mélyen és fáradtan ébred fel.

A napirend kiépítése az óvónő feladata s ebben is természetesen nagy mértékben tekintetbe veszi a helyi igényeket, lehetőségeket és szokásokat. Fontos szempontok a következők:

- * Olyan rendszer alakuljon ki, hogy **minden gyerek végig részt vehessen a csoport életében** (az óvodai napnak közös kezdése és befejezése van). Az ettől eltérő, esetleg már a nyitást megelőző vagy a zárást követő ott tartózkodások mindig egyénileg megoldandó gyermekmegőrzési helyzetek legyenek.*
- * Egymás után következzenek inkább rövidebb időtartamú, az óvónő által „vezetett helyzetek”, és hosszabb „szabadon választott tevékenységek” (játék), felfrissítő váltakozásban.*
- * A különböző tevékenységek jellegét tekintve maradjon minden nap azonos felépítésű, de a tartalma a heti, havi ritmusokban változtatatosan térjen vissza. Természetesen legyen helye a kivételeknek és kivételes alkalmaknak is.*
- * Vegyék figyelembe a délelőtti és a délutáni közötti minőségi különbséget.*

A napi ritmus egy példája

Hozzávetőlegesen a következőképpen lehet egy napirendet felépíteni (egyéni eltérések természetesen lehetségesek):

- 7:00 – 8:30** *Az óvónők közösen kezdik el a napot, előkészítik tevékenységeiket*
A gyerekek megérkeznek, szükség esetén megreggeliznek, majd bekapcsolódnak a játékba.
- 7:00 – 9:30** *A szabad játék ideje: A gyerekek önállóan játszanak, míg a két óvónő a hét különböző napjaihoz és az évkör ritmusához igazodó munkát végeznek, elkészítik a tízórait, előkészítik a művészeti tevékenységeket, amelyekbe a gyerekek szabadon bekapcsolódhatnak.*
- 9:30 – 9:45** **Rendrakás:** *Ezt az óvónők és a gyerekek együtt végzik.*
- 9:45 – 10:00** **Reggeli kör:** *Székkörben gyülekeznek az évszakasztalnál, gyertyagyújtás, köszöntik a mai napot, az időjárásról versben vagy dalban „beszélnek”, imaszerű verset mondanak.*
- 10:00 – 10:20** **Ritmikus játék:** *Az óvodásokhoz szabott történetbe ágyazott verses, dalos, ritmikus mozgás.*
- 10:20 – 10:30** **Kézművészet:** *Ezt követően egyéni játék a gyerekekkel, például: „lovagoltató”-játék, ujj-játék, illatos olaj osztása a tenyerekbe.*
- 10:30 – 11:00** **Tízórai:** *A csoport egy asztalnál, közösen asztali áldással kezdi és köszönéssel fejezi be az étkezést.*
- 11:00 – 12:00** **Szabad játék, munka a kertben vagy séta.**
- 12:00 – 12:30** **Mese vagy bábozás, az óvodai nap közös befejezése.**
- 12:30 – 13:30** *Mosogatás, takarítás.*
A szülők jönnek a gyerekekért.

Nyitva tartás, szünidők

A gyerek valódi szomatikus és pszichés szükségletei ebben az életkorban egyrészt megkívánják a családon kívüli kapcsolatépítés lehetőségét, másrészt mintegy félnapos, de inkább négy-öt órás csoportban tartózkodás után feltétlenül szükségük volna arra, hogy visszatérhessenek személyes életükbe.

Az óvoda a szülők munkaidejéhez többé-kevésbé alkalmazkodva reggel nyit. Nem túl korán, mert a gyerekek ki kell aludnia magát. (Reggel hét, fél nyolc tájban az óvodák általában nyitva vannak, s fél kilencig lassan minden gyerek megérkezik.) Ennek az időpontnak a betartását azért kéri az óvónő, hogy a (minimálisan egy órai) benti szabad játéokra lehetősége legyen minden gyerekeknek.

A Waldorf-óvoda igyekszik a szülőket arról tájékoztatni, hogy a gyerek érdeke megkívánná, hogy délben hazamehessen, mert maga a csoportban tartózkodás is fárasztó számára. Az volna a kedvező, ha a gyerekek az ebédet már otthon ehetnék meg s a délutáni alvás után egy sokkal nagyobb és megnyugtatóbb személyes térben játszva és merengve dolgozhatnák fel a délelőtti élményeiket.

*”Természetesen ahol erre szociális okokból nincs lehetőség, ott a családdal közös mérlegelés és döntés után a Waldorf-óvoda magára vállalja, a gyerek érdekében a délutáni elhelyezést, szükség esetén más megoldások keresését.” Nagyon szerencsés, ha a gyerek ezt az időt esetleg egy másik családban tölti el, amely egy vagy több gyereket fogad a csoportból. Amennyiben ilyen áthidaló megoldás nem lehetséges, akkor nagy gondot kell fordítani arra, hogy ezeket a délutáni órákat, amit a gyerek az óvodában tölt, csak a megfelelő feltételek mellett vállalja magára a Waldorf-óvoda! * **

Külön óvónő(k)re van szükség és a napirend egészének gondos átdolgozására. (Semmiképpen sem jó, ha a délutáni program abból áll, hogy a gyerek szüleit várja, miközben a többiekért már jönnek!)

Ebédeltetés, lefekvés és külön délutáni program szükséges. Művészeti tevékenykedésre, nagyobb háztartási munkákra van ilyenkor lehetőség (befőzés, gyapjűfeldolgozás, mosás, vasalás, stb.), de ekkor is mindenképpen legyen a napnak közös befejezése a gyerekekkel.

A ritmikus váltásokba és változásokba tartoznak a pihenők és a szünetek, ugyanígy, ahogy az alvás hozzátartozik az emberi természet ritmusához. Negyedévenként szüksége van a gyerekeknek legalább kéthetes szünidőre, amikor a gyerek az óvodában szerzett tapasztalatait beleviszi saját életébe és feldolgozza.

* Megjegyzés: Továbbiakat lásd az 1. sz. melléklet 3. pontjában, illetve a 4. sz. mellékletben

A kifáradás hosszabb idő után többek között irreverzibilis dekoncentrációs folyamatokat is elindíthat.

VI. A WALDORF-ÓVODAI ÉLET TEVÉKENYSÉGI FORMÁI

Háztartási, kerti munkák, kézművesség

A gyerekek minden tevékenysége az óvónő jelenlétében vagy tudomásával folyik. Teljes figyelemmel és mindig érdeklődve kíséri a Waldorf-óvónő a körülötte zajló eseményeket. Minden, a csoport életéhez szükséges munkát (öltöztetéstől kezdve a takarításig) az óvónő végez, a gyerekek előtt. Alapelv, hogy az óvodai időben az óvónő semmit se csinál, amit gyerekek nem utánozhatnak. (Ezért az adminisztrációs munkára és a szülőkkal való beszélgetésre a gyerekekről csak a gyerek távollétében kerít sort.)

Tudatában van annak, hogy valamennyi tevékenysége inspirálja és táplálja a gyerek szabad játékát. Igyekszik úgy dolgozni, hogy a gyerek szívesen kapcsolódjon be a munkájába, őt utánozva. Biztosítania kell azonban, hogy a gyerek – fejlődési fokától és életkorától függően rövidebb, vagy hosszabb idő múlva – a munka jellegű tevékenységek után visszataláljon a kortársaival való spontán játékba. A Waldorf-óvónő által **végzett háztartási ** és kerti munkák** zöme hasonlít egy régi, hagyományos háztartás munkáihoz, ahol nem gépek működnek, hanem az emberi kéz dolgozik.

E tevékenységek különbözőek lehetnek:

- * **a mindennapi munkák** (vásárlás, sütés, főzés, asztalterítés, ételosztás, mosogatás, rendrakás, virágöntözés, állatgondozás, takarítás)
- * **heti visszatérő munkák** (mosás, vasalás, varrás, játékszer javítása, évszakasztal „felújítása”)
- * **havi, évszakonkénti munkák** (veteményezés, aratás/betakarítás, befőzés, gyapjú feldolgozása, selyemfestés).

Ezeket a **munkákat** az óvónő a (benti és kinti) szabad játék ideje alatt végzi, **egymást átható ritmusokban**. A gyerekeknek lehetőségük van a különböző folyamatok átélésére:

Példaként: Egy ilyen **tevékenységi kör** az ültetés vagy palántázás, a termések leszüretelése, a befőzés, vagy a gabonák feldolgozása, mely tevékenységek többrétű és természetes módon épülnek be az óvoda mindennapi életébe.

* Megjegyzés: Háztartási munkák = Külső világ tevékeny megismerése

Ősszel a gyerekek – a saját kézzel varrott – kis filczsákokban hazaviszik a búza vagy egyéb gabonafajta magvait. Ezeket egész télen át őrzik tavaszig, amikor visszahozzák őket. A tavasz ünnepe alkalmával elültetik a magokat egy tálkába és így megismerik a csírázó búzát. Kiránduláson vagy a kert elkülönített részén látják, amint a búza növekszik, kibontja kalászát, majd megsárgul. Talán módjuk van az aratást is szemügyre venni, s az aratás után a tarlón elhullott kalászokat felszedgetni. Az óvodában aztán kibontják a magot a héjából s üvegekbe gyűjtik. Az óvodában, kis kézi-malmokon ledarálják a magokat, s a sárgás magból fehér liszt lesz. Néhányan, több kis csoportban talán a boltba is elmennek és ott vásárolnak még búzát, rozsot, vagy más egyebet. Látják, amint a boltos méri az árut, s az óvónő fizet. Víz, só, kovász és még ki mit szeret bele – maguk gyúrnák, dagasztják a tésztát, s kis cipókat szaggatnak, majd letakarva kelni hagyják, s a sütőbe (kemencébe) teszik. Hamarosan az egész óvodát betölti a sülő kenyér illata. A kész, de még meleg cipót felvágják, megvajazzák és megeszik.

A gyerekeknek lehetőségük van különböző feldolgozó folyamatok átélésére is. Például: Gyapjút mostak, majd szárítottak a szabad ég alatt, ezután behozzák a tiszta gyapjút, majd elkezdődik a megmunkálása: kártolás és fonás, amit az óvónő egy rokkán végezhet, miközben énekel vagy mesél az őt körülvevő gyerekeknek.

A fonás jó, nyugodt hangulatot keltő munka, főleg a téli időszakban. A gyerekek elkérhetik a kész fonalat és az ujjukkal csomózhatnak, fonhatnak, horgolhatnak vagy esetleg az úgynevezett „körmöcskén” hosszú köteleket kötnek belőle.

Mindaz, ami elkészült, felhasználható a játékuhoz, például lókantár is lehet belőle.

Meleg időben sor kerülhet a gyapjú színezésére is, nemezelésére is, labdákat is így lehet készíteni. A színezett és nyers színű gyapjút később képzéskészítésre vagy kis figurák, állatok készítésére is használhatják.

A gyerekek számára így különös hangsúlyt kap a **kézművesség***,* mint elemi játékkészítési lehetőség.

A kézimunkához tartozik továbbá a szövés: az óvónő egy nagy szövőkereten dolgozik, miközben a gyerekek számára kicsi keretek vannak, amelyeken az ujjukkal kis terítőt vagy tarisznyát szőnek.

A varrást, a hímzést valamint a speciális eszközöket (körmöcske, szövőkeret) igénylő munkákat is nagy kitartással végzik az iskolába készülő gyerekek az utolsó óvodai évükben. Az óvónő itt is példaként szerepel, aki játékokat készít a gyerekek jelenlétében. Nem csak a gyapjú és a különböző textilek képeznek jó alapanyagot a játék készítéséhez: fadarabból, ágakból vagy gyökérből házikót, hajót, autót, bababútorokat lehet készíteni. Így sor kerül kalapácsolásra, fűrészelésre, reszelésre, csiszolásra igazi szerszámokkal a satupadnál.

* Megjegyzés: Kézművesség = Külső világ tevékeny megismerése

A kicsik, akiknek még nem szabad az ilyen munkákat végezni, a munka jellegű tevékenységek körül egy teljes játékvilágot építenek ki: például várják a fűrészport, amit összesöpörnek, elszállítanak, majd „főzéshez” használnak a babakonyhában.

Ezek a folyamatok is érzéki és mégis áttekinthető tapasztalatokkal szolgálnak a külvilág fontos, hozzánk kapcsolódó eseménysorairól.

Honnan van a mindennapi kenyérünk ?

Honnan van a méz, a viasz (kréta, gyurma, gyertya)?

Honnan van a ruhánk alapanyaga (gyapjú)?

Honnan vannak az építészet anyagai (agyag, homok, fa)?

Hogyan lesz mindezekből az emberi életet szolgáló dolog?

*Ezek a kérdések átszövik a Waldorf-óvodás mindennapi életét és meghatározzák az óvónői munkák tartalmát; így a választ a gyerek számára saját **érzéki tapasztalata**, s nemegyszer saját – az óvónőt utánzó – **tevékenysége** adja meg.*

Mese – bábozás – babázás

A mese

Ahogy a gyerekek az ősi kézművességekben valóságos folyamatokkal megtapasztalható módon találkoznak, s így az óvónői munkában átélhetik a valóság változásait (ahol a minőség függ a szakszerűségtől és következetességtől és mérhetővé válik az eredmény), ugyanúgy a mindennapi **mese is – másfajta, belső úton – bepillantást jelent a gyerekek számára a valóság világába, amely megfelel mágikus világgépküknek.**

Az óvodáskorú gyerekekre jellemző, hogy számára egy lénynek a külseje tükrözi belső lényegét: a gonosz egyenlő a csúnyával, a jó mindig szép vagy csak el volt varázsolva. A gyerek számára az is természetes, hogy harcot kell vívni, helyt kell állni ahhoz, hogy valami jó bekövetkezzék.

A Waldorf-pedagógia úgy látja, hogy sok igazság rejlik az **eredeti népmesékben**, mert olyan **lelki-szellemi értékekről** és példakép erejű emberi fejlődési folyamatokról szólnak, melyek éppen olyan igazak, mint az érzékelhető világ tényei.

A Waldorf-óvodában a mesék mindig az aktuális ünnepkörhöz, évszakhoz kapcsolódnak. Az óvónő **hosszabb időn keresztül**, legalább egy hétig meséli fejből szóról-szóra ugyanazt a mesét. Az ismétlés nem unalmassá teszi a mesét, hanem elmélyíti az azonosulást és a megértést. Belső képként (tájkép-szerűen) jelenik meg a mese a gyerekekben. Az **érdeklődése és biztonságérzete nő**, s örül, ha tudja, hogy mi következik. A gyerek érzelmei előre látható sorrendben jelennek meg és így élvez a gyerek a feszültséget is, majd a feloldást. A mesélés a mindennapokba beépített szertartás, mindig **ugyanabban az időpontban, mindig ugyanazon a helyen van, és minden gyerek egyformán résztvevője**. Mindig ugyanazok a gesztusok és események adják meg a jelet a mesekezdesre; például: az óvónő halk lantjátéka, mialatt a másik óvónő meggyújtja a gyertyát, kialakul a kör és egy közös ének után megszólal a mese.

A mesemondás fejleszti a gyerek **érzelmi, értelmi és anyanyelvi** képességeit egyaránt.

A Waldorf-pedagógia az idegen nyelv tanítását csak az iskolában, de ott már az első osztálytól kezdve (egyszerre két idegen nyelven is) helyesli. Az óvodáskorú gyerekeknek szüksége van arra, hogy a környezetében beszélt „anyanyelvét” minél biztosabban tanulja meg. Különös hangsúlyt élvez a Waldorf-óvodában az a **szókincs, amely segíti a belső képek kialakítását*** *– mint például az eredeti népmesék szókincse s képei – és felidéri a fogalmak érzelmi töltését, amely mindig sokszínű és többrétegű. Nem csupán a megnevezés mint az érdeklődést lezáró magyarázat a fontos, hanem az is, hogy érzékelhetővé, átélhetővé váljon a tartalom. Olyan régi szép szavakon megszólaló mesét is szívesen mesélnek az óvodában, amelyeket nem szükséges azonnal érteniük az

* Megjegyzés: Anyanyelvi nevelés

óvodásoknak. Jó, ha a gyerekek csak **sejtik** a szavak jelentését, – de az érzelmi töltés ilyenkor is jelentős – és majd idővel tisztul az értés.

Az óvónők nagy értékűnek tekintik a gyerek alakuló világnézetét. Ha a gyerekek megosztják az óvónővel még képlékeny világnézetüket, amely sokszor kevés információból következtetve és ezért hiányosan alakult ki, az óvónő **nem javítja ki** feltétlenül állításait a tudomány legutolsó eredménye szerint. A nyitott és eleven kérdésként átélt képzeleteket meghallgatja, esetleg feltesz egy kérdést, de csak ha nem zavarja így a gyerek mesélőkedvét, melyben megnyilatkozik belső titkairól.

A bábozás és a babázás

A **vegyes életkorú csoport** összetétele igényli a gondos mesekiválasztás mellett a pedagógiai segítséget is arra, hogy egy egyszerűbb mesét örömmel tudjanak végighallgatni és követni a nagyobbak, és egy hosszú komplikáltabb mese alatt (amit mondjuk a születésnapja alkalmával választhat a gyerek) ne fáradjanak el a kicsik. Segítség lehet a **bábozás**, amelyre egy ünnep alkalmával is sor kerülhet.

A Waldorf-óvoda bábszínházának bábuai nem kézi vagy kesztyűbábok, hanem úgynevezett álló bábok, vagy marionett figurák. Ezeket az óvónő az asztal mögött ülve vagy állva, takaratlanul vezeti az asztalszerű színpadon vagy felülről zsinórral mozgatja, ha marionett. Az óvodást nem zavarja, hogy látja a báb mozgatóját – ellenkezőleg, ez számára érzelmi biztonságot nyújt.

Másfelől az óvódás jobban, mélyebben azonosítja magát a kívülről vagy felülről láthatóan vezetett teljes figurával, mint a sokszor csak derékig látszó „belülről” megelevenített, önálló életre kelt bábbal.

A Waldorf-óvoda bábjai általában **saját készítésűek**; a leggyakrabban a szülőkkel együtt készítik az óvónők, esetleg a nagyobb gyerekekkel – mint ahogy az összes többi játékállatot és lényt, törpét, babát is. A **bábuk arca csak nagyjából kidolgozott**, hogy helyet és teret adjon az intenzív gyereki projekciónak.

Színes selymekkel letakart, kellékekkel berendezett asztalon, a képzeletre támaszkodva valamilyen utat jár be a gyerek a hőssel együtt. Amellett, hogy a bábozás erősíti a gyerek figyelmét, színeivel, mozgásaival alátámasztja a gyerek belső képeit, aktivizálja őt, indítást ad arra, hogy a szabad játékban ő maga is fölépítsen egy tájat, anyagokat és bábként használható figurákat keressen, vagy készítsen, s végül előadja bábszínházát a többieknek is.

Egy ilyen – a gyerek által felépített és elmesélt bábjátéknak különleges varázsa van. Sokszor több gyerek vesz részt az előadásban, és az ő „függöny mögötti” kommunikációjuk rendkívüli **szociális teljesítmény**, mert mindent a sokszor „rögtönzött”, az adott pillanatban kitalált mese fontosságának és folyamatosságának rendelnek alá a bábozók. Olyan is előfordul azonban, hogy

az óvónőt kéri, hogy ő meséljen, miközben ők előadják, a még mindkét fél számára (mesélő és bábozó) ismeretlen – mert rögtönzött – mesét. Az előadás folyamatosan születik meg. Ilyenkor mutatkozik meg, hogy **közös képi nyelvben** tudnak gondolkozni a gyerekek az óvónővel. Sokszor már a kicsi gyerekek is elkezdnek bábozni, de ők még nem mernek, még nem tudnak mesélni. Inkább a nagyobbak állnak elő a saját maguk által kitalált mesével sokszor megdöbbentően gazdag szókinccsel.

Fontos számukra, hogy a meséléssel és a bábozással kapcsolatos csoportszokásokat ők is betartsák; például: letakarják a felépített színpadot előadás előtt és után is, énekszóval vagy zenével kezdik, és kísérik, majd fejezik be az előadást.

Sokszor az óvónők saját mozdulataikat figyelhetik meg a bábozó gyereken. Annyira szokássá válik a bábszínház, hogy otthon is – ünnepekkor vagy más alkalommal – nagy örömmel báboznak a gyerekek a családjuknak, rokonaiknak, vendégeiknek, vagy ha más néző nem akad, a babáiknak és kedvenc állataiknak.

Az óvodáskorú gyerekek legyen lehetősége **egy olyan babát** szeretni, amelyre az ő saját „énjét”, személyiségének magját kivetíti és barátként vagy játszótársként osztja meg vele minden örömét és bánatát. Egészségesen hat, ha a gyerek ilyen módon feldolgozhatja a számára még érthetetlen helyzeteket vagy más élményeit. Van olyan Waldorf-óvoda, ahol minden gyerek részére készítenek az óvónők a szülőkkel együtt egy-egy ilyen **babát**.

Ezek az úgynevezett „Waldorf-babák” körültekintő gondossággal készülnek: a szabástól a baba felöltöztetéséig bezárólag. Figyelembe véve azt, hogy minden, ami a gyerek kezébe kerül az esztétikán túl, jó minőségű, minta értékű legyen, nemcsak a természetes anyagok (pamut, gyapjú) használatát tartják fontosnak a Waldorf-óvodában, hanem a testarányok (fej-test arányai) pontos betartására is törekednek, s a színeiben (test, haj, ruha), az arckifejezésben finom, lágy harmónia tükröződjön a „kedves játékbabából”. Mind ezáltal szabad teret kaphat a gyerek fantáziája és képzelete.

Zene – ének – vers

A zene

A Waldorf-pedagógiára jellemző, hogy mindig a gyerekből indul ki, mégpedig abból a fejlődési szakaszból, amelyben a gyerek éppen van. **A kisgyerek teljesen másképpen hall, mint a felnőttek, mert más tudatállapotban él. A zene éltetően hat, életerőt adva, de lehet káros hatása is. A jó zene a csendből indul ki, és a gyerekek is csak oldott, nyugodt légkörben kezdenek el énekelni, nyugtalan környezetben nem. A műszaki zajoktól és a tömegkommunikációs eszközök hangáradatától kímélni kívánja a Waldorf-pedagógia a kisgyereket.** A gyerekeknek meg kell tanulniuk csendben lenni, hallgatni, hangot várni. Nagy zajban, a szabad játék közepén, önkéntelenül is elcsendesednek, ha az óvónő elkezd zenélni, énekelni.

Főként a **kvint intervallumú, és a pentaton zene** nyugtatja meg őket ebben az életkorban. Fontos, hogy a gyerek **fel tudja fedezni, hogy honnan erednek a különböző hangok.** A zenélő embert akarják látni, a hangszert, a mozgásokat, a zenélő érzéseit, koncentrációját. (A gyerek érezze, hogy az ember hibázik is, de tudja kezelni a hibát. A kazettánál ez nincs így, hisz az mindig tökéletes, sohasem hamis.) A Waldorf-pedagógia **nem használ** kazettát, magnót, s más **technikai eszközöket** (mesehallgatásra se ajánlja őket), mert fontosnak tartja, hogy a gyerek **mindig emberrel kapcsolatosan élje meg** a dolgokat, hogy érezze, a hang ott keletkezik, ahol valaki zenél, mesél.

A hallás nemcsak a fülben zajlik. Szétárad. A gyerek az egész testében érzékel, és hall, ezért kezd el a zenére rögtön mozogni, táncolni. A zenéhez közvetlenül kapcsolódik a mozgás.

A gyerekeknek nagy szükségük van a különböző csengő-zengő hangokra, ezért fontos, hogy több különböző hangszer legyen az óvodában elérhető közelben: kis rézharangok, harangjáték, xilofon vagy gyerek-hárfa, csörgők, botok, pengetős vagy fúvós hangszerek. A hangszerek segítségével a gyerekek érzékelhetik a különböző minőségeket. (Meg lehet hallgatni, hogy a sok összeütögetett fadarab mind különbözően szól; össze lehet hasonlítani ezeket, majd esetleg egy ezekkel zenélő zenekart alapítani.)

A gyerekek életkoruktól függően más és más hangszert használnak.

Az ének

A mesejátékok teljes élményt nyújtanak a gyerek számára, hiszen a történethez játszhat egy hangszeren, és mozoghat is. A zenélés, az improvizálás, ugyanúgy, mint az **éneklés** a Waldorf-óvoda napirendjének szerves része. A **mindennapos tevékenységeket** – a különböző munkákat is – gyakran **kíséri ének és vers.** Bizonyos helyzetekhez szokásszerűen fűződik egy-egy az alkalomhoz illő dal vagy vers, amely a gyerek számára mintegy jelzi, hogy az óvónő éppen mit csinál (például:

sütésnél, cipőkötésnél, rendrakásnál, ételosztásnál, mesélésnél). Így az énekszó belevonja a gyereket az óvónő tevékenységébe anélkül is, hogy most éppen részt venne az adott helyzetben. Máskor már része volt benne, s majd újra lesz még.

Az óvodában csak **egy szólamban**, és – mint a gyerekek – **magas hangon** énekelnek az óvónők.

A vers

Nem elsődleges cél az, hogy minél több verset vagy dalt tanuljanak meg a gyerekek (spontán folyamat) hanem, hogy ritmizált beszéddel és énekelve, az óvónő olyan hangulatot teremtsen, ahol az ének és a vers az öröm, a tisztelet és a belső világ kifejezése.**

A nap folyamán azonban olyan helyzetek is vannak, amikor a vers és a dal szertartás elemeként szerepel.

Például: **Kézmosás után** a frissen mosott tenyerekbe az óvónő illatos olajat cseppent, verssel, dallal kísérve. Minden gyerekhez külön – külön szól, az őt megillető egyéni hangon, miközben testi „dajkáló” közelséget teremt meg egy-egy lovagoltató- vagy ujj-játék segítségével. Ez a napnak – mind a gyerekek, mind az óvónő számára – kiemelkedően fontos része, mert érzelmileg nagyon intenzív és személyes mozzanat.

A vers és a dal legnemesebb formáit használják, mint asztali áldást és hálaadást, mint születésnap vagy egyéb ünnep köszöntését, vagy mint mindennapi fohászt a meggyújtott gyertya bensőséget teremtő eleven fényénél, a reggeli körben és az elbúcsúzáskor.

Mese előtt és mese után is dallal vagy verssel jelzi az óvónő, hogy kiemelkedő esemény kezdődik, végződik éppen a napi életben.

A mesék, versek, és dalok kiválasztása, összeállítása az óvónő **folyamatos, állandó feladata**. Az adott évszakhoz, az ünnepkörhöz igazodván, a csoport összetételének megfelelően, elsősorban **népi forrásokból keres igazi meséket, verseket és dalokat**. Azzal is megpróbálkozik, hogy történetet találjon ki, meséket verses formába ritmizáljon, vagy már meglévő vershez dallamot komponáljon, esetleg új dalokat írjon. Mindezekben arra törekszik, hogy a zeneiség, a tempó, a ritmus, a dinamika és a hangzás sokféle változásban jelenjen meg, így kelt a gyerekekben örömteljes, frissítő indítást arra, hogy megszeresse a szép beszédet és éneket.

Az a tapasztalat, hogy a gyerekek ezeket a kifejezési lehetőségeket szívesen használják fel szabad játékukban, és gyakran otthon is, szabadon, önkéntesen. Mindezzel sok esetben a logopédiai korrekció is megelőzhető.

* Megjegyzés: Anyanyelvi nevelés

*A vers- és a dal örömteli elsajátítását szolgálja az is, hogy a gyerek **sohasem kényszerül arra, hogy egyedül szerepelve kelljen egy verset vagy dalt előadnia.** Mindez csak az óvónő és a csoport védő burkában történik.*

Szép mozgás – a ritmikus játékban és az euritmiában

A ritmikus játék

A kisgyerek saját test- és térérzékelésének elmélyítésében, a ritmusos mozgások átélésében, a mozgásformák harmonizálásában és a mesei jelenetek megelevenítésében jelentős szerepet játszik a mindennapos ritmikus játék.

Ez a tevékenység, amely naponta 15-20 percig tart, a kisgyerek közvetlen utánozóképeségére épül. (Mozgást látva, érzékelve ő is együtt szeretne mozdulni a környezetével.)

*Jellemző erre az életkorra, hogy a gyerek **bizalommal követi az óvónő mozdulatát** anélkül, hogy előre tudná milyen célból végzi azt. Mozgásnyelvről is beszélhetünk.*

*Egy dalt énekelve vezeti az óvónő a gyerekeket arra a helyre, ahol majd együtt tudnak mozogni és táncolni. Az életkorukból adódóan a gyerekek nem körformában, hanem inkább **fürtformában** csoportosulnak az óvónő köré, miközben ő elkezd a játékot. Mondókákat, verseket, dalokat mozgással kísérvé, egy történetbe ágyazva játszik el az óvónő, mindig az aktuális ünnephez és évszakhoz kapcsolódva (például: a paraszt kimegy a rétre szántani és aratni, elviszi a lovát a kovácshoz patkolni, megfigyeli a gólyát, fecskéket vagy a méhecskéket, végzi a munkáját, törpékkel találkozik, táncol velük.... stb.).*

Fontos, hogy a természet élete és az emberi munka sokféle szempontból jelenjen meg ebben a mozgásnyelvben, s ezt az élményt a vers és a dal zeneiségével és tartalmával megfelelően egészítse ki.

A napnak ebben a szakaszában lehet helye például: a betlehemezésnek, a mese dramatizálásának vagy a születésnap megünneplésének is.

Az óvónő mindig úgy állítja össze a ritmikus játékot, hogy benne frissítő változásban jelenjenek meg az erőteljes és gyengébb, illetve a nagy és egészen finom mozgások, a vidám és komolyabb hangulatok.

*Lehetőleg mindig váltakozva kövessék egymást a gyors és lassúbb mozdulatok. Az óvónő megpróbálja a gyerek testét (és lelkét egyaránt) úgy mozdítani, hogy **utasítást ne kelljen adnia**. Ennek ellenkezője a Waldorf-pedagógia szerint zavarná a gyereket abban az **álmodozó és önfeledt** tudatállapotában, amely erre az **utánzó** gyermeki korszakra jellemző.*

Az óvónő egyszerűen mozdul és énekel, úgy mintha ott helyben találná ki, mesélné el az egészet és az óvodások szabadon kapcsolódnak be és követik őt ebben a ritmikus játékban.

Helyet kaphatnak itt a szabályosabb gyerekjátékok is, ugyanúgy mint a körtáncok, de mindent át kell hogy öleljen a tartalmi összefüggés és ennek egy szokásrenden alapuló felépítettsége. Semmi sem történik öncélúan, minden része kell hogy legyen az egésznek, hogy mondanivalójával, tartamával azt szolgálja.

A tartalom mindig változik, természetesen az ünnepkört követően, de legalább két héti naponta ismétlődik egy-egy ritmikus játék.

Az euritmia

A hétnek mindig ugyanazon a napján euritmia tanár jön az óvodába, és a ritmikus játék idejében elemi euritmiát tart. A gyerekek jól ismerik őt, sokuk már az óvodáskort megelőzően találkozott vele, és nagyon várják.

Az euritmia mozgás-művészet, mely szintén Rudolf Steiner nevéhez fűződik. Körülírható mint látható beszéd, látható zene.

A Waldorf-iskolákban **pedagógiai euritmiát** tanítanak, ezenkívül van még **művészeti euritmia**, ami színpadon jelenik meg, és az orvostudományban használt terápiás lehetőség, a **gyógyeuritmia**.

Az euritmia a hangzókat, hangokat, intervallumokat speciális mozdulatokkal fejezi ki, s így képez szabályos, testi „gesztus-nyelvet”.

Míg a ritmikus játékokban az óvónő olyan mozdulatokat használ, amely minél inkább a természetes mozdulatokat kívánja utánozni (például az aratást), addig az euritmia inkább azokkal a mozdulatokkal játszik el, amelyek a beszéd-, nyelv- és zene szerkezetével függenek össze. □*

Az euritmia, a tánc, a ritmikus játék **szép harmonizált mozgást hívnak elő** a gyerekből. Ezt belső érzésből, a tartalomból, egy felnőttet utánozva hozzák létre. Versre vagy dalra való önálló dramatizálással, tornával, gimnasztikával csak a Waldorf-iskolában találkozik majd a gyerek.

A Waldorf-óvodapedagógia szerint az óvodáskorú gyerekek elég **természetes mozgást** jelent a benti és kinti játék és a napi „szép mozgás”.

A ritmikus játék és az euritmia mellett a gyerekeknek megfelelő mozgásfejlődésük érdekében a mindennapi benti és kinti játékokban egyaránt lehetőségük nyílik az életkoruknak megfelelő **természetes játékos mozgásokra**: futásra, ugrásra, dobálásra, kúszásra, csúszásra, mászásra, függeszkedésre.

Ezért is célszerű a csoportszobát könnyen mozgatható, többfunkciós bútorokkal, például padokkal is berendezni. Így lehet csúszni, mászni, kúszni az asztalok, székek és padok között, alatt... és csúszni vagy egyensúlyozva járni a padokon...

A teremben kötött labdákat, babzsákokat is találhatnak a gyerekek.

Az udvaron is lehetőséget kell teremteni a mászásra, függeszkedésre. Egyensúlyozni lehet egy farönkön is és ezt a célt szolgálják (az udvari játékszerek közül) a gólyalábak is. Mindez fejleszti a gyerekek testi erejét, ügyességét.

□ Megjegyzés: Anyanyelvi nevelés

Ahol megfelelőek a körülmények, ott alkalom nyílik az udvari játék idejében, néha azon túl is az óvoda környékén kisebb vagy nagyobb sétákra, kirándulásokra. A séta, a hegymászás, fára mászás, stb. fejleszti a gyerek állóképességét, testi ügyességét és kedvezően hat az egészséges fizikai test kialakítására.

Képzalkotás és formázás

*Hetente egyszer a Waldorf-óvodában lehetősége van minden gyereknek arra – általában a szabad játék ideje alatt -, hogy **a rajzolásban, festésben, gyurmázásban és a gyapjúkép készítése** folyamán alkotó- és formáló készségét fejlessze. Így rendszeresen tapasztalhatja meg a különböző minőségeket. A hét minden napjához kötődik egy-egy művészeti tevékenység. (Eltérések lehetségesek.)*

Hétfő – rajzolás

Ez a tevékenység segíti a hétvége utáni visszaérkezést az óvodába, és a gyerekek gyakran rajzolják le hétvégi élményeiket. Méhviaszdból készült (ezért illatos), élénk, telített színű téglácska alakú kréták a rajzeszközök. A kisebbek kis kosárkában a három alapszint találják a rajzlap mellett. A nagyobbak már több szint használhatnak, az iskolába készülők pedig már vastagabb ceruza formájú viaszkrétát is kapnak. (Mivel az óvodás keze még nem alkalmas a „három ujjas” ceruzafogásra – ilyen fogás esetén ugyanis a kéz görcsössé válik – ezért kapnak vastagabb téglácska alakú krétákat a kisebb gyerekek.) Így szabadon futnak le a mozgásos impulzusok, az életkornak megfelelő, nagy érzelmi telítettséggel.

Témához nem kötöttek, önállóan tevékenykednek a gyerekek, majd amikor befejezik a munkájukat, az elkészült rajzokat odaadják az óvónőnek, aki minden gyerek számára külön mappába gyűjti össze azokat. Az óvodáskor végén majd valamennyit ajándékként hazavihetik a gyerekek.

Az óvónő maga is rajzol időnként a gyerekek előtt: plakátot készít, vagy olyan képet rajzol, melyben a kivágott mozgatható figurákkal egy mesét is el lehet játszani.

***A Waldorf-óvodapedagógia a gyerekrajzokat üzenetnek tekinti, amit a gyerek ad a fejlődéséről.** A gyerek rajzaiban nemcsak az figyelhető meg, hogy a képek egyre finomabbak és szebbek, s hogy egyre jobban ábrázolja az őt körülvevő tárgyi világot s a lényeket, hanem a gyerek egész testi és lelki fejlődése tükröződik olyan pontosan, hogy az arra képzett óvónő leolvashatja belőlük a gyerek fejlettségi szintjét, esetleg hiányosságait, speciális szükségleteit.*

Kedd – gyapjúkép készítés

Ez a technika átmenetet képez a kézimunkához tartozó gyapjúfeldolgozás, a plasztikus formálás és a kép-alkotás között. Sok színnel megfestett, kártolt gyapjút filclapokra lehet tenni és így képet készíteni, ami a rajzolás és festés tapasztalatait kiegészíti. Rajzoláskor kemény viaszkrétával, kemény lapon dolgozik a gyerek, festésnél vízfestékekkel vizes alapon fest, levegős gyapjúból „levegős”, kevésbé kontúros képet tud készíteni.

A gyerekek minden héten lehetőséget kapnak egy ilyen kép készítésére, ami egy rövid „kiállítási” idő után szétszedhető és ugyanabból az anyagból következő alkalommal is lehet képet készíteni.

Havonta egyszer az óvónő szintén készít egy nagyobb képet az ünnep témájával kapcsolatosan, és így a gyerekek láthatják a fejlettebb technikát, amit az óvónő használ: Szépen előkészíti, fésüli a gyapjút, színek szerint rendezi egy kosárba mielőtt elkezdené a munkáját. Ezek után úgy kezdi a képet, hogy először különböző színekkel „befesti” a hátteret, majd egyre több nagyon puha, vékony réteget felhasználva alakulnak ki a tárgyak, lények a képen. Csak egy bizonyos távolságból hasonlít az egész egy „rajzolt” képhez.

Szerda – gyurmázás, plasztikus formálás

A csoportszobában a formázáshoz a Waldorf-óvodások élénk, telített színű, a kéz melegétől megpuhuló méhviasz lapocskákat használnak. (Míg a agyag hőt von el az azzal tevékenykedő kezétől, addig a viasz megpuhulása után maga is átmelegszik, s mintegy hőt sugároz. A kisgyerekkori érzékelés szempontjából ez a különbség nagyon fontos.)

A gyerekek mindent formálhatnak, amit akarnak: gyertyákat díszíthetnek, egész vékony, kevéske viasszal; kialakíthatnak egész kis játék-világokat is tárgyakkal, állatokkal, emberi figurákkal. Az elkészített munkákat az évszakasztalhoz, a megfelelő helyre teszik, vagy karácsonykor, mint egy kis betlehemest, ajándékba hazaviszik a szüleiknek.

Az udvaron – főleg a meleg időszakban – a homokkal és vízzel való játék indítja a gyereket „természetes agyagozásra”.

Nagyon fontosnak tartja a Waldorf-óvodapedagógia, hogy a gyerekek megtapasztalják a föld, víz, hő és egyéb természetes „elemi” dolgok minőségét közvetlenül, kipróbálják az anyag és a saját maguk lehetőségeit.

Télen hóvár építésre, hóember készítésre és hóval való mindenféle játékra kerül sor a kinti szabad játékban.

Csütörtök – a sütés mint formálási tevékenység

*A hetenkénti kenyér vagy cipósütés alkalmat ad tésztával dolgozni, azt kiformálni és megsütni. Alapvető formák jönnek létre: kör alakú vagy hosszúkás cipó, „kígyók”, rudak, csigák, fonott kalácsok, koszorúk. Az óvónő az ünnepekhez kapcsolódóan különböző, **egyszerű** formákat alkalmaz a sütésnél. Ezek az évköri változásban ilyenek lehetnek:*

- * Szent Mihály időszak: kard vagy sárkány*
- * Márton ünnep: pereg vagy liba, törpe, manó*
- * Advent: karácsonyi sütemény, mézeskalács forma*

- * *Szent Miklós: fehér ló*
- * *Farsang: a témához tartozó forma*
- * *Húsvét: kakas*
- * *Mennybemenetel: csillagok*
- * *Pünkösd: galamb*
- * *Nyári ünnep: rózsák*

Ezek a formák (miután mind nagyon egyszerűek) időnként visszaköszönnek a gyerekek sütemény formáiban, de emellett mindent kipróbálhatnak a gyerekek, és nagyon változatosan élnek is ezzel a formázási lehetőséggel.

Nagyon fontos, hogy az óvónő körültekintően készítse elő a sütést, és olyan szokásrendszert alakítson ki, amely megteremti a feltételeket ahhoz, hogy végig szépen, nyugodtan haladjon a munka: kézmosás után, fehér kötényben, felhúzott ingujjal ülve az asztalnál lehet elkezdni dolgozni, ahol belisztezzük a munkafelületet és az óvónő a gyerek kezébe adja a tésztát...

Péntek – festés

Ugyanúgy mint a sütés, a festés is nagyon körültekintő előkészítést, majd rendrakást igényel. Az óvónő elrendezi a helyet: összeállítja az asztalokat egy bizonyos formára, letakarja viaszosvászonnal és a megszokott sorrend szerint rendezi be a gyerekek munkahelyét: rajztáblákat, szivacsokat, vizes üvegeket, majd festékeket rak az asztalra. A jó minőségű, akvarell papírt a gyerekek vízbe mártják, majd kiterítik a rajztáblákra. Az óvónő énekelve kezdi osztani a nagy széles ecseteket, amelyekkel a gyerekek jó minőségű akvarell színeket helyeznek el, s futtatnak szét a papíron. (A három alapszint kapják meg a gyerekek és ezekből tudják a vizes papíron „kikeverve” előállítani a többi szint.) Fontos, hogy a tevékenység a színből, a színélményből indul ki és kontúrtaalan. A hatás: egymásba folyó színhatárok.

Az a rajzolásban is megfigyelhető folyamat, hogy tükröt mutat az elkészült kép a gyerek saját világlélményéről és fejlődéséről, a festésénél is megfigyelhető. A gyerek szabadon dönti el, hogy melyik színnel fest és, hogy mikor van a munkájának vége. Befejezéskor egy festőszekrénybe viszik a rajztáblákat, ahol majd megszáradnak a képek, amelyek szintén a gyerekek mappájába kerülnek. Ahogyan az előkészülésnél is segítettek a gyerekek, ugyanúgy részt vesznek az ecset és a szivacsok kimosásában, a víz cserélésében, – majd amikor az utolsó kis csoport is befejezte a képeit, a rendrakásban és az üvegek kimosásában is.

A festésnek ez a fajta, az életkor sajátosságainak megfelelő megközelítése vezeti el a gyereket későbbiekben a valódi ábrázoló tevékenységig az iskolában. Igazi festményekkel is találkoznak az óvodások. Különböző ünnepekhez tartozó reprodukciókat tesz ki az óvónő a falra és az

évszakasztalon képeslap formában változó tartalommal mindig jelen vannak a képek. Születésnap ajándékként az ünnepeltnek az óvodástársai választanak ki az óvónő gyűjteményéből egy képeslap nagyságú festmény reprodukciót.

Szabad játék

Ahogy már többször szóba került, **a gyerek szabad játéka kiemelt fontosságot élvez a Waldorf-óvodai élet tevékenységi formái között.** A megfelelő tanulási forma ebben az életkorban **nem** az úgynevezett játékos tanulás: hanem a **valódi tapasztalatszerzés**, melyre a Waldorf-óvodai élet egésze ad lehetőséget.

A szabad játék idejében végzett munka jellegű tevékenységek az udvari játék, a kerti munka vagy a séták, kirándulások). A játék mellett a gyerekek rácsodálkozhatnak a természetre, az évszakoknak megfelelő változásokra.

A Waldorf-óvodai napirendben **minimálisan** kétszer, egy-egy óra szabad játékra van ideje a gyerekeknek. Ezzel biztosított a kisgyerek szükségleteiből fakadó játék igényének kielégítése az óvodában.

Ez alatt az idő alatt látóterükben az óvónő különböző munkákat végez (háztartási, kerti, kézműves tevékenységben). Az óvónő feladata, hogy a munkája körül olyan hangulatot áradjon szét, hogy a gyerekek ebben a meleg, derűt sugárzó légkörben, „mint egy burok alatt” érezzék magukat, s így folytathassák a játékot. Arra is van lehetőség, hogy a gyerek rövidebb időre „segítsen” az óvónőnek. **Nem a munka eredménye, a teljesítmény a fontos, hanem az igazi örömet okozó tevékenység folyamata.** A gyerek rácsodálkozva veszi fel az óvoda „életműhely”-nek is nevezhető mindennapjainak mozzanatait és saját helyét megtalálja a csoport élő, tevékeny közösségében. A szabadon játszó gyerekek rendelkezésére állnak a különböző kuckók, állandó vagy ideiglenesen kiépíthető házacskák és az ezekhez tartozó berendezések, a sarokba támasztott botparipák vagy a fogásra akasztott palástok, koronák, kardok ugyanúgy, mint a bábsarok bábu és babái vagy a nagy fa és kő építőelemek, illetve a különböző természetes anyagok, bársonyok, vásznak, szőrmék, selymek.

A játékszerek nagy része alapelszerűen nem részletesen kimunkált, s ezzel is elősegíti a gyerek fantáziájának tevékenységét.

A különböző, természetből származó tárgyak alkalmasak arra, hogy sok mindent jól helyettesítsenek anélkül, hogy rendeltetésükkel ellentétes módon kerülnének felhasználásra.

A gyerek úgy alkalmazza a játékszert és játékbútort, az anyagokat, ahogyan szüksége van azokra: környezetét alakítja, játékvilágát megteremti és annak lakosává válik. Fontos, hogy a felnőtt ezt figyelemmel kísérje és megértéssel kövesse.

Az adott helyzetben, megfelelő eszközt vagy ötletet tudjon felajánlani, ha például: a gyerek nem talál be a játék világába, hangulatába, a játék elakad vagy túl erősen leragad a játszó egy monoton, egyoldalú játékformánál.

Az óvónő törekszik arra, hogy a konfliktushelyzeteket megelőző jeleket észrevegye és ilyenkor időben, tapintatosan belépjen a gyerekek játékvilágába mint szereplő, aki továbbsegít, majd kilép újra, mintha ott se lett volna.

A probléma megoldását esetleg egy kérdés felvetésével segíti elő, így a gyerekeket egy általuk megtalált, új folytatási lehetőségre vezeti. A szabad játék ilyen vezetése nem jelenti a tevékenységbe való beavatkozást, és annak irányítását. Azt az érzést kelti a gyerekekben, hogy ők uralják a saját játékukat, egész helyzetüket – és ez így is van.

VII. A WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGUS FELADATAI

Waldorf-óvodában felsőfokú, állami diplomával és Waldorf Óvodapedagógiai Szemináriumi végzettséggel rendelkező óvónő vezethet csoportot.

Segítőként dolgozhat mellette még átképzésen lévő óvónő. (A továbbképzés minimálisan három éves, amit kiegészít a legalább egy éves tapasztalt Waldorf-óvónő melletti gyakorlati év.)

A csoportvezető Waldorf-óvónő nagy szabadsággal és teljes körű pedagógiai felelősséggel végzi a munkáját a Waldorf-óvodapedagógiai alapelvek szerint.

Az óvónő feladatai összefoglalva

- 1. A csoportegység benti és kinti berendezéseinek és tárgyainak kiválasztása.*
- 2. Az évi, havi, heti, napi ritmusok folyamatos kidolgozása, a szokásrendszer kiépítése.*
- 3. A csoport egészséges életmódjának kidolgozása és betartása.*
- 4. A különböző tevékenységek megtervezése, előkészítése, levezetése, majd utólagos áttekintése.*
- 5. Az óvodai csoport összeállítása (pedagógiai szempontok szerint).*
- 6. Minden gyerek egyéni fejlődésének megfigyelése és segítése.*
- 7. A szülőkkel való közösségi kapcsolat kialakítása és ápolása, problémák esetén közös megbeszélés és útkeresés.*
- 8. Együttműködés a többi óvónővel. Gyakorlatvezetés vállalása a továbbképzésen lévő óvónők számára.*
- 9. Aktív részvétel a pedagógiai vezetésben, és a kollégákkal való konferenciákon.*
- 10. Együttműködés az orvossal, az iskolával és egyéb szakemberekkel.*
- 11. Folyamatos önképzés, továbbképzéseken való részvétel, bekapcsolódás a Waldorf-óvodák regionális, országos és nemzetközi együttműködésébe.*

Tervezés és visszatekintés**

A Waldorf-óvoda pedagógusai jelentős időt és munkát szánnak arra, hogy következetesen és állhatatosan megformálják és kidolgozzák a maguk munkájának tervszerű egyéni keretét, figyelembe véve a napok, hetek ritmusát, a legapróbb rész-mozzanatokat és módszertani lépéseket az egész év folyamatában.

A Waldorf-óvónő rendszeres visszatekintést végez: mérlegeli, végig gondolja, hogy elképzelései milyen formában váltak valóra.

A visszatekintés több szintre vonatkozik: a napra, az adott ünnepszakra, a gyerekek egyéni fejlődésére. Általában az óvónő saját magának naplót vezet a tapasztalatairól, megfigyeléseiről, s a problémás helyzetekről. Ezek a feljegyzések azért fontosak, mert a csoportvezető óvónőtől elvárható, hogy a gyerek fejlődési szintjét, problémáit, lehetőségeit folyamatosan kövesse az óvodaérettség és a iskolaérettség között.

Gyermekmegfigyelés, gyermekmegbeszélés

*Már az óvodába való felvételnél a szülők részletes leírást írnak, amelyből a terhesség időszakától kezdve a születésén át az óvodába lépésig nyomon követheti az óvónő a gyerek testi, lelki és szellemi fejlődését, megismerheti a gyerek szokásait, rokon- és ellenszenveit, félelmeit és örömeit. A gyerek megnyilvánulásait a mozgásban, a játékban, a rajzban a kibontakozó személyiség első jelzőjeként fogja fel az óvónő. Az óvónő már ettől az első találkozásuktól, a felvételi beszélgetéstől fogva **élő, belső képet alakít ki a gyerekről**, amely folytonosan változik, soha se lesz kész, állandóan fejleszhető marad. A gyereket úgy tekinti, mint egy feltett kérdést, amit egyre jobban kell értenie ahhoz, hogy tudja őt segíteni a felnövekedésben. Ebből a célból az óvónők maguk elé idézik – lehetőleg minden nap – az esti órákban, elalvás előtt csoportjuk gyerekeit, s ez a mindennapos praxisban igen hasznos gyakorlatnak bizonyul.*

Ha alszanak rá egyet, a következő napon előálló helyzetekben feltehetőleg nagyobb intuíciós, improvizatív erővel találnak majd gesztust, szót vagy cselekvést segítségül.

A gyerek mindennapi öltözködésétől, táplálkozási és alvási szokásain át, játékáig úgyszólván minden testi, lelki mozzanat szóba kerül az óvónők és a szülők rendszeres beszélgetéseiben.

* Megjegyzés: Tervezés, visszatekintés / – Gyermekmegfigyelés, gyermekmegbeszélés / – A konferencia c. alfejezetek tartalmazzák a Waldorf-óvodák ellenőrzési és értékelési alapelveit

A konferencia

A Waldorf-intézményekben a tanárok és óvónők – együtt vagy külön – minden héten rendszeresen tartanak konferenciát.

A konferencia pedagógiai és technikai, adminisztratív részből áll, s mivel a Waldorf-intézményeknek egyszemélyes hierarchikus vezetőjük gyakorlatilag nincs: minden nevelésre, pedagógiára közvetve vagy közvetlenül kiható kérdésben a konferencia vezeti az óvodát, iskolát. Itt születnek azok a döntések, amelyeket az intézmények életében elkerülhetetlenül meg kell hozni.

A konferencia leglényegesebb része azonban nem e fenti technikai vezetés, hanem a pedagógiai erőforrások megnyitása. A pedagógiai részben minden esetben gyermekmegbeszélésre is sor kerül, és ez a legterjedelmesebb, leglényegesebb mozzanat. Itt próbálják a gyakorlatban tudatosan alkalmazni azokat az ismereteket, melyeket a pedagógiai konferencia másik, folytonosan továbbképző részében szereznek a pedagógusok, illetve amelyeket a mindennapi gyakorlatból az önnevelésben kifejlesztett intuitív megismerő erőket is alkalmazva merítenek.

A gyermekmegbeszélésen megint csak a szomatikus orvosi szempontoktól kezdve, a lelki és szellemi állapotrajzon át az alkat és temperamentumbeli beágyazódottságig, a családi helyzetig mindaz szóba kerül, ami egy gyerek szempontjából további fejlődését illetően lényeges lehet. Amikor a konferenciái eset-megbeszélésen a pedagógus bemutatja a gyereket, általában érezhetővé válik a testi és lelki állapotrajz részletező finomságában és plasztikus kivitelezésében, hogy itt többszörösen feldolgozott, elmélyült ismeretről van szó.

*A csoportvezető óvónők közössége, amely egyben az óvoda pedagógiai vezetése, **közösen** érez és **visel felelősséget** az óvoda minden gyereke iránt. Ezért mindig közösen döntenek egy-egy gyerek óvodai felvételéről, ezért folytatnak közös gyermekmegbeszéléseket és közösen keresnek utakat és megoldásokat a gyerek javára. Ezeken a konferenciákon lehetőleg az orvos és az euritmista is részt vesz a többi óvónővel együtt.*

Együttműködés a szülőkkel

A Waldorf-intézményekbe való felvételkor az az alapvető kérdés, hogy a szülők ismerik-e a Waldorf-pedagógiát és az intézmények működését legalább olyan mélységig, hogy világos képük legyen arról, milyen közegbe, környezetbe hozzák, adják gyerekeiket. Ehhez természetesen programok, cikkek, előadások és a nyitott ünnepek is hozzásegítik őket. Vannak óvodák, ahol a jelentkező gyerekek szülei a felvételt megelőző évben részt vehetnek előkészítő szülői esteken, esetleg a gyerekekkel közös baba-mama csoporton, közös munkadélutánon, pedagógiai

beszélgetéseken. Az óvodai közösség kialakítása és a gyerek fokozatos óvodához szoktatása érdekében az óvónő és a szülők közötti megállapodás szerint a felvett gyerek előzetesen „vendégségbe” járhat leendő csoportjába.

***A szülők és az óvoda pedagógusai kölcsönösen egy bizonyos fajta együttműködést kell, hogy felajánljanak egymásnak és elfogadjanak egymástól.** Ez az együttműködés természetesen a gyerekre irányul és a gyerek javát keresi. Fogadóórákat, családlátogatásokat tart az óvónő, és a szülői esteken a szülők tovább ismerkednek a Waldorf-pedagógiával, itt maguk is átélhetik a gyakorlati tevékenységekben mindazt, amit gyerekeik csinálnak napközben az óvodában.*

A szülők intenzíven részt vesznek az óvoda fenntartásának mindennapi tevékenységében, mind gyakorlati, mind anyagi értelemben. A Waldorf-óvoda szociális szervezeti forma, ahol a gyerekekért történik minden, és a felnőttek együttműködnek azért a célért, hogy eredményesen és zavartalanul folyhasson a pedagógiai munka.

VIII. A WALDORF-ÓVODA MŰKÖDÉSI FELTÉTELEI

A személyi feltételek

A csoportban dolgozó mindkét óvónő rendelkezzen felsőfokú, állami végzettséggel. A csoportvezető óvónőnek szükséges, hogy rendelkezzen a Waldorf-óvodák Nemzetközi Szövetsége által elismert elméleti és gyakorlati képesítéssel is.

*A csoport másik óvónője amennyiben ez utóbbival nem rendelkezik, azt folyamatosan szerezzze meg.***

Az óvoda vezetését Waldorf-óvodapedagógiai és tanügy-igazgatási végzettséggel rendelkező óvónő láthatja csak el.

Az „anyai” gondoskodást, gondozást a Waldorf-óvodában az óvónő tudatosan magára vállalja, mivel ez nevelői tevékenységének, a gyerekekkel való kapcsolatának, meghatározó része.

Ha a csoport munkáját folyamatosan és egy időben két óvónő látja el, nincs szükség egy harmadik személy: dajka, segítő jelenlétére.

A csoport beindításának feltételei

A szülők ismerjék a Waldorf-óvodapedagógia céljait, az óvónő vezetésével a célok helyi megvalósításának legyenek aktív részesei.

A gyerek felvételéről a csoportvezető óvónő (óvónők) döntenek.

Az óvodai munka beosztását, a szülőkkel való közös tevékenység munkarendjét, a szülőkkel egyeztetve, a módszertani követelményeknek megfelelően, a csoportvezető óvónő határozza meg.

Az induló Waldorf-óvodai csoport bekapcsolódik a regionális, országos és nemzetközi szinteken folyó közös pedagógiai munkába, mely szakmai támogatója és egyben kontrollja.

A csoport folyamatos működésének feltételei

A pedagógiai és szellemi munkáért a csoportvezető óvónő felelős. A szülők a munka eredményességét együttműködésükkel és támogatásukkal segítik. Az évkör ünnepeit közösen

* Megjegyzés: További részleteket lásd a 4. számú melléklet 2. pontjában

készítik elő. A szülők részt vesznek a csoportszoba berendezésében, a játékkészítésben, a tárgyi feltételek gazdagításában.

A csoport életéhez szükséges berendezések, felszerelések, speciális anyagok beszerzéséről a rendelkezésre álló költségvetési keretösszeg erejéig a csoportvezető óvónő gondoskodik. Fokozatosan kialakítja a Waldorf-pedagógia ajánlásainak megfelelő környezetet (kert, udvar, konyha) és az igényelt étkezési rendet.

A tárgyi feltételek

A Waldorf-óvoda teljes egészében és minden részletében az óvodáskorú gyerekek sajátos életformáját, egészséges fejlődését szolgálja.

A tárgyi feltételek területén a Waldorf-óvodapedagógia szükségesnek tartja a rendkívül tudatos választást. A pedagógiai szempontot mindig elsődlegesnek tekintve, a legegyszerűbb környezet (tér, tárgyak, bútorok) is alkalmas lehet a Waldorf-óvoda megvalósítására.**

Feltételek

Az épület árasszon minél családiasabb, otthonosabb érzést; célszerű, ha a csoportszoba, az előtér, a vizes blokk, az öltöző, a konyha és a kamra egy családi házhoz hasonló egységet képeznek, főbejárattal és teraszajtóval a kertbe, akkor is, ha többcsoportos az óvoda.

Az udvar és a kert legyen elég nagy ahhoz, hogy szülőkkel együtt is elférjen a csoport, a homokozó, a virágágyások és a konyhakert mellett legyenek fák, bokrok, virágok, minél jobban hasonlítson az egész egy „tündéerkert”-hez. Legyen lehetőség elbújni, mászni, futni, házikót építeni, játékokat (köteleket, gólyalábakat) és kerti szerszámokat tárolni. Jó ha van kerti csap is.

A csoportegység térbeli felosztása olyan legyen, hogy minden háztartási, kézműves és egyéb tevékenységnek egyértelmű és megfelelő hely jusson:

- * konyhai rész tűzhellyel (esetleg kemencével) és mosogatóval
- * satupad szerszámokkal, hely a barkácsoláshoz

* Megjegyzés: A Waldorf-pedagógiai munkát segítő eszközök jegyzékét lásd az 5. mellékletben

- * *sarok, ahol a kézimunkák kellékei vannak*
- * *elég hely, ahol az egész csoport összejöhet mesélésre, ünneplésre*
- * *megfelelő nagyságú hely a körtáncnak, mozgásos játéknak*
- * *játszósarok (babaház, bolt, babakonyha)*
- * *fürdőszoba, öltözők.*

A berendezés a következőknek feleljen meg:

*A **bútorok** (tömör fából) legyenek szépen megmunkálva, harmonikus szép formákkal; több funkciónak is meg tudjanak felelni, változtathatóak, átrendezhetőek legyenek, (asztalok, székek, padok, polcok, szekrények, játszó bútorok: úgynevezett állványok, paravánok, térelválasztó funkcióval).*

*A **textíliák** legyenek természetes anyagokból (gyapjú, len, vászon, pamut, bársony, selyem).*

*A **naponta használandó alapanyagok** legyenek a gyerek számára jól láthatóak (például: színes gyapjú kosárban, müzli üvegben, stb.), csak a nagyon „értékes”, ritkán használandó dolgok kerüljenek a szekrénybe.*

*A **játékszerek, játékeszközök** (melyek többé-kevésbé kimunkáltak) legyenek természetes anyagokból:*

- * *állandóan vagy ideiglenesen felépíthető házacskák és berendezéseik*
- * *többféle méretű és színű kendők, leplek, kötelek, zsinórok*
- * *fából készített játékok, hajók, autók, figurák, állatok; gyökerek, ágak, rönkök, varrott babák, bábuk*
- * *kötött állatok, bot nyelű lovagolható paripák, lókantárok*
- * *fejdíszek, koronák, palástok*
- * *kosárnyi kagyló, fenyőtoboz, kövek, kavicsok, magok, gyökerek, fakérgesek...*
- * *nagy, puha báránybőrök, színes rongyszőnyegek.*

A játékszerek felsorolása csak a lehetőségek egy részét mutatja; sok minden függ az adott helyzettől, a csoport összetételétől, ezért főleg pedagógiai szempontok vezérlik az óvónőt a játékszerek kiválasztásában.

IX. ÖSSZEFOGLALÁS

A Waldorf-óvoda célkitűzései

- 1. A Waldorf-óvodapedagógia tiszteli a gyerek emberi méltóságát és feladatának tartja, hogy előkészítse egészséges életvitelét.*
- 2. Nem szabályokat és tilalmakat akar megvalósítani, hanem a gyerek és a felnőttek művészi erővel áthatott együttélését.*
- 3. Mindez akkor valósítható meg, ha a nevelő nyitott, járatos az embertani ismeretekben – elméletben és gyakorlatban egyaránt –, képes az egyedi, az általánostól eltérő különös megfigyelésre, nincsenek előítéletei s így felfogja a gyerekből érkező, szükségleteiből fakadó felszólításokat.*
- 4. Pedagógiai fejlesztő munkájának alapelvét kívánja tenni az utánpótlást, amely az óvónők szeretetteljes mintaképül szolgáló tevékenységét követi. El akarja érni, hogy az óvónő ne direkt utasításokkal vezessen, hanem figyelmes, gondozó vezetést gyakoroljon, ami a gyermeki személyiség még hiányzó belső vezéreltségét helyettesíti.*
- 5. Segíteni kívánja, hogy a gyerek a benne működő természetes erőket szabadon tudja fejleszteni: érzékelésben, utánpótlásban, játékokban és egyéb tevékenységekben.*
- 6. A játékokhoz szükséges eszközök egyszerű kiképzésével növeli a gyerek fantáziáját és az alakító tevékenységek belső aktivitását.*
- 7. A nap szervezésével (napirend) lehetőséget akar adni arra, hogy a gyerek érzékeit és cselekvési lehetőségeit kihasználva, jó szokásokra tegyen szert – az akarat nevelésével, erősítésével s nem megtörésével.*
- 8. Lehetővé akarja tenni, hogy a gyerekek az értelmes és áttekinthető tevékenységeket átélhessék és utánozhassák, el akarja érni, hogy így kerüljön a felszínre az átélés és cselekvés összefüggésében az értelmi képesség és felfogó erő.*
- 9. El akarja érni, hogy a gyerek a nevelőt tekintse példaképül, erkölcsi minőséget juttasson átélésbe és a tevékenykedésekbe; így kerüljön kapcsolatba az erkölcsiséggel anélkül, hogy az mint szabály vagy külső előírás nyomozóan hasson s ugyanakkor hatástalan maradjon.*
- 10. Célja, hogy a gyerek a többi gyerekkel együttműködve szabad játék során megtanulja egyénileg továbbfejleszteni azokat a képességeit (intelligencia, fantázia, átélés, kézügyesség, szociális magatartás), melyeket elsajátított.*
- 11. Fel akarja ébreszteni a gyerek lassan tudatosává váló érzékenységét szociális környezetén (a*

csoporton, a családon) belüli felelőssége iránt, és el akarja érni, hogy megtanuljon az előforduló feszültségeken felülkerekedni.

12. Meg akarja valósítani, hogy a gyerek az éves ünnepkört ritmikus ismétlődésben énekelve, játszva élje át, ünnepeljen a nevelőkkel és a szülőkkel. (Az örömteli tevékenységben a fogalmak, az értékek megelevenednek és megbecsültté válnak; így lesznek életük alakításának egészséges elemeivé.)
13. El akarja érni, hogy a gyerekek a mesélések és előadó játékok (például mesejátékok) során tiszta és érzékletes nyelvet sajátítsanak el, azt helyesen kapcsolják össze kifejező mozgásokkal, taglejtésekkel. Ennek átélésében fejlődik az a differenciált kifejezőképesség, ami az iskolai tanulási készség alapja.
14. A gyerek élményvilágát, formálóerejét a művészeti – ábrázoló – tevékenykedés által (egyszerű festés, formázás, éneklés, euritmia, tánc) felszínre kívánja hozni.
15. Az óvoda figyelembe kívánja venni: a gyerek érettségi szintjét, mind az óvodai felvételnél, mind az iskolakezdés időpontjának meghatározásánál. A Waldorf-pedagógia az iskolaérettség kritériumait nem célkitűzésnek tartja, nem alkalmaz külön iskolára felkészítő foglalkozásokat. Úgy tekinti, hogy az életkori sajátosságoknak nem megfelelő a túl korai fejlesztés. **Az idő előtti absztrakt, verbális és intellektuális tanítás elvonja a személyiség önfejlesztő erőit azoktól az adott életkorban legfontosabb feladatoktól, melyek a testi, lelki egészséget szolgálják.**
16. A testi, lelki és szellemi erő sokoldalú fejlődésében-fejlesztésében is minden elhamarkodottság nélkül, egyéni érettsége és szükségletei szerint akarja a gyereket vezetni.
17. A Waldorf-pedagógia hozzá akarja segíteni a gyereket nyitottság elsajátításához, a különbözőség elfogadásához, a természet értő szemléletéhez, s utat akar nyitni – most még csak mesei, érzékletes szinten – a majdan globális szemléletmód előtt.
18. A Waldorf-pedagógiai nevelés nagy hangsúlyt kíván helyezni a helyi hagyományok, a kulturális örökség megismerésére, ápolására is. Így lesz a Waldorf-óvoda mindenütt hasonló és mégis mindig más.
19. A Waldorf-Óvodapedagógiai Program szakszerűtlen felhasználását – a megfelelő felkészülés hiányának következtében – a nemzetközi és a hazai Waldorf-óvodák közössége szeretné kivédeni. A „Waldorf” nevet csak ott használhatják, ahol megfelelő képzettségű pedagógusok és a Waldorf-pedagógiát igénylő szülők vannak.

IRODALOMJEGYZÉK

Carlgren, Frans; Klingborg, Arne: Szabadságra nevelés.

Waldorf Könyvek II., Budapest, 1995.

Czirják Tünde: Szakdolgozat – Waldorf Óvodapedagógiai Szeminárium keretében.

Solymár, 1995. Kézirat.

Goebel, Wolfgang; Glöckler Michaela: A nagy gyermek-kalauz.

Futura Könyvek, Pilisszentkereszt, 2011.

Grunelius, M. Elisabeth: Erziehung im frühen Kindesalter.

Novalis Verlag, Schaffhausen, 1980.

Haller, Ingeborg: Das spielende Kind.

Verlag Freies Geistesleben, Stuttgart, 1991.

Leber, Stefan: Die Menschenkunde der Waldorfpädagogik.

Verlag Freies Geistesleben, Stuttgart, 1993.

Lievegoed, B. C. J.: Entwicklungsphasen des Kindes.

Mellinger Verlag, Stuttgart, 1979.

Köhler, Henning: Félénk, szomorú és nyugtalan gyerekekről

Szépnap Könyvek, Szeged, 2009.

Plattner, Elisabeth: A nevelés mindennapi művészete.

Futura Könyvek, Budapest, 1995.

Schad, Wolfgang: Erziehung ist Kunst.

Verlag Freies Geistesleben, Stuttgart, 1994.

Steiner, Rudolf: A gyerek nevelése szellemtudományi szempontból.

Jáspis Kiadó, Budapest, 1993.

Steiner, Rudolf: A szabadság filozófiája.

Édesvíz Kiadó, Győr, 1990.

Steiner, Rudolf: A szociális élet kérdései.

Mandátum Kiadó, Budapest, 1990.

Vekerdy Tamás: Waldorf-óvodák, Waldorf-iskolák az NSZK-ban.

Kritika, 1989. 4. sz.

Vekerdy Tamás: A Waldorf-óvoda Solymáron I.

Óvodai Nevelés, 1989. 11. sz.

Vekerdy Tamás: A Waldorf-óvoda Solymáron II.

Óvodai Nevelés, 1989. 12. sz.

Vekerdy Tamás: A Waldorf-óvoda programjáról

Házilag sokszorosítva, 1994.

*Óvodai nevelés országos alapprogramja 137/1996 és 227/2009
számú Kormányrendeletek.*

1. számú melléklet

MI A WALDORF-ÓVODA?

(Alapelvek és kritériumok a név-használat és minőség gondozás irányában)

- 1. A Waldorf-óvodapedagógus munkájának alapja Rudolf Steiner antropológiája, „Általános embertanának” ismerete – különös tekintettel a kisgyerekkor sajátosságaira. A pedagógus törekedjen ezek folyamatos elmélyítésére, gyakorlati megélésére és alkalmazására, vegyen részt továbbképzéseken.*
- 2. A pedagógiai munka a Waldorf-Óvodapedagógiai Program (1997) és az arra épülő, Waldorf-pedagógiai szakértők által elfogadott/szakértett Helyi Program szerint folyik.*
- 3. A Waldorf-óvodai csoport délelőtti életét két szakképzett óvodapedagógus együttes munkája kíséri. A csoportvezető óvónőnek legyen felsőfokú óvodapedagógusi végzettsége, valamint a Nemzetközi Szövetség a „Waldorf Steiner Kisgyermekkorai Nevelésért” és a Magyar Waldorf Szövetség által elismert Magyar Waldorf Óvodapedagógus Képzés tanúsítványa. A csoport másik óvónőjének legyen állami képesítése, a Waldorf-óvónői képesítést pedig alkalmazásától számított 5 éven belül szerezzze meg. Az óvoda délutáni működésének személyi és szakmai feltételeit, a 4-es számú melléklet ajánlásait szem előtt tartva a Helyi Programban meghatározott pedagógiai szempontok szerint, a pedagógusok a fenntartókkal egyeztetve alakítják ki.*
- 4. Az óvoda pedagógiai vezetését az együtt dolgozó óvónők közössége, az Óvónői Konferencia látja el. A feladatokat megosztja. Az Óvónői Konferencia felel a nevelés minőségének fejlődéséért, az óvodavezető ellátja az óvoda vezetését. A Fenntartóval együtt felel a működés törvényességéért.*
- 5. „Minden nevelés önnevelés” mondja Rudolf Steiner. A Waldorf-óvónő folyamatosan fejleszti önmagát, egyénileg és a konferencia munkán belül is. Együttműködik más Waldorf-intézményekkel regionális, országos és nemzetközi szinten.*
- 6. Minőség gondozás területén a Waldorf-óvodák követik a Magyar Waldorf Óvodák közös ajánlását, melyet a Magyar Waldorf Szövetség elismer. Ezzel összehangolva kidolgozzák saját önellenőrzési rendszerüket.*
- 7. A működtetésben törekednek a tudatosságra, átláthatóságra. A szülőkkel folyamatos kapcsolatot ápolnak, nyitottak és együttműködnek velük a gyerekek érdekében, átláthatóságra törekszenek.*
- 8. Igyekeznek a nyilvánosságban dolgozni, a Waldorf-pedagógia értékeit megosztani, és a kulturális életben tevékenykedni.*

Nevelési alapelvek

- * A gyerekek között a legfontosabb az óvónő belső magatartása, hitelessége.*
- * Mivel a gyerek nem tud nem utánozni, az óvodapedagógusnak jó mintát kell adnia, a gyerekek között tudatosan kell jelen lennie.*
- * Az óvónő törekedjen megismerni a gyerek fejlődésének szakaszait.*
- * Tisztelje a gyerek egyéniségét.*
- * Készítse elő a megfelelő környezetet, melyben a gyerek bizalommal ismerheti meg a világot, annak erkölcsi oldalát.*
- * Fordítson figyelmet a mozdulatok helyes használatára a ritmikus játékokban.*
- * Segítse a gyerek kreativitását.*
- * A Waldorf-óvoda vegyes csoportokkal működik.*
- * A nap, a hét, a hónap és az év ritmusai egymásra épülnek, áthatják egymást, a hétköznapi történések időnként ünnepekké emelkednek a Waldorf-óvodában.*
- * A Waldorf-óvoda fontosnak tartja a szabad játékot, ezzel segítve a szociális kapcsolatok kiépítését.*
- * A Waldorf-óvoda egyszerű, természetes játékokat használ, melyek segítik a képzelőerő kibontakozását.*
- * A természettel való kapcsolatot ápolja a Waldorf-óvoda, elősegítve ezzel a gyermekben a világra való rácsodálkozást és hálaérzetet.*
- * Az úton járás a fontos, nem a megérkezés, ezért a Waldorf-óvoda nem az eredményért dolgozik.*
- * A Waldorf-óvodában fontos az anyanyelvi nevelés, mint minden egyéb területen ebben is az utánzás a kulcs, nem javítgatják a gyerekeket, csak jó mintát adnak.*
- * A kisgyerek számára a valódi tapasztalatok és kapcsolatok a fontosak, ezeket nem a média által kaphatja meg, szüksége van az emberre, mint hídra a világ felé.*

2. számú melléklet

A DÉLUTÁNOSSÁG

*A Waldorf-pedagógia a kisgyerek igényeihez igazodva ideálisnak tartja, hogy a délelőtti óvodai tartózkodás után a gyerek visszatérhessen személyes élete színterére, a jól megszokott családi otthonba. A közösségben kapott ingerek feldolgozásához a zavartalan feltételek elsődlegesen itt teremthetők meg, hiszen a kisgyereknek maga a közösségben való lét is tanulandó feladat, állandó figyelmet, alkalmazkodást kíván tőle. **Amennyiben az otthoni pihenés nem lehetséges, a gyermek délutáni elhelyezését az óvoda magára vállalhatja.***

*A délutánra való felvétel nem lehet automatikus, minden esetben **egyéni**, az egyes gyerekre és családra vonatkozó **döntést igényel.***

Az óvónők és szülők személyes beszélgetésen vesznek részt. Az óvónők részéről fontos az alapos pedagógiai tájékoztatás a Waldorf-pedagógia általános, embertani szempontjairól, a délután rendjéről; valamint a szóban forgó gyerek személyes fejlődéséről, óvodai jelenlétéről. A szülők részéről pedig szükséges a helyzetük kellő feltárása, csak ezután következhet a közös mérlegelés. A döntést természetesen a szülőknek kell meghozniuk!

A tudatos, körültekintő döntés meghozása után a gyerek is könnyebben elfogadja a hosszabb óvodai tartózkodást.

A délutánosság felvállalásáról a pedagógusok, szülők és fenntartók közösen döntenek együttesen megteremtve annak pedagógiai, személyi, gazdasági és jogi feltételeit.

Pedagógiai feltételek

*A délutáni pihenő rendjének megfelelő módon **illeszkednie kell a délelőtti óvodai élethez**, annak természetes folytatásaként benne is meg kell valósulniuk a Waldorfpedagógia nevelési elveinek. A pihenő időszak alapvetően eltérő jellegét figyelembe véve, kellő szakmaisággal és alapossággal kell kidolgozni tevékenységeinek egymásutánját.*

*A **délután fő feladata** a gyermeket a délelőtt folyamán ért élmények feldolgozására, a pihenésre, lehetőleg elalvására szolgáló **nyugodt környezet megteremtése**. Ezért fontos, hogy az aktívabb délelőtt lezárása után a tevékenységek állandó ritmusban kövessék egymást. A fogmosás, a hálólhelyek elrendezése, a vetkőzés-öltözés mind nyugalomban, ismert rendben vezetik a gyereket az „álmok-kuckója” felé.*

A kisgyerek fokozott biztonságérzete igényli, hogy fizikailag is mintegy „burkot” képezzünk köré. Amennyiben külön alvó-helyiség kialakítására nincs lehetőség, a csoportszobában rendezhetünk be a gyerekeknek kis hálólhelyeket. Paravánokkal, függönyökkel, a rendelkezésünkre álló bútorokkal különíthetjük el kuckókat, testvéreknek, esetleg barátoknak közösen is.

Az álomba merülés lehetőségét minden eszközzel segíteni kell! Az óvónő melegséget árasztó mozdulatai, hanghordozása teremtik meg a kívánt álomszerű hangulatot. Az óvónő tisztában van a fáradt, aludni készülő gyerek kiszolgáltatottságával, a helyzet intimitásával, így a lehető legnagyobb finomsággal, körültekintéssel és biztos határozottsággal végzi dolgát.

Az előkészületeket még rövid, halk beszélgetés zárhatja, az eltelt nap végig gondolása, előretekintés a szülők érkezéséig, majd végül ima és ének vezethet át a teljes csend és testi-lelki nyugalom állapotába. A pihenés ideje alatt az óvónő halk dúdolásával, jelenlétével veszi körül a gyerekeket. Előkerülhet a varrodoboz, javításra váró ruhácskák, hímzés...

*A délután jellege a délelőtt folyamán történt **élmények feldolgozását hivatott segíteni**, így ébredés után sem kíván „új élményeket” adni a gyerekeknek. A nagyobbak, akik nem igénylik már a délutáni alvást, egy hosszabb nyugodt fekvés és a kicsik elalvása után képeskönyvet nézegethetnek, elővehetik körmöcskéjüket vagy segíthetnek az óvónőnek az uzsonna elkészítésében.*

A délutánt uzsonna és a nap közös befejezése, a búcsúzás zárja.

A személyi feltételek

Ahhoz, hogy a Waldorf-pedagógia nevelési elvei a délután folyamán is megvalósulhassanak, képzett Waldorf-óvónő jelenléte szükséges.

Alkalmazása elegendő félállású vagy hat órás munkakörben. Amennyiben a Waldorf-Óvodapedagógiai Programban előírt, megfelelő képesítéssel nem rendelkezik, azt öt éven belül szerezze meg!

*A délutános óvónő **a Konferencia teljes jogú tagjaként** vesz részt annak munkájában, az óvodai élet alakításában. Egyedül csak így biztosított, hogy a délután, a délelőtt folyó munkát kiegészítve és erősítve valóban a gyerek fejlődését szolgálja, és ne csak kényszernek való megfelelés legyen.*

Jogi és gazdasági feltételek

Az óvoda Alapító Okirata alapján biztosítja a törvényi feltételeket.

*A délutánosság megteremtéséhez és működtetéséhez szükséges **gazdasági háttér megteremtése az egész óvodai közösség feladata kell legyen.** Egyfelől csak így válnak viselhetővé a többlet terhek, másfelől a közösség egészséges szociális élete is ezt kívánja.*

A délutáni ritmus egy példája

12.30 – 13.00 Ebéd

13.00 – 13.30 Mosdó, fogmosás

13.30 – 15.00 Csendes pihenő, alvás

15.00 – 15.30 Uzsonna

15.30 – 16.15 Rendrakás, búcsúzás

3. számú melléklet

GYERMEKVÉDELEM A WALDORF-ÓVODÁBAN

A Waldorf-óvoda a gyermekvédelmi tevékenységét a „Gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról” 1993. LXXIX. Törvény a közoktatásról” és ennek 2003. évi módosítása, valamint a végrehajtásához kapcsolódó jogszabályokkal összhangban határozza meg.

Gyermekvédelmi tevékenységeink célja, hogy a gyereket fejlődési útján segítsük, ezáltal testileg egészséges, lelkiileg szabad, szellemileg kreatív emberré válhasson. Képes legyen arra, hogy saját akaratát, érzelmeit és gondolkodását önálló és felelős életvitelre fordítsa. (WOP)

*A Waldorf-Óvodapedagógiai Program teljes egészét áthatja a **gyerek iránt érzett tisztelet**.*

Az óvónő a gyereket, mint szellemi individualitást tekinti. Életkori és egyéni igényeit és szükségleteit felismerve szervezi az óvoda életét.

*Szem előtt tartja a **gyerek alapvető jogait** a testi egészségre, érzelmi biztonságra és szellemi szabadságra.*

*Minden gyerek felé szeretettel, **pozitív attitűddel fordul**, hátrányos megkülönböztetés senkit nem érhet. Minden gyerek az óvodai csoport egyenrangú tagja, számára az egyenlő hozzáférés biztosított.*

*A Waldorf-pedagógia **befogadó pedagógia**. A Waldorf-Óvodapedagógiai Program szerint felépülő óvodai élet jó háttérrel teremt a Sajátos Nevelési Igényű gyerekek integrált nevelésére. A feladatot felvállaló intézmények Alapító okiratukban rögzítik szándékukat és biztosítják a szükséges tárgyi és személyi feltételeket.*

Az óvónő a szülőkkel a gyerek érdekében jó viszonyt alakít ki és velük folyamatosan együttműködik. A szülők segítségére van nevelési problémáik megelőzésében és megoldásában.

*A Waldorf-pedagógia alapelvei biztosítják az **esélyegyenlőség** megvalósulását. Különbözőség és beilleszkedési nehézségek esetén az óvónő a gyerekre külön figyelmet fordít, fejlődése érdekében egyénre szabott pedagógiai eszközökkel él.*

A személyes adatokat gondosan kezeli, csak meghatározott pedagógiai célból, megfelelő körültekintéssel, a szülőket tájékoztatva használja fel azokat.

Mindezek formájáról és tartalmáról a Waldorf-Óvodapedagógiai Program megfelelő fejezetei rendelkeznek, úgymint:

II. fejezet: A Waldorf-pedagógia emberképe

III. fejezet: A kisgyerek

VII. fejezet: A Waldorf-óvodapedagógus feladatai

– Gyerekmegfigyelés, gyermekmegbeszélés

– Együttműködés a szülőkkel.

Indokolt esetben a gyerek érdekében az óvoda kapcsolatot vesz fel a helyileg illetékes családsegítő és gyermekvédelmi szervezettel, a megfelelő szakemberekkel, fejlesztőpedagógusokkal.

WALDORF-ÓVODÁK SZERVEZETE, MŰKÖDÉSE

1) Óvodai nyitva tartás

a) Napi legfeljebb 8 órás nyitva tartással működő óvoda

A magyarországi Waldorf-óvodák többsége napi legfeljebb 8 órás nyitva tartással működik. A Waldorf-pedagógia a kisgyermek igényeihez igazodva ideálisnak tartja, hogy a délelőtti óvodai tartózkodás után a gyermek visszatérhessen személyes élete színterére, a jól megszokott családi otthonba.

b) Napi 8 órás vagy azt meghaladó nyitva tartással működő óvoda

Waldorf-óvodák működnek, működhetnek napi 8 órás vagy azt meghaladó nyitva tartás mellett is, mert amennyiben az otthoni pihenés nem lehetséges, a gyerek délutáni elhelyezését az óvoda magára vállalhatja.

Az óvodák a pedagógiai program szerinti szünetek ideje alatt zárva tartanak. A szünetek munkanapjai az óvodapedagógusok számára nevelés nélküli munkanapok: a szünetekben látják el nevelésen felüli egyéb munkaköri feladataikat, illetve veszik igénybe rendes szabadságukat.

2) Kötelező alkalmazotti létszám, munkakörök, a munkakörök betöltéséhez szükséges szakképzettségek

Finanszírozott kötelező munkakörök gyerekcsoportonként

Délelőttönként, egyidejűleg két fő óvodapedagógus:

- * mindketten rendelkeznek óvodapedagógus szakképzettséggel, és
- * egyikük rendelkezik a Waldorf-óvodák Nemzetközi Szövetsége által elismert Waldorf-óvodapedagógiai elméleti és gyakorlati képesítéssel,
- * a Waldorf-óvodapedagógiai képesítéssel nem rendelkező óvodapedagógus vállalja a képesítés megkezdését az alkalmazásától számított 5 éven belül.

Délutáni ellátást nyújtó óvoda esetén a törvényi előírások figyelembe vételével, a gyermeklétszám függvényében az Óvónői Kollégium és a Fenntartó együtt határoznak az délutáni időszakra alkalmazandó pedagógusok létszámáról és képzettségéről.

Az intézményvezetői megbízás feltétele, hogy az óvodapedagógus rendelkezzen intézményvezetői szakképzettséggel és Waldorf-óvodapedagógiai képezéssel. Az óvodák a vezetői megbízás során pályázati eljárást is alkalmazhatnak.

Az intézményvezetői munkakörre előírt kötelező óra-kedvezményel a Waldorf-óvodák nem élnek, az ebből adódó bérmegtakarítás kiegyenlíti a dajka munkakör helyett elvárt óvodapedagógus bérezéséből adódó többlet munkabért.

a) Óvodapedagógusok

A Waldorf-pedagógia alapvetően fontosnak tekinti, hogy a nevelő munka mellett a gyerekek maguktól a pedagógusoktól kapják meg a gondoskodás minden formáját. Az „anyai” gondoskodást, gondozást a Waldorf-óvodában az óvodapedagógus tudatosan magára vállalja, ez meghatározó része nevelői tevékenységének, a gyerekekkel való kapcsolatának. A csoport munkáját folyamatosan és egy időben két óvodapedagógus látja el. Az óvodában elkülönült dajka munkakör nincs, a dajkai feladatokat a pedagógusok egymás között megosztva végzik.

Méltánylást érdemlő egyedi helyzetben a Magyar Waldorf Szövetség külön engedélyével működhet az óvoda egy Waldorf-óvodapedagógus és egy segítő (dajka), önkormányzati óvoda esetében a két óvodapedagógus mellett egy dajka alkalmazásával.

Az alapvető pedagógiai törekvés azonban gyermekcsoportonként két óvoda-pedagógus foglalkoztatása a „Finanszírozott kötelező munkakörök gyerekcsoportonként” cím alatt meghatározott követelmények szerint.

b) Egyéb munkakörök, technikai létszám

A Waldorf-óvodák általában egy csoporttal működnek, fenntartóik többségükben a szülői közösség által működtetett civil szervezetek. Az óvoda működésével felmerülő nem pedagógiai feladatok egy részét (pl. gondnoki, karbantartói, gazdasági-adminisztrációs-ügyintézési tevékenység) a fenntartó látja el a szülői közösség aktív személyes közreműködésével.

A nem pedagógiai feladatok ellátása az óvodában történhet

- * a fenntartói tevékenység keretében,*
- * külön technikai létszám biztosításával vagy*
- * önkéntes szülői közreműködéssel.*

Az óvodák és fenntartóik saját helyi lehetőségeikhez mérten döntenek el és szabályozzák, hogy milyen módon gondoskodnak az egyéb, nem pedagógus munkakörök ellátásáról.

c) Egyéb rendelkezések

- * Ha a Waldorf-óvodában foglalkoztatott óvodapedagógus szakképzettsége a fenti előírásoknak nem felel meg, az Waldorf-Óvodapedagógiai Program jóváhagyásától számított öt év után*

csak akkor foglalkoztatható tovább pedagógus-munkakörben, ha tanulmányait az előírt szakképzettséget nyújtó képzésben megkezdte.

- * Új alapítású Waldorf-óvodák az első három évben a Magyar Waldorf Szövetséggel egyeztetve mentességet kaphatnak a 2. pontban meghatározott követelmények alól.*

3. Az óvodapedagógus munkakör sajátosságai

Kötelező óraszám

Az óvodapedagógusok kötelező óraszám

félnapos óvodában: heti 32 óra,

egész napos óvodában: heti 32 óra.

A napi teljes munkaidőből fennmaradó részt a pedagógusok napi esetmegbeszéléssel és a következő nevelési napra történő előkészületekkel töltik.

Munkaköri feladatok

Az óvodapedagógusok munkakörükbe tartozóan ellátják:

- * a dajka munkakörbe tartozó teendőket nyitva tartási időben,*
- * a nevelési program szerinti esti programok, hétvégi ünnepek, az óvoda mindennapi életével kapcsolatos, nyitva tartási időn túli tevékenységeket, ideértve: az óvodai foglalkozásokhoz szükséges eszközök, alapanyagok, élelem, tisztítószeres stb. beszerzését, az évszakasztal, játékok, bábok, óvodai díszek készítését és ezek alapanyagainak beszerzését (vásárlás, gyűjtés), illetve mindezek időszakos megújítását, az óvoda díszítését,*
- * rendszeres a szülői és pedagógiai estek előkészítését és megtartását,*
- * az egyes szülőkkel folytatott megbeszéléseket szükség szerinti családlátogatásokat,*
- * a rendszeres óvodapedagógiai megbeszéléseket, konferenciákat óvodán, régión, országon belül.*

Az óvodapedagógusok a feladatokat egymás között megosztva, illetve együttesen végzik. Általában az egyik óvodapedagógus vállalja az intézményvezetői munkakör betöltését. A munkaköri többletfeladatokat a pedagógusok a nevelési időszakokban munkaidejükön felül, illetve az óvodai szünetek nevelés nélküli munkanapjaira ütemezetten végzik, a túlmunka elszámolása az óvodai szünetekkel biztosított. Az óvodák helyi körülményeik alapján belső szabályzatukban határozzák meg a pedagógusok kötelező óraszámát, az általános előírásoktól eltérő kötött és kötetlen munkaidőt.

4. Gyermekétkeztetés

A Waldorf-óvodában a pedagógiai elvekkel összhangban hangsúlyos, hogy az ételeket a pedagógusok és a gyerekek közösen készítik el, és az így elkészült ételeket fogyasztja mindenki a közös étkezésen. Az ételek ennek megfelelően egyszerűen elkészíthető, hús- és tojásmentes, gabona alapú egytálételek. A családi, közös főzéshez ezért megfelelő és elegendő, ha az óvoda rendelkezik melegítőkonyhával és a szárazélelmiszerek tárolására alkalmas kamrával vagy kamraszekrényvel. A nemzetközi Waldorf-óvodai gyakorlatnak megfelelően kifejezetten ajánlott, hogy lehetőség szerint a konyha és a foglalkoztató egy légtérben, egymással közvetlen fizikai kapcsolatban legyen kialakítva, elősegítve ezzel is a gyermekcsoport szabad térbeli kapcsolódását a főzési tevékenységekhez.

5. Az óvodai jogviszony sajátosságai

A szülők, gyerekük beiratásával a Waldorf-pedagógiát tudatosan választják. Ezáltal sajátosan megjelenik a civil szektorbeli intézményfenntartói tevékenységben való részvétel követelménye (közhasznú cél támogatása adománnyal és személyes közreműködéssel). Az óvoda működtetése és fenntarthatósága érdekében szoros együttműködés és támogatás alakul ki a szülői közösség és az intézmény között, amelytől jogi szempontból elhatárolódik az óvodai nevelés: a gyermek és óvoda köznevelési jogviszonya közvetlenül nem kapcsolható össze a fenntartó tevékenységével és támogatásával.

6. Önigazgatás, szervezet

A Waldorf-óvodák Rudolf Steiner által megfogalmazott három alapelve épülnek: önigazgatás, demokratikus-republikánus elv, funkcionális hármastagozódás.

Az óvoda pedagógusai alkotják az Óvónői Kollégiumot, amelynek keretében közösen döntenek a pedagógiai munkát érintő kérdésekben, például a gyerekfelvétellel, a gyerekek nevelésével és az óvodai jogviszonnyal kapcsolatos kérdésekben. Az egyik óvodapedagógus vállalja az intézményvezetői munkakör betöltését, aki a jogszabályok szerinti egyszemélyi felelősséggel tartozik az óvoda vezetéséért.

Az óvodák fenntartói többségükben szülői kezdeményezésre alapított nonprofit civil szervezetek (alapítványok, egyesületek) de működhetnek, működnek önkormányzat által fenntartott Waldorf-csoportok. A mindenkori szülői közösség támogatásával működő fenntartó és az óvoda kapcsolatában domináns és hangsúlyos az együttműködés, az óvoda működése, mint közös cél szolgáltatásban. A fenntartói tevékenységet a szülői közösség a civil szervezetekről szóló jogszabályok keretei között látja el önkéntes személyes közreműködés vállalásával és az intézményfenntartói cél anyagi támogatásával. Fontos az óvoda működését érintő feladatokban a szülői részvétel. A fenntartói-óvodai közös testületekben a szülői jelenlét szabályozott jogviszony (önkéntes jogviszony, megbízás) keretében, az óvoda szakmai és szervezeti önállóságának megtartásával történik.

A Waldorf-óvodák általában egy, vagy két gyermekcsoporttal működnek. A gyerek- és alkalmazotti közösség létszáma lényegesen kevesebb a jogi szabályozás modelljét adó, több csoportos óvodákétól, a közösségi szervezet és működés kevésbé tagolt, a kapcsolattartás családián keresztül, a nevelés személyi és tárgyi feltételei is eltérőek. Az óvodák szervezetének és működésének alapelvei az egyes intézményekben a helyi sajátosságoknak megfelelően valósulnak meg. Az óvoda működése, mint közös cél érdekében az intézmény és a fenntartó egymással szorosan együttműködik, jogszabályaitak rendeltetésszerűen és a Waldorf-pedagógiai elvekkel összhangban gyakorolják. Az óvodák – a jogszabályok kötelező előírásainak figyelembe vételével – szervezeti és működési szabályzatukban határozzák meg szervezetük és működésük sajátos felépítését, így különösen: a fenntartóval való együttműködést, a feladat- és felelősség-megosztást, az intézményvezetői jogkörök ellátását, az egyszemélyi és közösségi döntés és felelősség területeit, illetve munkáltatói minőségükben további belső szabályzatokat alkotnak. A Magyar Waldorf Szövetség a szabályozásra irányelvet adhat ki.

7. Szülői szerepkör

A Waldorf-óvoda alapvetően szülői elhatározásból jön létre. A szülői munka azonban nem ér véget az óvoda elindításával, mivel az ott dolgozó pedagógusok nevelő partnerként tekintenek a szülőkre. A rendszeres szülői estek alkalmat adnak az eszmecserére, a tapasztalatok megosztására, a fontosabb életkori problémák közös megértésére, feldolgozására. A szülők eleven kapcsolatot ápolnak az óvodapedagógusokkal és egymással, ennek révén olyan szociális közeg jön létre, amely segíti a mindennapos gondok megoldását és nagyobb krízisek alkalmával is támogatást nyújthat a bajba kerülőknek. Ezen közvetlen emberi kapcsolattartás elengedhetetlen feltétele a gyerekek nevelésének, a közös felelősség tudatos kialakításának. A szülők bevonása az óvodai élet

szervezésébe szintén erősíti az elkötelezettséget, és lehetővé teszi a szülők számára a pedagógiai folyamatokba történő betekintést.

A szülői közösség sajátos szerepköre az intézményfenntartói feladatok ellátása: a fenntartó szervezet létesítő okiratában meghatározott intézményfenntartói cél pénzbeli támogatásával és személyes részvétellel a szülők biztosítják az óvoda személyi és tárgyi feltételeit, a működéshez szükséges forrásokat. Lényegesnek tekintjük a fenntartói feladatellátás megkülönböztetését és elhatárolását a hagyományos óvodai szülői szerepkörtől.

8. A Magyar Waldorf Szövetség és a Waldorf Ház Pedagógiai Intézet szerepe

A Magyar Waldorf Szövetség a tagságába tartozó magyarországi Waldorf-óvodák és fenntartóik közös tevékenységével ellátja az alternatív Waldorf-Óvodapedagógiai Programhoz kapcsolódó feladatokat, a Waldorf-pedagógia általános név- és minőségvédelmét, és a Waldorf-intézmények, intézményfenntartók érdekképviselését. Állásfoglalásokkal és ajánlásokkal segíti az intézmények feladatellátását, továbbá a fenntartásában működő pedagógiai-szakmai szolgáltató intézet (Waldorf Ház) útján országos pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat nyújt a Waldorf-pedagógia területén.

5. számú melléklet

A WALDORF-ÓVODÁK NEVELŐ MUNKÁJÁHOZ SZÜKSÉGES HELYISÉGEK, BERENDEZÉSEK ÉS ESZKÖZÖK JEGYZÉKE

Az eltérő pedagógiai elveket tartalmazó nevelési program az eszköz- és felszerelési jegyzéktől eltérően határozhatja meg a nevelőmunka eszköz és felszerelési feltételeit.

*A program VIII. fejezete tartalmazza a **Waldorf-óvoda működésének tárgyi feltételeit**, ezért az eszközjegyzék ezzel együtt érvényes.*

A felsoroltak a lehetőségek egy része csak. Ettől lehet eltérni a helyi sajátosságok figyelembe vételével az óvoda helyi nevelési programja szerint.

I. Helyiségek

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
1. Csoportszoba (25 gyermek részére vízvételi és főzési lehetőséggel)	Gyermekcsoportonként 1
2. Tároló (szertár)	Óvodánként 1
3. Óvónői szoba (Kialakítható a 4. ponttal együtt.)	Óvodánként 1
4. Szülői fogadó, tárgyaló	Óvodánként 1
5. Gyermek öltöző	Csoportonként 1
6. Gyermekmosdó, WC	Gyermekcsoportonként 1
7. Felnőtt öltöző, mosdó, WC	Óvodánként 1
8. Bejáratok, közlekedők, előtér	Óvodánként 1
9. Játszóudvar	Óvodánként 1

II. Helyiségek bútorzata és egyéb berendezési tárgyai

Csoportszoba

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Óvodai fektetők (egész napos az óvodában) (színes rongyszőnyegek, puha bárányszőnyegek)	Alvó gyermeklétszám szerint 1
Gyermekszék (tömör fából, szépen megmunkálva)	Gyermeklétszám szerint 1
Gyermekasztal (tömör fából, szépen megmunkálva)	A gyermeklétszám szerint
Fényvédő függöny (textíliából, természetes anyagból)	Szükség szerint
Szőnyeg (természetes anyagból)	Szükség szerint
Játéktartó szekrény, polc (tömör fából állvány, paraván, térelválasztó funkcióval, nádból, vesszőből)	Csoportszobánként minimum 2
Fektető tároló (egész napos óvodában)	Csoportszobánként 1
Matracok vagy kiságyak (egész napos óvodában)	Gyermeklétszám szerint
Gyermekméretű párnák, takarók, huzatok (halvány, kis mintás, pamut), (egész napos óvodában)	Gyermeklétszám szerint 2
Évszakasztal	Csoportszobánként 1
Hőmérő	Csoportszobánként 1
Felnőtt szék	Felnőttek számának megfelelő
Textiltároló (lehet vesszőkosár vagy tömör fából készült polc, szekrény)	Gyermekcsoportonként 1
Edény és evőeszköz-tároló	Csoportszobánként 1
Szeméttartó	Csoportszobánként 1
Konyhasarok (vízvételi lehetőséggel, mosogatóval, villanytűzhely)	Csoportszobánként 1

Óvónői szoba

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Íróasztal és szék	1-1
Könyvszekrény	1
Iratszekrény (zárható)	1
Telefon	1
Számítógép	1
Nyomtató	1

Gyermeköltöző

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Öltözőrekesz, ruhatároló, fogas	Gyermeklétszám figyelembevételével
Cipőtároló	Gyermeklétszám figyelembevételével
Öltözőpad	Gyermeklétszám figyelembevételével

Gyermekmosdó, WC

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Gyermekmosdó, WC	Gyermeklétszám figyelembevételével
Törölközőtartó	Gyermeklétszám figyelembevételével
Szappantartó	Gyermeklétszám figyelembevételével

Játzóudvar

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Virágágyások, konyhakert, fák, bokrok, kerti szerszámok, kerti csap, farönkök, kerti asztalok, padok	Program szerint a körülményeket figyelembe véve
Homokozó és tartozékai	Gyermeklétszám figyelembevételével
Takaróháló (a homokozó használaton kívüli lefedéséhez)	Homokozónként 1
Mozgáskultúrát, mozgásfejlődést segítő, mozgásigényt kielégítő eszközök (hinták, mászóakák, rönkök, kötelek)	Program szerint

III. Tisztálkodási felszerelések

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Tisztálkodófelszerelések (ruhakefe, körömkefe, szappantartó)	Mosdókagylónként 1
Egyéni tisztálkodószerek (fogkefe, fogmosópohár, fésű)	Felnőtt és gyermeklétszám szerint
Törülköző	Felnőtt és gyermeklétszám szerint, 3-3 váltás
Abrosz vagy textil alátét	Gyermekcsoportonként 3 váltás
Takaró (egész napos óvodában)	Alvó gyermeklétszám szerint

IV. A Felnőttek munkavégzéséhez szükséges eszközök

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Vasaló	Óvodánként 1
Vasaló állvány	Óvodánként 1
Szennyesruha-tároló	Óvodánként 1
Kerti munkaeszközök (ásó, kapa, gereblye, kerti locsolókanna, létra)	Óvodánként 1-1
Takarító eszközök	Csoportonként 1-1
Hűtőgép	Óvodánként 1
Porszívó	Óvodánként 1

V. Melegítőkonyha eszközei

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Tányérok, poharak, bögrék, evőeszközök	Létszám szerint
Konyharuhák	Óvodánként 10
Melegítő lábasok, fazekak	Óvodánként 3-4
Tálaló tálak, jénai és porcelán tálak	Létszám szerint
Kenyeres kosarak, tálcák, kancsók	Létszám szerint
Szeletelő kések, merőkanalak, vágódeszkák	Létszám szerint

VI. A Nevelőmunkát segítő játékok és egyéb eszközök

Nevelőmunkát segítő játékok

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Különbféle játékformák (mozgásos játékok, szerepjátékok, építő-konstruáló játékok, dramatizálás és bábozás, barkácsolás) eszközei: textíliák, gyapjú len, vászon, pamut, bársony selyem, színes-gyapjú, kosarak, üvegek, kuckók, koronák, palástok, bábuk, babák, filc állatok. (Minden játék természetes anyagból készült.)	A program szerint
Mozgáskultúrát, mozgásfejlődést segítő, mozgásigényt kielégítő eszközök: botparipák, lókantárok, labdák, kötelek.	Csoportszobai és udvari eszközök
Ének, zene, énekes játékok eszközei: rézharangok, xilofonok, hárfa, csörgők, bot, fúvós, pengetős hangszerek.	Az óvoda nevelési programja szerint Gyermekcsoportonként a gyermeklétszám figyelembevételével
Az anyanyelv fejlesztésének, a kommunikációs képességek fejlesztésének eszközei	Az óvoda nevelési programja szerint
Értelmi képességeket (érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, gondolkodás) és a kreativitást fejlesztő anyagok, eszközök: kagylók, fenyőtoboz, kövek, kavicsok, gyökerek, fakéreg, ásványok.	Az óvoda nevelési programja szerint
Ábrázoló tevékenységet fejlesztő anyagok, eszközök: méhviasz gyurma és kréta; színes gyapjú, filc gyapjútáblák;	Az óvoda nevelési programja szerint Gyermekcsoportonként a gyermeklétszám figyelembevételével

méhviasz lapok; rajztábla tartó, akvarell festék, vastag ecset, szivacs, rajztábla; természetes alapanyagú fonalak.	
A természeti – emberi – tárgyi környezet megismerését elősegítő eszközök, anyagok: kristályok, ásványok, kövek különféle méretben és mennyiségben; rongybabák, kötött vagy nemezelt; babaház, babakocsi, babakátorok, babakonyhai eszközök.	Az óvoda nevelési programja szerint A gyermeklétszám figyelembevételével
Munkajellegű tevékenységek eszközei: kézimunka kellékek, satupad, szerszámok; a sütés eszközei: kötények, formák, sodrófák: gyúródeszka, teknő, malom; takarítóeszközök, felnőtt és gyermek méretben.	Az óvoda nevelési programja szerint

Nevelőmunkát segítő egyéb eszközök

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Hangszer pedagógusoknak	Az óvoda nevelési programja szerint
Hangszer gyermekeknek	Az óvoda nevelési programja szerint
Egyéni fejlesztést szolgáló speciális felszerelések	Fogyatékos gyermeket nevelő óvodában A helyi nevelési programban foglaltak szerint gyermekcsoportonként

VII. Egészség és munkavédelmi eszközök

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Étel – mintavétel (üvegtartály) készlet	Óvodánként 1 db
Mentóláda	Közegészségügyi előírások szerint Óvodánként 1 db
Gyógyszerszekrény (zárható)	Közegészségügyi szabályok szerint Óvodánként 1
Munkaruha	A Munkatörvénykönyve, valamint a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1993. évi XXXIII. Törvény és végrehajtási rendeletei alapján
Tűzoltó készülék	Az érvényes tűzvédelmi szabályok szerint

